BUCUREȘTIUL LITERAR și ARTISTIC

Revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și Florentin Popescu

Apare lunar • *Anul X, nr. 1 (100), ianuarie 2020*

www.bucurestiul-literar.ro

Mihai Eminescu – 170 de ani de la naștere

Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi. Cu neobosita lui stăruință de a ceti, de a studia, de a cunoaște, el își înzestra fără preget memoria cu operile însemnate din literatura antică și modernă. Cunoscător al filozofiei, în special a lui Platon, Kant și Schopenhauer, și nu mai puțin al credințelor religioase, mai ales al celei creștine și buddaiste, admirator al **Vedelor**, *pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedând știința celor publicate până astăzi din istoria și limba română, el afla în comoara ideilor astfel culese materialul concret de unde să-și formeze înalta abstracțiune care în poeziile lui ne deschide așa de des orizontul fără margini al gândirii omenești.*

Titu Maiorescu

Statuia lui Mihai Eminescu din fata Ateneului Român, București, sculptor: Gheorghe D. Anghel, 1963

In acest număr:

• Omagiu Poetului Național. Semnează articole, cronici, reportaje și poezii: Aurel Ștefanachi, Romanița-Maria Ștențel (2), Al. Predescu (4), Marin Sorescu (5), Nicolae Georgescu, Lucian Costache (6), Florentin Popescu, Ion Roșioru (7), Dalia Bialcovski, Radu Adrian (8), N. D. Fruntelată (15), Ion Andreiță, G. Th. Popescu (19), sculptori români (20)

• Marian Nencescu: Cărțile de învățătură ale “Unchiașului sfătos” (9)

• Poezie românească la km 0: Dumitru Ichim și Al. Cazacu (10)

• Poezie universală la km 0: Constantin P. Kavafis (11)

• Seniorii literaturii noastre: Ion Lazu (12)

• Mircea Eliade: Încercarea Labirintului (13)

• Radu D. Rosetti: Despre Caragiale (14)

• Ion Haineș: Grupul literar Catacomba: George Coandă (16)

Editorial

BUCUREŞTIUL LITERAR şi ARTISTIC

Revistă lunară

Fondatori: Coman Şova şi Florentin Popescu

la ceas aniversar

Acum, în ianuarie 2020 revista noastră a ajuns la cel de-al 100 număr, iar în octombrie va aniversa zece ani de la apariție, două aniversări de care ne bucurăm deopotrivă atât noi, cei care de-a lungul unui deceniu ne-am așezat sentimentele, gândurile și ideile în paginile ei cât și numeroșii noștri colaboratori, cititori și iubitori de cultură și de frumos.

Firește, la scară universală și națională o sută de numere de revistă și zece ani de existență pot părea puțin raportat la vasta, bogata și îndelungata istorie a presei culturale. Pentru noi, însă, aceste cifre înseamnă ceva, mai ales dacă circumscriem perioada cu pricina la fragmentul de istorie 2011-2019 caracterizată, cum s-a văzut și cum îndeobște se știe de numeroase schimbări și mutații pe toate planurile. Tranziția de care s-a făcut și se mai face încă atâta caz în mai toate comentariile, a marcat și în cultură fel de fel de mișcări. S-au rejudecat și reevaluat unele aspecte ale moștenirii culturale, au apărut și au dispărut ziare și reviste, s-a constatat o frământare continuă pentru așezarea și reașezarea lucrurilor într-o matcă normală.

În arealul cultural românesc s-au înregistrat, cum era și firesc, pași înainte, dar s-au constatat și exagerări, devieri de la judecățile drepte și nepărtinitoare. Nu cu puțină mâhnire ne amintim cum mari personalități ale culturii naționale (Eminescu, Sadoveanu, G. Călinescu ș.a.) au fost atacate pe motivul că literatura lor ar fi depășită sau că ar fi colaborat cu vechiul regim, accentul criticilor axându-se (deplasându-se, de fapt !) pe argumente politice, ignorându-se în mod tendențios, valoarea literar-artistică a moștenirii lăsată nouă de aceștia. Răul a venit, așadar, dinlăuntrul țării, dar nici în afară lucrurile n-au stat altfel. O mare personalitate a culturii și științei românești și universale, Mircea Eliade (alături de Brâncuși, Eminescu, Cioran, Eugen Ionescu, adevărate cărți de vizită ale inteligenței și harului cu care i-a hăzăzit Dumnezeu pe acești compatrioți ai noștri) a fost atacat cu brutalitate pe motive politice exagerate. Etc. Etc.

Poate că nu suntem noi cei mai îndreptățiți să judecăm și să evaluăm toate cele care s-au petrecut în viața culturală și artistică românească în ultimul deceniu. O vor face, peste ani, când se va produce detașarea necesară de fapte, istoricii viitorului.

În ce ne privește ne-am situat de la început pe o poziție neutră și, pe cât a fost posibil, distanțată de polemici, scandaluri, dincolo de partizanate de orice fel. Am considerat (și considerăm în continuare !) că rostul unei publicații care se dorește a fi un ateneu al artelor, cum ne-am propus să fim și – cel puțin până acum am reușit – este acela de a fi o oglindă cât mai fidelă a fenomenului artistic, convinși fiind că până la urmă, asta contează.

Nu ascundem nimănui – și acum este momentul s-o afirmăm și public – că locul pe care l-am ocupat și-l ocupăm în presa culturală de azi ne-a atras de-a lungul timpului și critici în lumea literară, ori „rezerve" din partea unora, fiind priviți cu circumspecție. Dacă n-am vedea cu ochiul liber în ce lume trăim, ne-am face inimă rea pentru că Uniunea Scriitorilor nu ne-a acceptat trecerea sub egida ei, sau că „Dicționarul general al literaturii române", editat de Academie n-a catadicsit să ne consemneze existența în paginile lui. Avem, însă, pe de altă parte, mulțumirea unei conștiințe neumbrite de nimic, a faptului că de la an la an tot mai mulți cititori ne-au apreciat/ne apreciază demersurile, că a sporit și sporește în continuare numărul de abonamente, că varianta on-line a revistei este accesată lunar de aproape 1500 de persoane și că ni s-au acordat mai multe trofee la diverse festivaluri naționale și internaționale.

Nu-i nici ușor și nici simplu să păstrezi echilibru într-o revistă, mai ales într-una culturală. Noi am făcut-o, acordând spațiile cuvenite atât bogatei moșteniri culturale, istoriei și criticii literare cât și creației originale, marcând, pe de altă parte, evenimentele culturale „la zi".

Prezența în colegiul editorial, dar și cu materiale de înaltă ținută a unor mari personalități culturale românești din interiorul țării, ca și dinafara ei (Acad. Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Valeriu Matei, Gheorghe Păun, Vasile Tărâțeanu, apoi a unor fideli colaboratori din diaspora românească (Theodor Damian, Alex. Cetățeanu, Jean Yves Conrad, George Roca ș.a.) ne-au întărit convingerea că avem alături oameni care ne apreciază eforturile și împlinirile.

În urmă cu zece ani am pornit la drum având alături scriitori, ziariști și condeie reprezentative ale acelui moment: Ion Andreiță, Corneliu Ostahie, Călin Stănculescu, Ion Roșioru, cărora ulterior li s-au mai alăturat alții, nume binecunoscute iubitorilor de literatură: Nicolae Dan Fruntelată, Titus Vîjeu, Neagu Udroiu, Vasile Răvescu, pentru ca într-un „al treilea val" să vină lângă noi alții, despre care s-ar putea spune, cu orgoliul de rigoare că s-au afirmat publicistic la „Bucureștiul literar și artistic" (Mihai Petrovici, Vasile Szolga, Radu Adrian, Dalia Bialcovski, Candid Stoica), cu toții semnând rubrici și texte valoroase (multe dintre ele au fost adunate ulterior, de către autorii lor în cărți).

Fără partizanate sau interese ascunse, în paginile revistei și-au aflat locul și poeți de toate vârstele și de toate orientările, din București și din țară. Publicația și-a dorit să fie încă de la început un ateneu al artelor cu deschidere largă, dincolo de granițele Capitalei și ale țării. Și credem că a reușit.

Răsfoind colecția celor o sută de numere, orice cititor de bună credință nu poate să nu remarce un anume nivel, superior și elevat, al textelor publicate. În spatele lor stau gândurile și sufletele celor pe care i-am amintit mai sus, ca și ale celorlalți colaboratori. Mulțumindu-le tuturor, la ceas aniversar, nu putem să încheiem fără a menționa și numele d-nei Raluca Tudor, responsabilă cu prezentarea artistică și cu tehnoredactarea, esențiale la o publicație cu acest profil. D-sa a fost de la început și a rămas până azi (când revista apare prin finanțarea exclusivă a colaboratorilor și a simpatizanților noștri) o devotată a tuturor demersurilor publicistice, revista fiindu-i un fel de „copil de suflet", pe care îl îngrijește, așijderea, în chip voluntar, din dragoste pentru literatură și din prietenie pentru cei care o scriu.

Proiecte și promisiuni ? Nenumărate, între care la bază se află ideea continuității pe același drum, cu convingerea că a fost bine ales, că e bun și că putem aduce și noi o cât de mică contribuție la patrimoniul de valori culturale românești.

Florentin Popescu

Cinstind memoria scriitorilor combatanți în Marele Război al Întregirii

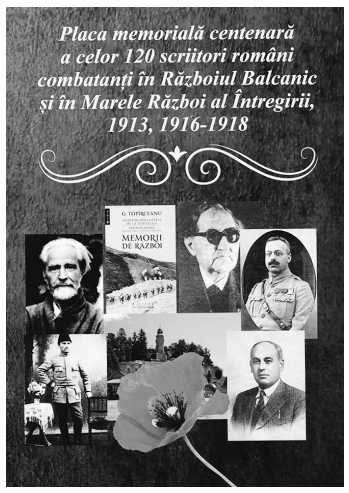

Ne-a parvenit recent o broșură intitulată *Placa memorială a celor 120 de scriitori români combatanți în Războiul Balcanic și în Marele Război al Întregirii, 1913, 1916-1918*. Este vorba de un proiect cultural avându-l ca autor pe scriitorul Ion Lazu, cel care a reușit în anii trecuți să pună plăci memoriale pe clădiri în care au trăit și au creat scriitori din București.

Noua placă, potrivit celui care s-a luptat pentru ea, cuprinde un tabel sintetic, pe patru coloane, unde avem: lista completă a celor 120 de tineri condeieri implicați în ostilitățile Primului Război Mondial, lista principalelor opere inspirate de tema războiului de întregire, un tabel centralizator al morților, răniților, prizonierilor, voluntarilor din rândul scriitorilor, precum și lista decorațiilor, ordinelor și medaliilor conferite eroilor scriitori de pe linia întâi.

La ora când scriem aceste rânduri placa așteaptă să primească o serie de aprobări de la Ministerul Culturii și de la Municipalitate, urmând să fie amplasată la Km 0, în fața Bisericii Sf. Gheorghe Nou din București.

Vezi și pag. 12 , cu interviul acordat de dl. Ion Lazu **(Reporter)**

Eminescu în edițiile sale

(Proiect coordonat de Corneliu Ștefanachi, N. Georgescu și Doina Rizea)

La 170 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, intenționăm să omagiem prezența scriitorului în spiritualitatea românească prin publicarea a 170 de ediții din opera sa, fiecare însoțită de o prezentare sau de un studiu critic, aducând în lumină, astfel, pe viu, moștenirea literară ce ne revine de la el și modul în care a fost ea administrată de-a lungul timpului. Proiectul va fi continuat cu edițiile de până azi – și completat an de an, sau la intervale de câte cinci ani, devenind Corpusul Receptării Operei Eminesciene, o adevărată Enciclopedie a operei în care își vor găsi locul toate aparițiile eminesciene în limba română din România, urmând apoi a fi lărgit cu edițiile în limba română din alte țări și, desigur, cu traducerile eminesciene în alte limbi. Cultura română va avea, astfel, o Bibliotecă Eminescu, un spațiu tipografic unic în care se va găsi Opera Omnia Eminesciană în creșterea ei din an în an, în formele originare ale fiecărei ediții.

Edițiile Eminescu, atât de numeroase, se află astăzi într-o răspândire nefirească pe la mai multe biblioteci – și trebuie strânse la un loc pentru depozitare dar și pentru studiu comparativ și, desigur, pentru urmărirea tiparului românesc de-a lungul timpului, pentru urmărirea varietății grafice – și, mai ales, pentru împlinirea dorinței de tezaur în ceea ce-l privește pe scriitorul român cel mai important.

Având colecția de manuscrise eminesciene editată cu instrumente tehnice atât de performante, pasul următor nu poate fi altul decât editarea, cu aceleași instrumente performante, a operei tipărite care a pornit din ea.

Toți editorii lui Eminescu au cunoscut aceste manuscrise, primele tipărituri ale operei și, desigur, edițiile de dinainte (fiecare în parte, pe cele pe care și le-a putut procura). Prezentul Corpus al edițiilor va fi, în mod egal, și un omagiu adus fiecăruia în parte – dar și un laborator de cercetare pentru viitor în stabilirea concordanțelor și diferențelor dintre ei – totul, cu scopul de a fixa un text eminescian sub voința auctorială. Fiecare editor are argumente să citească opera lui Eminescu într-un anumit fel – după necesitatea edificării unei limbi literare unice, aceeași în toate provinciile țării, după reformele ortografice ale limbii, după gustul propriu etc. – și până astăzi nu s-a pus problema voinței auctoriale în privința acestei opere: „Dar Eminescu, el însuși, cum a vrut ?" Din acest Corpus de ediții se vor vedea modulațiile textului din ediție în ediție, schimbarea punctuației, a unor termeni, comentariile diferite însemnând diversitate de interpretări – și se vor desprinde învățămintele necesare, dintre care unul va fi important: fiecare epocă a dorit un Eminescu al ei, reprezentativ pentru aspirațiile, viziunile, sentimentele ei.

Aspirația epocii noastre trebuie să fie una către exhaustiv, către monument integral, necesar pentru a ne defini ca popor european cu enciclopediile lui, colecțiile lui monumentale, acestea funcționând ca adevărate instituții ale spiritului: în interior, către noi înșine, ele ne transmit imperativul unei pedagogii naționale a construcției și creativității – iar în exterior, către culturile lumii, redau imaginea unui popor care-și gospodărește și gestionează cum trebuie o avere. Altfel, această avere uriașă pare risipită, mărunțită, ascunsă în fărâme prin zeci și sute de biblioteci ori colecții particulare.

Aurel Ștefanachi,
director Editura Tipo Moldova

Unde… când... și cum ați cunoscut poezia, proza, jurnalistica POETULUI Mihai Eminescu ?

La această întrebare au dat răspunsuri prietenele mele, Doamne și Domnițe, personalități literare, pe care eu, ca reporter, le-am adunat într-o imaginară „horă", într-un loc anume, în **Livada Copilăriei**… și aici s-au depănat povești despre anii aceia minunați, despre bucuriile și descoperirile de atunci…desigur și despre întâlnirea cu OPERA lui Eminescu.

Adunate sunt toate în cartea recent apărută **Hora Domnițelor - Povești din Livada Copilăriei** – Editura Rawex-Coms, București. Iată câteva mărturisiri.

Iuliana Paloda-POPESCU – poetă: Cu poetul Mihai Eminescu m-am întâlnit la sfârșitul clasei a III-a. Pentru că am primit Premiul I, la serbarea de sfârșit de an, am recitat pe scenă un fragment din poezia *Călin (file din poveste)*. Așadar, încă din copilărie am îndrăgit poezia eminesciană ! În liceu am primit nota 10 pentru că știam pe de rost poemul „Luceafărul", pe

(continuare în pag. 19)

Romanița-Maria Ștențel

Sărbătoriții noștri în Luna lui Gerar

• *Dinu Săraru* (n. 30 ianuarie 1932), romancier și publicist. Colaborator • *Viorel Onica* (n. 16 ianuarie 1934), epigramist. Colaborator • *Ileana Mălăncioiu* (n. 23 ianuarie 1940), poetă, eseistă. Colaboratoare • *Ovidiu Țuțuianu* (n. 10 ianuarie 1942), istoric literar și publicist. Colaborator • *Geo Călugăru* (n. 27 ianuarie 1942), poet și publicist. Colaborator • *Lia-Maria Andreiță* (n. 29 ianuarie 1948), prozatoare și artist plastic. Colaboratoare • *Leo Butnaru* (n. 5 ianuarie 1949), poet, prozator, eseist și publicist. Corespondentul revistei noastre la Chișinău • *Marin Constantin* (n. 19 ianuarie 1952), poet și publicist. Colaborator • *Valeria Manta Tăicuțu* (n. 20 ianuarie 1956), poetă, prozatoare și publicistă.

Tuturor un simbolic buchet de flori și un călduros *La mulți ani !*

EMINESCU – 170 de ani de la naştere

ODĂ

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată;
Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei nălţam visători la steaua
Singurătăţii.

Când de-odată tu răsărişi în cale-mi,
Suferinţă tu, dureros de dulce…
Pân-în fund băui voluptatea morţii
Ne-ndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări…
Pot să mai re-nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix ?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sân, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniştit, pe mine
Mie redă-mă !

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine.

Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ţi-e plină.

Nourii curg, raze-a lor şiruri despică,
Streşine vechi casele-n lună ridică,
Scârţie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.

Şi osteniţi oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi împle cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah ! În curând satul în vale-amuţeşte,
Ah ! În curând pasu-mi spre tine grăbeşte:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ţi-voi cât îmi eşti dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul.
Şi surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. – Altfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viaţa lui toată ?

DOINA

De la Nistru pân la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin şi pân-la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o aţin;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii
Şi străinul te tot paşte
De nu te mai poţi cunoaşte;
Sus la munte, jos pe vale,
Şi-au făcut duşmanii cale,
Din Sătmar pân-în Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român săracul,
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se-ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Şi-i străin în ţara lui.
De la Turnu-n Dorohoi
Curg duşmanii în puhoi
Şi s-aşază pe la noi;
Şi cum vin cu drum de fier,
Toate cântecele pier,
Zboară păsările toate
De neagra străinătate;
Numai umbra spinului
La uşa creştinului.
Îşi dezbracă ţara sânul,
Codrul – frate cu Românul –
De săcure se tot pleacă
Şi izvoarele îi seacă –
Sărac în ţară săracă !
Cine-au îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima cânii,
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia !

Ştefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las-Arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinţilor
În sama părinţilor,
Clopotele să le tragă
Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,
Doar s-a-ndura Dumnezeu
Ca să-ţi mântui neamul tău !
Tu te-nalţă din mormânt
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.
De-i suna din corn o dată
Ai s-aduni Moldova toată.
De-i suna de două ori
Îţi vin codri-n ajutor,
De-i suna a treia oară
Toţi duşmanii or să piară,
Din hotară în hotară –
Îndrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzurătorile !

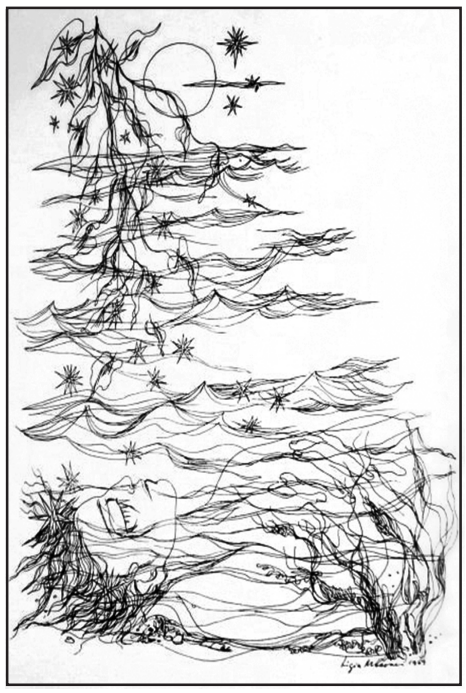

Desen de Ligia Macovei

[MIZERIA VIEŢII NOASTRE PUBLICE]

Bucureşti 22 iunie/4 iulie

Cu cât trec una după alta zilele, cu cât se prelungeşte, fără nici un termen prevăzut sesiunea extraordinară, cu atât chestiunea revizuirii se încâlceşte mai mult, cu atât neliniştea şi temerile cresc şi cuprind toate minţile, cu atât mai mult toată lumea îşi pierde cumpătul şi facultatea chibzuirii. O stare de nervozitate acută domneşte în toate cercurile. Judecata rece lipseşte de pretutindeni şi mai ales de acolo unde ar trebui neapărat să nu lipsească.

Trecem prin nişte zile în adevăr foarte grele, şi trebuie în sfârşit să ne dăm seama că aceasta este plata, foarte scumpă poate a greşelilor şi rătăcirilor noastre politice, săvârşite de treizeci de ani încoace. De la mişcarea din 48 şi până astăzi, naţiunea românească pe tărâmul politic n-a făcut alta, decât a se lepăda sistematic de orice tradiţie, a răsturna orice autoritate, a arunca departe orice s-ar fi putut numi original în viaţa ei naţională, şi-n acelaşi timp a adopta, cu mai multă ardoare decât cuartalurile de coloni din America de miazănoapte şi pe o scară tot atât de înaltă, toate reformele, toate teoriile cosmopolite, toate calapoadele internaţionale, în viaţa politică şi intelectuală, în limbă, în moravuri, în tot (Şi aici, înspăimântat de perspectiva pierderii caracterului naţional de către poporul nostru, Eminescu vrea măsuri de protecţie pentru autohtoni). Libertate fără mărgini pentru orice individ, pentru toate necurăţeniile ce s-ar scurge din cele patru colţuri ale lumii în România ca şi-n America: fraternitate şi egalitate între om şi om; republici mari şi mici şi prezidenţi de republică pe toate uliţele şi-n toate cafenelele, – în România ca şi-n America; şiretenia, vicleşugul şi cinismul virtuţii cetăţeneşti; gheşeftul – scopul şi politica urnanitară mijlocul. Acestea pe tărîmul politic; pe cel economic, nimic, curat nimic; din nenorocire, întru aceasta ne deosebim cu totul de America. Rezultatul îl vedem şi poate că aşa de târziu, încât îl vedem în zadar.

Suntem azi un popor de-abia aproape cinci milioane de suflete. Nimic, aproape absolut nimic nu se produce, în adevăratul înţeles al cuvântului, în ţara aceasta decât pe tărîmul agricol; în cea mai mare parte agricultura noastră se lucrează într-un chip cu totul rudimentar, şi, mulţumită nestatorniciei de temperatură ce domneşte în valea dintre Carpaţi, Dunăre şi Marea Neagră, producţia noastră atârnă mai mult de la bunăvoinţa cerului, de la mila elementelor lui. Două milioane şi jumătate de ţărani (cifră exagerată poate), populaţie în adevăr românească, lucrează pământul şi dau sigura producţie reală în această ţară, pe câtă vreme restul locuitorilor români, cei din oraşe, târguri şi târguşoare, populaţie amestecată din curcituri asimilate românilor, din străini neasimilaţi, fac negustorie, speculă, camătă, ocupă miile de funcţii publice, trăiesc din gheşefturi şi din politică.

Populaţia rurală în marea ei majoritate, mai ales cea mai depărtată de târguri, n-are drept hrană zilnică decât mămăligă cu oţet şi cu zarzavaturi, drept băutură spirt amestecat cu apă; foarte rar, la zile mari, şi nici chiar atunci în multe cazuri, se învredniceşte să mănînce carne şi să bea vin; trăind sub un regim alimentar aşa de mizerabil, ţăranul a ajuns la un grad de anemie şi de slăbiciune morală destul de întristătoare. Chipul unui ţăran român, om de la ţară, trăit în aer liber, seamănă cu al uvrierului (*uvrier* = lucrător, muncitor) stors de puteri în umbra fabricilor. Cine a umblat prin satele noastre, mai ales prin cele de câmp şi de baltă, a putut constata că de-abia din trei în trei case se găseşte o familie care să aibă un copil, mult doi, şi aceia slabi, galbeni, ligniţi şi chinuiţi de friguri permanente. Această populaţie, pe lângă toate necazurile ei, mai are unul ce pune vârf la toate: administraţia. De Dumnezeu nu mai are nici o teamă muncitorul de la ţară, pentru că Dumnezeu l-a părăsit pentru cine ştie ce păcate în mâna acestei administraţii, compusă în cea mai mare parte din haitele de cafenegii, din ştrengarii şi necăpătuiţii de prin târguri. Această corporaţie liberală şi umanitară nedreptăţeşte, batjocoreşte şi jupoaie pe ţăran fără nici o milă; sunt membri în această onorabilă corporaţie, al cărora numai numele bagă în năbădăi sate întregi. Aceasta ca stare normală şi constantă, fără să mai pomenim că pe la soroace vine şi câte o împrejurare mai însemnată ca de exemplu afacerea Mihăilescu-Warszawsky.

În acelaşi timp, în oraşe mari şi mici, liberalismul şi umanitarismul ne prieşte foarte bine; în numele libertăţii, se face camătă fără margine; în numele egalităţii şi fraternităţii deschidem braţele tuturor elementelor stricate, pe care le rejectează chiar societăţile iper-civilizate, şi în numele naţiunii române, facem politică radicală, aspirând la o republică, ba chiar şi la mai multe.

Toată mizeria noastră publică o îmbrăcăm în formele politice ale unei civilizaţii calpe, precipitarea noastră spre fundul răului o numim progres, fierberea unor elemente necurate şi lupta lor cu elementele ce-au mai rămas încă sănătoase în ţară se numeşte politică. Acela ce cutează a se revolta faţă cu această stare de lucruri, acela care îndrăzneşte să arate că formele poleite învelesc un trup putred, că progresul nostru ne duce la pierzare, că elementele sănătoase trebuie să se conjure şi să facă o luptă supremă pentru mântuirea acestei ţări, este denunţat opiniei publice de către negustorii de principii liberale umanitare, ca barbar, ca antinaţional, ca reacţionar.

Rezultatul unei asemenea vieţi publice, îl vedem astăzi: primejdia revizuirii art. 7 (E vorba de acordarea calităţii de cetăţean, a naţionalităţii române străinilor) nu stă atât în însăşi chestiunea izraelită, cât în starea în care ne aflăm când ni se pune această chestiune.

Cu multă greutate, cu destul chin, poate şi este speranţă că se va dezlega chestiunea evreilor, şi independenţa deja destul de scump plătită, ne va fi recunoscută. Va rămâne însă de dezlegat o chestiune cu mult mai gravă şi mai grăbitoare, chestiunea vieţii noastre publice, chestiunea dacă trebuie să urmăm calea pe care rătăcim de atâta vreme, sau dacă trebuie şi mai putem apuca pe calea cea adevărată.

Vom fi un stat independent; cum vom face uz de aceasta independenţă, aceasta e chestiunea cea mare.

Timpul *(IV), 23 iunie 1879, nr. 138, p. I.*

În București, pe urmele pașilor lui Eminescu

Peste drum de *Romarta*, unde *Tehnometal*-ul îmbucă colțul Căii Victoriei cu străduța ce lunecă pe lângă rămășițele Teatrului Național, a fost cândva *Filacovski* – faimoasa cofetărie-cafenea a veacului trecut (XIX). Puțin mai jos, pe aceeași ulicioară, se afla berăria *Gambrinus* a lui Caragiale.

Scriitorul-berar, având drept casier pe poetul Ion Păun Pincio, lupta îndârjit s-o scoată la capăt cu fiscul și cu creditorii, plângându-se mereu că nu s-ajunge. Așa se face că, într-o zi, prietenii săi care făcuseră popas la o halbă cu guler, tot sâcâindu-l pe dramaturg pe seama eternei nemulțumiri, acesta le-a răspuns:

„Iancu Luca Caragiale,
Vinde berea cu măsură,
Face și literatură
Însă nu face parale…”

Lăsând jocul de cuvinte, pentru a vorbi în concret, parale n-a făcut Caragiale decât când și-a moștenit mătușa – pe Momuloaia – ucisă de tâlhari în locuința ei din Batiștei.

Adeseori, Caragiale pornea încet pe Podul Mogoșoaiei cu prietenul său Mihai Eminescu, unul – practic, sceptic și malițios, iar celălalt – plutind în sferele lui depărtate, visător și străin de mărunțișurile vieții.

Câțiva din anii cei mai întunecați ai existenței sale, Eminescu i-a risipit aici, pe vechiul pod brâncovenesc. Îl rătăcise viața printre boieri cu ifose, ca să-și ucidă zilele și gândul în slujba unei foi de tagmă, să se pulverizeze în luptă stearpă cu pletora aceea meschină, cinică, poltronă și sforăitor-patriotardă a bravilor „urmași ai Romei”, și să-și târască geniul, ca pe o cruce a răstignirii.

În cei șase ani petrecuți aici, talentul său s-a avântat spre culmile desăvârșirii și a rodit pentru cultura și limba românească cât truda unor generații întregi. Aici, în București, a isprăvit *Luceafărul*, cu puțin înainte de alunecarea în beznă, și au văzut lumina zilei *Scrisorile, Povestea codrului, Singurătate, O rămâi, Pe aceeași ulicioară, Povestea teiului, Atât de fragedă, Freamăt de codru, O, mamă, Pe lângă plopii fără soț,* și atâtea alte nemuritoare versuri.

Eminescu purta în ființa lui dragostea și nostalgia vechilor zidiri, de aceea îl găsim adăpostit, adeseori, în preajma bătrânelor biserici bucureștene, acolo unde mai plutea un duh din umbra vremilor apuse.

S-a odihnit cândva într-o chilie din curtea bisericii Caimata. Cine se duce-n sus pe Bulevardul Republicii, spre Foișor, observă, în zidul casei cu numărul 44, o inscripție ce amintește locul pristolului acelei ctitorii, pe care a dărâmat-o Pake Protopopescu, când a tăiat bulevardul. Pe aici, pe undeva, prin locul pe unde aleargă troleibuzele ori pasul nostru grăbit și apăsat măsoară cu indiferență trotuarul cenușiu, a fost poate odaia, unde, „prin unghere se țesea păinjeniș” și unde „prin cărțile în vrafuri, umblau șoarecii furiș”, în timp ce poetul făurea la masa lui de brad nestematele poeziei românești.

Îl mai găsim, apoi, în casele bisericii Sf. Constantin din apropierea Cișmigiului, unde închiriase un apartament întreg, hotărât fiind să se căsătorească cu Veronica Micle. Îl mai descoperim într-o chilie a fostei mânăstiri a Ienii, pe unde copilărise odinioară Nicolae Filimon, apoi într-o mansardă a casei lui Mircuș din gura pasajului Victoria, peste drum de biserica *Dintr-o zi.*

Însă cea mai mare parte din viața lui bucureșteană și-o petrece sub acoperișul lui Slavici, prietenul său, pe care îl cunoscuse la Viena, când acesta era „cătană împărătească”.

În Calea Victoriei, aproape de sediul O.N.T.-ului, e o casă veche care-și așteaptă sorocul dărâmării. Aici a locuit Eminescu, adăpostit de prietenul său, într-o cămăruță, la etaj. Când Slavici s-a mutat în Piața Amzei, peste drum de intrarea teatrului din zilele noastre, poetul l-a urmat cu întreg mobilierul său: geamantanul cu cărți, măsuța de brad și ibricul de aramă în care bolborosea necontenit cafeaua.

Erau aici niște case bătrânești cu balcon, de grilajul căruia spânzura firma birtului popular aflat dedesubt și unde aveau să se deschidă poetului abisurile beznei, înmărmurind pe buna și materna Catinca Slavici – soția prietenului său – care descoperă cumplita fulgerare.

De la fereastra ce da spre piață, Eminescu privea adeseori forfota pestriță și gălăgioasă; iar, uneori, pe înserat, pornea agale printre precupeți și iaurgii spre strada Cometei (acum Căderea Bastiliei), care în vremea aceea era o uliță patriarhală, mărginită de garduri cu streașină și umbrită de plopi.

Își purta pașii rari spre o casă ascunsă sub bolți de viță, unde locuia Cleopatra Poenaru, nepoata pictorului Lecca și verișoara lui Caragiale, de care poetul se îndrăgostise în taină.

Se spune că această dragoste și ulița Cometei i-ar fi dat imboldul să scrie *Pe lângă plopii fără soț*. Și sunt suficiente elementele care să dea suport acestei afirmații.

Desen de Ligia Macovei

Bucureștii de atunci trăiau intens sub vraja romanței, cântecul acela elegiac, specific nouă, prin care curge ca un fluviu întreg lirismul românesc și în care s-au topit toate nostalgiile și toți fiorii ce sfredelesc un suflet mereu cald, plecat spre muzică și poezie. *Pe lângă plopii fără soț* exprimă setea de viață a unui Eminescu dezamăgit, obosit și suferind, cu presentimentele sumbre ale unui sfârșit ce începea să urce perfid din subterane, și surprinde momentul când el căuta o evadare din ficțiune, părăsind idealul feminin plăsmuit de avânturile lirice și de viziunea poetică, proprii tinereții. E clipa când realitatea violentă îi inundă torențial sufletul, făcându-l să descopere, în femeia brună din strada Cometei, viața aceea plină de vigoare, de care era amenințat să se desprindă. Iată ce îndreptățește în mare măsură versiunea bucureșteană a genezei romanței eminesciene, împotriva versiunii ieșene ori a celei din Târgul Neamțului, care o revendică deopotrivă.

Uneori, poetul pornea spre locurile în care astăzi începe Bulevardul Magheru și unde s-au ridicat două blocuri gemene. Unul din ele și-a întins temelia peste capătul străzii Mercur și peste amintirea casei lui Maiorescu. Pe aici au trecut adeseori pașii lui Eminescu către ședințele de vineri seara ale *Junimii,* transplantată din Iași. Aici a rostit glasul lui aprins celebrele *Scrisori.* Și tot aici, pe treptele de piatră galbenă, a suit în câteva rânduri nefericitul poet la braț cu Creangă și cu Caragiale. Când Eminescu își citea versurile cu glasul său dulce ca o melodie de dragoste, asistența asculta, uneori uimită, alteori înciudată, întârziind întotdeauna aplauzele, de parcă trebuia să se trezească dintr-un vis. Și tot aici, într-o seară, Caragiale și Eminescu și-au rupt palmele aplaudând pe hâtrul din Humulești, care citise boierilor adunați sub acoperișul lui Maiorescu niște întâmplări țărănești ale lui Nică al lui Ștefan a Petrii…

Truda de „robi ai scrisului de meserie” le era luminată celor trei redactori ai „Timpului” – Slavici, Eminescu și Caragiale – numai de prietenia lor și de discuțiile pe care le purtau.

Caragiale, care se adăpa cu sete din vasta cultură filozofică a lui Eminescu, îi arunca uneori câte o provocare tipic caragialească:

„Măi, drept să-ți spun, mie Kant al tău mi se pare un mare moftangiu !”

Atât îi trebuia lui Eminescu – ne povestește Slavici – că «se întețea și-i vorbea ceasuri întregi despre filozofia lui Kant și despre rostul ideilor lui în istoria filozofiei. Caragiale, ca să-l țină mereu cald, era totdeauna nedumerit și pornit pe contraziceri. „Bine, omule – îi zicea câteodată Eminescu – dar mai deunăzi, erai de altă părere !” „Știi că ai haz ? – îi răspundea Caragiale. Cum am mai putea discuta dacă am fi amândoi de aceeași părere” ?»

Eminescu fusese chemat la București în 1877 de către Slavici să lucreze în redacția „Timpului”. Multă vreme n-a răspuns invitației, până ce, la insistențele prietenului său, îi scrie că n-are cu ce veni. „Asta m-a făcut să-mi țin gura până acum... Cu ce dracu să plec ? Am bagaje: cărți, manuscripte, ciubote vechi, lăzi cu șoareci și molii, populate la încheieturi cu deosebite naționalități de ploșnițe. Cu ce să transport aceste roiuri de avere mobilă, în sens larg al cuvântului ?”

Când și-a început „salahoria” la ziar, redacția se găsea în vechiul „palat” Dacia din Calea Victoriei – colț cu strada Lipscani, ridicat pe locul unde fusese hanul Filipescului. De aici s-a mutat mai sus, pe Podul Mogoșoaiei, în casa lui Anton Vanicu, laolaltă cu sediul *Clubului Conservator.* Pe locul unde se îmbulzesc astăzi bucureștenii ca să răscolească rafturile *Romartei,* era în vremea aceea *Birtul lui Lazăr* – fostul bucătar al lui *Beizadea Mitică*, iar la etaj se găseau clubul și redacția ziarului.

Aici și-a scris Eminescu fulminantele articole, enervând într-atâta pe potentatul conservator Al. Lahovary, încât acesta a trântit furios ușa redacției și-a cerut alungarea „inconștientului” redactor al „Timpului”. Conducerea conservatoare, care avea nevoie de condeiul eminescian, n-a satisfăcut cererea lui Lahovary, însă boierii au încetat plata abonamentelor, astfel că bieții redactori își primeau lefurile tot mai ciuntite și tot mai rar.

A fost una dintre epocile de neagră mizerie din viața lui Eminescu.

Uneori, extenuat de muncă, deschidea fereastra, ca să-și mai răcorească gândurile. Privind în lungul Podului Mogoșoaiei la elegantele echipaje ce curgeau spre șosea și la toată viermuiala umană dintre *Capșa* și *Palat*, mai rău se aprindea. Îl enerva uciderea aceea neroadă a timpului de către tinerii întorși de la Paris, unde învățaseră doar, „la gât cravata cum se leagă nodul”, care „vorbesc pe nas… și viața lor, nu și-o muncesc – și-o plimbă”.

Câteodată cobora să-și dezmorțească picioarele în locul preferat pentru plimbare de către bucureștenii acelor vremi – *Pasajul Român* – dărâmat acum câțiva ani când s-a construit magazinul *Muzica*. Trecerea aceasta îngustă, cu înveliș de sticlă afumată și cu scări ce coborau brusc din Calea Victoriei spre strada Câmpineanu, a fost *Corso*-ul bucureștean al veacului trecut (XIX).

Venea Eminescu să întâlnească aici „negustorii de gogoși și de brașoave”, cum numea el gazetarii vremii, fiindcă în acest minuscul pasaj era adunată toată presa bucureșteană.

(continuare în pag. 18)

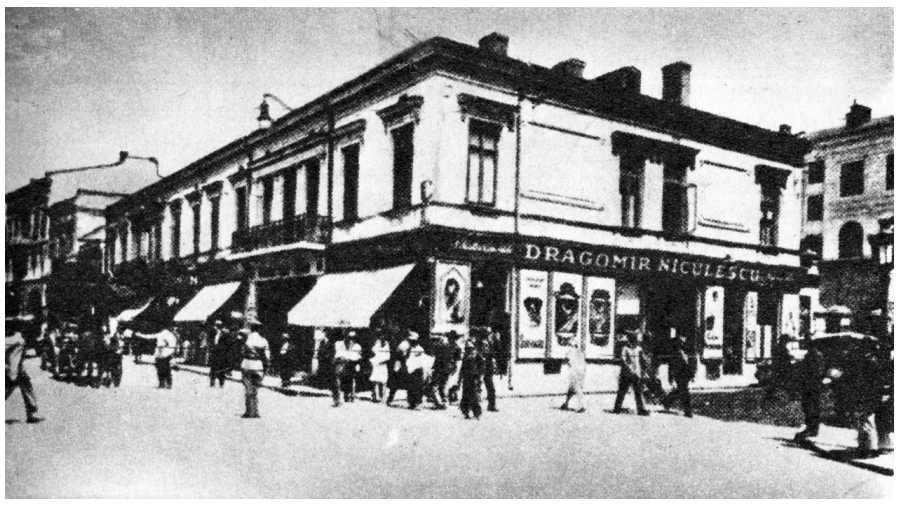

Casa Vanicu. La etaj a fost redacția ziarului “Timpul”, unde a lucrat Eminescu. Dedesupt în locul fostului birt “Lazăr” a fost în perioada interbelică bodega “Dragomir Niculescu”

Alexandru Predescu

„Noi, poporul latin de confesie ortodoxă, suntem în realitate elementul menit a încheia lanțul dintre Apus și Răsărit; aceasta o simțim noi înșine, se simte în mare parte de opinia publică europeană, aceasta o voim și, dacă dinastia va împărtăși direcția de mișcare a poporului românesc, o vom și face. Oricât de adânci ar fi dezbinările ce s-au produs în timpul din urmă în țara noastră, când e vorba de legea părinților noștri, care ne leagă de Orient, și de aspirațiunile noastre, care ne leagă de Occident și pe care sperăm a le vedea întrupate în dinastie, vrăjmașii, oricare ar fi ei, ne vor găsi uniți și tot atât de tari în hotărârile noastre ca și în trecut”.

MIHAI EMINESCU

Desen de Ligia Macovei

Pe cât se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești.

TITU MAIORESCU

Astfel se stinse în al optulea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.

G. CĂLINESCU

Eminescu nu-și iubea literatura, poziția cea mai corectă față de sine a unui artist care nu-și culege miresmele din câmpul de putregaiuri ale zădărniciei. Eminescu iubea strădania de ajungere la formă, dar odată atinsă, din câmpul visat o fracțiune, cred că era, ca și în dragoste, decepționat.

Între ce vrea poetul și lucrul făcut e pentru văzul lui adevărat o diferență, întotdeauna, care-l smerește. În perspectivă divină, e foarte firesc că Eminescu a refuzat să-și scoată versurile în volum. Tipărirea unei cărți de poezie implică răspunderi în ordinea esențială de care poetul și-a dat bine seama când prietenii lui stăruiau să-i fie poezia publicată. N-am putea ști ce părere avea Eminescu despre Luceafărul *lui.* Luceafărul *trebuie socotit însă că face parte din* Sfintele Scripturi, după Apocalips.

TUDOR ARGHEZI

Un drum prin Daedalul manuscriselor eminesciene e o călătorie din cele mai aventuroase. Însă la capătul ei te așteaptă, ca-n cel mai somptuos basm oriental, comorile norocosului Aladin. Nu-ți trebuie vreo lampă fermecată. Din fiecare pagină o flacără jucăușă îți arată și drumul, și tezaurul. Aibi numai încredere. Apropie-te cu smerenie, și sufletul poetului, prezent în fiece silabă și-n fiecare stih oricât de tainic, îți va vorbi și va pune capăt îndoielilor tale. Nimic din ce-a căzut pe paginile acestea sacre n-a fost zvârlit la întâmplare. Aici și piatra e fertilă. Orice sămânță germinează. Apleacă-te și-i vei culege rodul.

PERPESSICIUS

O altă constelație spirituală este introdusă odată cu Eminescu și ea asociază gândul metafizic cu sentimentul naturii, exotismul cu muzica: o îmbinare de tradiții deosebite de acelea întrunite în constelația apuseană și latină, singura pe care intelectualul român din veacul trecut o cunoștea înainte de Eminescu, dar care, după el, a revelat șirului de generații adăpate la izvorul adâncii și turburătoarei inspirații noi prezența unui univers moral deosebit. Această subită răsturnare de perspectivă a eliberat în sufletul nostru o provizie de forțe subiective, puternice și proaspete. Ceea ce s-a numit deci, îndată după moartea poetului, „răul eminescian” e mai degrabă o criză de creștere.

TUDOR VIANU

Acea cultură europeană, acea „modernitate” care îi năucea pe contemporanii lui, pe care și-o vor însuși ca pe o superficială și uneori caraghioasă travestire, se altoiește pe o sedimentare culturală autohtonă, pe care el a acumulat-o printr-o memorie prodigioasă și o emotivitate mereu receptivă și vibrantă încă din anii cei mai tineri. [...] *Dubla tradiție de spiritualitate și cultură la care am făcut aluzie și care se răsfrânge în sincretismul de amprentă răsăriteană al gândirii sale se oglindește și în limbaj și devine elementul caracteristic al formei. Noutatea mesajului eminescian coincide, așadar, cu însăși arhaicitatea sa.*

ROSA DEL CONTE

Dacă străbatem creația eminesciană în toată scara alcătuirilor ei, de la zona filosofică până la cea lingvistică, ne întâmpină o infrangibilă unitate. Poetul nu s-a văzut niciodată constrâns să recurgă la vreo operație de ajustări forțate și nu s-a străduit să acomodeze întreolaltă date incongruente, ci și-a dirijat neîntrecuta laboriozitate artistică numai către prinderea din adânc a armonioaselor sale bătăi lăuntrice, care îmbinau într-un sunet unic ideea cu tonul verbal. Această unitate ireductibilă, neinterceptată de duritați și obstacole între diferitele planuri ale creației sale, unitate care, dimpotrivă, plutește unduitor peste ele toate, ne dă indiciul unei autenticități excepționale chiar în aria universală a poeziei.

EDGAR PAPU

„Optimismul” viziunilor platoniciene din începuturile creației lui Eminescu și „pesimismul” schopenhauerian caracteristic celei de-a doua etape își pierd sensul din perspectiva finală a operei, care cucerește, dincolo de pesimism sau optimism, o conștiință tragică a existenței într-un univers în care zeii s-au refugiat în neființă, dar condamnă lumea să existe, făurindu-și, prin gândire, chipul și istoria.

IOANA EM. PETRESCU

TREBUIAU SĂ POARTE UN NUME

Eminescu n-a existat.

A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe,
Ca o barbă nepieptănată de crai
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuibar rotit.

Și, mai ales, au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema: Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare,
Sau mai simplu: ciobani și plugari,
Cărora le plăcea să spună,
Seara, în jurul focului poezii –
„Miorița” și „Luceafărul” și „Scrisoarea III”.

Dar fiindcă auzeau mereu
Lătrând la stâna lor câinii,
Plecau să se bată cu tătarii
Și cu avarii și cu hunii și cu leșii
Și cu turcii.

În timpul care le rămânea liber
Între două primejdii,
Acești oameni făceau din fluierele lor
Jgheaburi

Pentru lacrimile pietrelor înduioșate,
De curgeau doinele la vale
Pe toți munții Moldovei și ai Munteniei
Și ai Țării Bârsei și ai Țării Vrancei
Și ai altor țări românești.

Au mai existat și niște codri adânci
Și un tânăr care vorbea cu ei,
Întrebându-i ce se tot leagănă fără vânt ?

Acest tânăr cu ochi mari,
Cât istoria noastră,
Trecea bătut de gânduri
Din cartea cirilică în cartea vieții,
Tot numărând plopii luminii, ai dreptății, ai iubirii,
Care îi ieșeau mereu fără soț.

Au mai existat și niște tei,
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut.

Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra lor
Ca lungi și mișcătoare șesuri.
Și pentru că toate acestea
Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus Eminescu.

Marin Sorescu

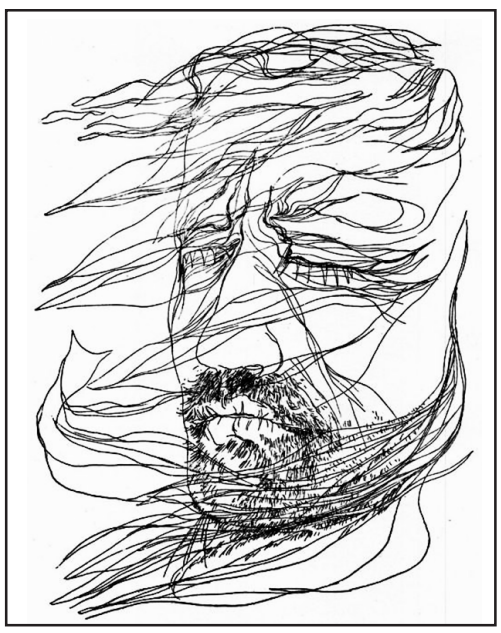

Desen de Ligia Macovei

Eminescu, între mătase şi borangic

La capătul unei lungi și anevoioase – dar atât de profitabile – comparații între edițiile Maiorescu, textul din „Convorbiri literare", din alte ediții critice și din manuscrisele eminesciene, aș dori să trag unele concluzii, dar nu-mi vin în minte decât metafore, alte comparații – și exemple generalizatoare. Vi le ofer, stimați cititori, să judecați fără mine, sau dincolo de mine cu mine cu tot, asemenea lucruri.

Acest mod de a înțelege bunul simț ni-l sugerează G. Călinescu, atunci când vorbește de cele două fețe ale textului eminescian: una în mătase, iar cealaltă în borangic. Mătăsăriile cuvântului poetic stau în manuscrise, acolo trebuie să meargă cercetătorul pasionat, nesătul de forme în mișcare. Pentru omul de rând, completează G. Călinescu, există textul în borangic, atât de elegant cizelat de către editori, așadar, pentru că au la îndemână un material nobil. Marama de borangic e tot ce poate face mai frumos, mai fin, mâna țesătoare a omului. În fond, borangicul este o variantă a mătăsii, puțin mai groasă. Mătasea ar fi doar a zeilor, ducând gândul lor la finețe maximă – în timp ce borangicul exprimă frumusețea/finețea omenească.

G. Călinescu avea în vedere și manuscrisele - dar și edițiile. O ediție este munca de ani buni a unui îndrăgostit de Eminescu; nici un editor nu și-ar permite (și nu și-a permis) să minimalizeze textul poetului. Și cu toate acestea, scapă printre degete primele tipărituri și atenția se concentrează prea insistent asupra manuscriselor. În plus, atenția este deja fixată de normele scrierii, aici întrunindu-se consensul tuturor editorilor: Eminescu trebuie înțeles de toată lumea, trebuie editat cât mai simplu pentru că este poet național, deci aparține tuturor straturilor societății. Simplificarea și uniformizarea sunt imperative ce țin de etica profesională.

Nimeni nu spune că Eminescu este ușor. Numai câteva explicații ofer aici. O ciudată intervenție editorială găsesc în Scrisoarea III, v. 36. Edițiile curente au: „Toate se întind nainte-i…ca pe-un uriaș covor, / Vede țară lângă țară și popor lângă popor - / Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac / În întinsă-mpărăție sub o umbră de copac." Este cum visează Osman, primul sultan, viitorul imperiului său. Convorbirile literare și Timpul sunt aici, concordante: „Vede țară lângă țară, și popor lângă popor / Ca prin neguri alburie se strevăd și se prefac / În întinsă împărăție…" Apostroful din urmă, fiind larg, cere pauză deci accent simbolic: întiiinsă. Asta n-ar fi nimic, însă de ce scot edițiile virgula după țară ? Virgula eminesciană vrea să spună strict că popoarele se prefac, nu țările ! Țările sunt entități, sunt forme (ca florile pe un covor), vezi și mai jos, când sultanului: „Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid": țările sunt ca niște „ecluze"; oricum, nu se prefac, cum învățăm noi. Țara este sfântă la Eminescu, este zeiță; popoarele, da, pot câștiga sentimentul imperial, se pot preface etc. Ezitarea, aici, este a lui Maiorescu: în prima ediție pune punct și virgulă, apoi scoate punctuația și pune virgulă după vers (care virgulă va însemna în edițiile de după el linia de pauză existentă). Cum lăsăm ?

Și tot la Scrisoarea III trebuie comentată acea scenă erotică de la început. Este vorba de versul 17, pe care Titu Maiorescu îl preia astfel: - Las' să leg a mea viață de a ta. În brațu-mi vino, / Și durerea mea de vacuri cu durerea ta alino. În edițiile târzii Maiorescu chiar nuanțează: În brațe-mi vino, / Și durerea... Aici, nici manuscrisul, nici Convorbirile și nici Timpul nu are apostroful pentru persoana a II-a a imperativului. Textul din Convorbiri literare este: - Las să leg a mea viață de a ta... În brațu-mi vino / Și durerea mea de veacuri cu durerea ta alino... Evident, sunt sensuri deosebite: în revistă zeița lasă, acceptă, concede – nu se roagă de sultan. Expresia În brațu-mi vino face aluzie la brațul victoriei care-l poartă pe cel ales prin bătălii, vezi iconografia aferentă consacrată. Sultanul va spune, mai jos, v.105: Și, purtat de biruință, să mă'mpiedec de-un moșneag ? – unde iarăși găsim o expresie consacrată, pusă între virgule (iarăși scoase de Titu Maiorescu): purtat de biruință traduce grecescul Nikeforos: cel care poartă victoria, zeița biruinței, Nike, îl poatrtă în brațul ei pe sultan. În Scrisoarea III zeița nu este lascivă, bolnavă de iubirea pentru un muritor, ci îi transmite primului sultan un ordin, o poruncă, destinul viitorului imperiu.

Sunt tentat să explic vorbele lui G. Călinescu prin mitul nimfei Arahne din Colofon, care s-a luat la întrecere cu zeița Athena în arta țesutului. Iată cum, (pentru „divinul critic", nu este așa ?), în textul lui Eminescu sunt concurente la înțelegerea noastră o nimfă cu o zeiță (schimb intenționat mătasea cu pânza de păianjen, și pentru a face comparația mai pe înțeles, dar și mai „europeană", având în vedere că viermele de mătase, din care iese și mătasea și borangicul, n-a fost, încă, adus din China pe vremea antichității grecești…). Cine „câștigă" ? Redau mitul, după Internet, cum le place tinerilor:

„Numele eroinei înseamnă păianjen (arahne / áñá÷íç). Fiind o foarte pricepută țesătoare, se spune că s-ar fi considerat mai dibace chiar decât zeița Atena, inventatoarea acestui meșteșug. Atena s-a înfuriat, însă, nedorind să o pedepsească, s-a transformat într-o femeie bătrână și s-a mulțumit să îi atragă atenția că lipsa ei de modestie i-ar putea supăra pe zei. Arachne a continuat să se considere cea mai pricepută și a jignit-o pe bătrână, care, dezvăluindu-și adevărata identitate, a acceptat o întrecere cu tânăra fată.

Atena a țesut scena în care ea a obținut victoria asupra lui Poseidon, victorie care i-a inspirat pe locuitorii cetății Atena să își numească orașul după numele ei. O altă variantă spune că ea a reprezentat pe pânză pe cei doisprezece zei olimpieni, în toată măreția lor, iar în cele patru colțuri, patru scene în care muritorii care încearcă să-i sfideze pe zei sunt pedepsiți. În schimb, Arachne a scos la iveală scenele rușinoase ale zeilor, în special iubirile lui Zeus față de Leda, Danae sau Europa.

Chiar și Atena a fost impresionată de calitatea și perfecțiunea țesăturii Arachnei, însă ceea ce a înfuriat-o a fost subiectul pe care și l-a ales să îl redea pe pânză. Pierzându-și cumpătul, Atena a rupt țesătura rivalei sale și a lovit-o cu brutalitate. Simțindu-se neîndreptățită și rușinată de cele întâmplate, Arachne s-a spânzurat. Atenei i s-a făcut milă de dânsa și nu a lăsat-o să moară, preschimbând-o în păianjen, iar frânghia cu care se spânzurase în fir de păianjen".

Mitul, în interpretarea lui Ovidius, vrea să egalizeze omul cu zeul sub ochiul artei. Doar că zeul lucrează cu materie primă, cu un fir luat de undeva – pe când omul, în ipostaza Arahne, este un păianjen în devenire, în drum spre sacrificiu, adică scoate firul din sine însuși… Câștigă cine suferă, s-ar putea zice.

Din mit a rămas, în limbajul tipografilor, cuvântul Colofon, locul de unde era Arahne, ca o mulțumire finală a autorului unei cărți pentru artiștii tipografi ce i-au pus-o în lumină; oricum, ca pentru niște ființe omenești. G. Călinescu nu distinge între originea materialelor puse la lucru, dar, nouă, vorbind despre mătase/pânză de păianjen și borangic, ne sare în ochii faptul că ne aflăm exact între sinele arahnian, sacrificial, (mătase sau/și borangic) și opera zeească, făcută cu materie primă (tot mătase sau/și borangic)…arahneană. Zeul are, desigur, avantajul că a descoperit meșteșugul țesutului – și l-a dat oamenilor care, iată, îl pot egala sau întrece în artă. E absurd, însă, să vorbești despre sacrificiul zeului, pentru simetrie, - iar nimfa și-a semnat condamnarea datorită talentului, nu calității; deși noi, astăzi, suntem înclinați să credem că tocmai această calitate o face să se implice, să existe sufletește în tot ce țese.

Oricum ar fi, trebuie să observăm că nu sunt diferențe opozabile net una alteia – cel mult se poate vorbi de ceva frumos față de ceva și mai frumos. Vreau să spun că editorii lui Eminescu se întrec în credință între ei, iar micile diferențe n-au stricat niciodată fundamental receptarea mesajului poetului; altfel spus: poezia eminesciană a rezistat – și rezistă, încă – tratamentului cu „și mai frumos", „și mai bine", etc. Proba de foc nu se obține în această zonă – ci undeva mai alături, în palatul de gheață al gândirii unde adevărul e domn de necontestat. Restul e…mitologie, adică și nimfa Arahne și zeița Atena câștigă alternativ, dacă vrem, competiția cu altițe și bibiluri pe textul eminescian. Competiție la care G. Călinescu ne invită să asistăm calmi, liniștiți, de acord și cu mătasea – și cu borangicul…

Totuși, cum citim (înțelegem) portretul acesta al zeiței din Scrisoarea III: unele ediții au Părul ei cel negru'n valuri de mătasă se desprinde, altele Părul ei cel negru 'n valuri de mătasă se desprinde. Un bagatel, vom zice, un biet apostrof; dar prima dată apostroful leagă, a doua oară desface pentru că are spațiu alb după el (blanc îi zic tipografii; blancul este primul semn de punctuație, desparte cuvintele între ele). Prima formă este cea din Convorbiri literare, unde publică Eminescu poemul prima oară, iar cea de-a doua este din Timpul, unde tot poetul îl reia – deci este ultima sa voință editorială (publică). Așadar: părul ei cel negru se desprinde în valuri de mătasă, sau părul ei cel negru-în-valuri-de-mătasă, „negru mătăsos", se desprinde ? Dacă poetul însuși ezită (sau revine), nouă ce ne rămâne de făcut ?

Doar un singur lucru: să arătăm amândouă formele, să le comentăm/explicăm – lăsând publicul să aleagă între mătase și borangic. Adică: să știe că alege, așa cum autorul însuși a ales, să participe la „competiția" lui cu sine.

Nicolae Georgescu

Nenorocul sferei, norocul cercului

Medicul C. Vlad (*Mihail Eminescu. Un punct de vedere psihanalitic*, Ed. *Cartea Românească*, f.a. – 1932) stabilește că *Luceafărul* reprezintă o cotitură radicală în gândirea poetică a lui Eminescu, iar din punct de vedere psihanalitic o ieșire a omului din complexele copilăriei, rezolvând o situație, dacă nu patologică, cel puțin una a unei personalități accentuate. Se observă că, dacă la începutul creației sale și pentru o bună bucată de timp după aceea – facem observația că Eminescu are o viață scurtă și că timpul e prea puțin pentru a „vindeca" ori măcar pentru a înțelege complexe ce vin din copilărie și adolescență – să zicem cu „înțelepciunea" adultului sau cu tocirea acestora la vârste mai înaintate – femeia era ridicată «la rang de stea, înger, sfântă, madonă, mamă, cu alte cuvinte o ridica pe un piedestal pe care nu se putea menține onorabil nici o femeie și, după ce „cădea", vedem în e o bacantă, o venală, o coruptă, o Dalilă etc.» Concluzia este că, și într-un caz și în celălalt, distanța, prăpastia se menține. *Luceafărul* destramă acest raport, situația fiind rezolvată „în sensul inversiunii complete a raporturilor de odinioară.." (Op. cit., p. 228) Înainte, *el* are „rol de copil", rezervându-i „ei" pe cel de stea, înger. În poem, „situația se inversează, deoarece el devine acum *El*. Acum el e o marmură, el e un luceafăr, deci o stea la care în zadar ar mai vrea să aspire o biată fată de nimic, căci asta reiese din faptul că se potrivește cu Cătălin: […] *Și guraliv și de nimic*…" (Ibidem, p. 229)

Atractivă și palpitantă, analiza psihanalistului poate că pierdea din vedere faptul că acestea sunt doar cuvintele pajului; el vede, și vede cu alți ochi chipul, ființa prea frumoasei, a femeii iubite – să zicem la un alt nivel decât „vede" astrul. De ce am admite că în timp ce Cătălin vede bine, Luceafărul vede dimpotrivă. E doar o diferență de perspectivă, sau e o esență a feminității, de a fi văzută și într-un fel și într-altul, așa cum se întâmplă în realitate ? Contează cine se uită, cine privește, nu obiectul privit. Cu orice obiect artistic, cu orice „marmură" se întâmplă la fel. Privitorul, mereu diferit, venit din medii diferite, atribuie valoare sau nu.

Suntem obligați însă să depășim motivațiile psihanalitice și, având-le în vedere, să ridicăm textul eminescian din adâncimile subconștientului în zona mai înaltă a filosofiei și culturii în general. De aceea nu trebuie să destrămăm misoginic imaginea femeii frumoase căreia i se dedică atât Cătălin, cât și Luceafărul, cu diferențele lor categoriale, căci noi punem alături, deși diferite, în complementaritatea lor pe *și-guraliv-și-de-nimic* cu *noi-nu-avem-nici-timp-nici-loc*; punem alături și pe *Cum e Fecioara între sfinți / Și luna între stele* cu *Căci ești iubirea mea de'ntâi / Și visul meu din urmă*... (Am exemplificat, de fiecare dată, ca punctuație și ortografie, forme etc., urmând remarcabila ediˆie critică a domnului profesor Nicolae GEORGESCU, *Mihail Eminescu. Poesii*. Ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps de N. Georgescu, *Editura Academiei Române*, 2012.) De aceea, nu destrămăm imaginile din uvertură, le prelungim și le solicităm determinanții de-a lungul întregului poem; nuanțăm, cum ne obligă și ne solicită întregul text, le păstrăm intacte până la respirația din urmă, cea din final. Finalul *Luceafărului* nu concluzionează doar într-o anumită direcție, ci distribuie pe tot parcursul său semnificații pe care nu le putem reduce doar la ultimele șase versuri. Ca în orice text în care componenta umană și cea filosofică sunt atât de profund îngemănate, e necesară și o cupolă încheietoare.

Departele și *fericirea* sunt incompatibile, antinomice. Apropierea, venirea aproape e necesară pentru liniștea, împlinirea iubirii. Răsună parcă în finalul poemului: *Și te-ai dus dulce minune / Și-a murit iubirea noastră*; ori, chiar de aici: *Nu căta în depărtare / Fericirea ta, iubite*. Cu roluri schimbate, semn al aceleiași sorți și pentru unul și pentru altul – *El* ori *Ea* – fără diferențe, ca ființe umane determinate identic, Cătălin pare și el a-i spune copilei de care s-a îndrăgostit: „Nu căta în depărtare fericirea ta, iubito !" Nu putem spune cât echilibru psihic a căpătat omul Eminescu, găsind un final al *Cărții* și vieții sale, care să echilibreze toate complexele subconștientului său, cum susține doctorul C. Vlad, dar poetul Eminescu echilibrează toate avatarurile iubirii, cu încordări, ieșiri în larg, cu încrâncenări, reproșuri și extazieri, cu piscuri astrale și coborâri în calvarul de infern al iubirii. Dar acesta este volumul *Poesii*, CARTEA în întregimea ei, *Carte* care avea nevoie de o boltă acoperitoare. Manuscrisele nu sunt cărămizile date la o parte, ciobite sau sparte; ele sunt fundația unui edificiu genial planificat, arhitectural, încercări de schițe, la rândul lor amprentate de geniul creației sale atât de personale, „bruioane" – cum le numește Perpessicius – , ornamente șlefuite îndelung și părăsite poate cu tristețe, mereu însă pentru o formă cât mai încăpătoare, cu tendința și dezideratul perfecțiunii artistice. Construit apoi cu o mână delicată și, paradoxal, atât de fermă, pentru ca edificiul să se constituie într-un monument artistic

(continuare în pag. 18)

Lucian Costache

Eminescu "incorect politic ?"

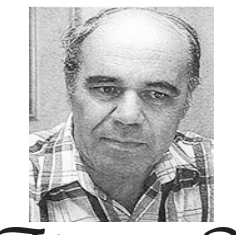

Florentin Popescu

Remember. În urmă cu ceva timp, într-un ianuarie în care, ca în fiecare an, la Academia Română avea loc o ședință consacrată lui Mihai Eminescu mi-a fost dat să fiu de față când la tribuna înaltului for științific s-a urcat Dimitrie Vatamaniuc, cunoscut editor al Luceafărului poeziei noastre și (după ce mai mulți antevorbitori s-au referit la mizeria aceea cu „Cadavrul din debara", combătând-o cu argumente serioase), a spus doar atât: „ Să scrie și ei, detractorii o pagină, măcar o pagină la nivelul lui Eminescu și apoi mai stăm de vorbă !", după care a coborât în sală în aplauzele celor prezenți acolo.

Mi-am reamintit acel episod de curând, când am început să citesc volumul *Eminescu incorect politic*, de Theodor Codreanu (Ediția Scara, 2014). Și saltul în memorie și în timp s-a dovedit a-mi fi de bun augur, fiindcă numaidecât în cartea amintită am descoperit nu numai o serie de „replici" de bun simț pe care cunoscutul eminescolog le-a dat detractorilor poetului în presa culturală la vremea respectivă (și acum adunate între filele unui volum), ci și o „repunere" în temă a cititorului în legătură cu poetul național și mai ales cu contextul în care i-a fost dat acestuia să-și trăiască destinul.

Trebuie spus dintru început că alături de Acad. Mihai Cimpoi, organizatorul Festivalului Internațional de la Chișinău, de Nicolae Georgescu, de Eugen Simion (pentru a menționa doar primele nume care îmi vin în minte dintr-un șir mult mai larg), dl. Theodor Codreanu este un împătimit cercetător al vieții și operei lui Mihai Eminescu, intervențiile d-sale din presă, ca și cărțile publicate – toate bine argumentate și solid construite, îmbogățind eminescologia și aducând necesare corecturi unor deviații sau exagerări critice, manifestate îndeosebi în ultimele decenii.

Eminescu incorect politic, noua carte a d-lui Theodor Codreanu «își propune să facă o concesie „corecților politici"; să arate de ce Eminescu este incorect politic». Sintagma, culeasă cu litere cursive, aparține lui Horia-Roman Patapievici și a fost folosită de acesta într-un articol din anul 2002, în care îl socotea „corect politic" pe Caragiale și „incorect politic" pe Eminescu.

Pornind de aci, dl. Theodor Codreanu demolează ceea ce d-sa numește „utopie globalistă", susținută de Patapievici, cel care nu mai este de acord cu denumirea de „poet național", pe care, de la G. Călinescu încoace au folosit-o mai toți criticii și istoricii literari.

Tonul polemic al autorului apare încă din „Argument", unde, între altele, citim: «S-o creadă „corecții" că englezii se vor lepăda de Shakespeare (numit chiar de Eminescu „poet național" al Albionului), s-o creadă că germanii se vor lepăda de Goethe „poet național și educator național", cum l-a numit Fritz Martini), s-o creadă aceiași că americanii se vor lepăda de Walt Whitman (numit de Harold Bloom „poetul național" al Statelor Unite) etc.».

Stă în logica fiecărui demers critic să definească mai întâi termenii, să lămurească conceptele. Este ceea ce face și autorul prezentului volum, procedând la lămurirea sintagmei „corect politic". Pentru asta face apel la autori străini, precum James Finn Garner, care a scris nu mai puțin de trei cărți referitoare la conceptul în cauză, apoi la spusele unui europarlamentar britanic, Struan Stevenson, care afirma: „Corectitudinea politică a cam luat-o razna… Am văzut instituții europene care au încercat să interzică cimpoaiele și care doreau să impună forma pe care trebuie s-o aibă bananele, dar, acum, par decși a ne spune și ce cuvinte, din limba noastră, avem voie să folosim".

În fine, spațiul fatalmente limitat al acestei cronici nu ne permite să zăbovim asupra disputei (disputelor) în jurul și pe tema corectitudinii politice, așa încât vom trece mai departe și vom spune că avem în față un volum bogat tematic și complex în analize, dl. Theodor Codreanu valorificând din plin o serie de studii și articole risipite prin diverse reviste.

Am spune, la o analiză mai atentă, că autorul și-a construit cartea pe două coordonate: punerea la punct a unor idei și teze care denaturează ori minimalizează opera eminesciană și analiza critică a câtorva contribuții eminescologice, date la iveală de colegii d-sale: George Munteanu, Aurelia Rusu, Dimitrie Vatamaniuc și Victor Teleucă.

Sigur, fiecare dintre cei amintiți mai sus a privit și a judecat critic și analitic opera lui Eminescu dintr-un unghi personal – ceea ce îi prilejuiește d-lui Theodor Codreanu emiterea unor ipoteze personale și formularea unor idei în consens cu cei asupra cărora și-a îndreptat ocheanul, fie tangențial sau în complementaritate cu ei.

Cronica noastră (care este mai degrabă o semnalare editorială decât o analiză, pe care spațiul nu ne-o permite) nu se poate încheia altfel decât cu chiar finalul cărții, unde citim: „Păcatul mare e că și apologeții de ocazie îl exaltă pe Eminescu tot reducționist, ceea ce dă din abundență apă la moară dilematicilor. Altfel spus, ambele tabere se alimentează reciproc – jubilatoriu, încât „actualitatea" și „inactualitatea" Eminescului vor continua să fie de lungă… actualitate !

Or, Eminescu este peste mode și timp !"

Inegalabilul maraton documentar

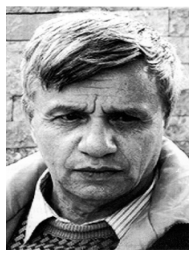

Don Roșioru

Cartea **Eminescu și Teleormanul** semnată de Stan V.Cristea a cunoscut trei ediții (2000, 2008 și 2014) însumând 590 de pagini, abordează cu o răbdare care nu e la îndemâna oricui multiplele interferențe „dintre **spiritul eminescian**, așa cum s-a exprimat el în contextul epocii (între 1867 și 1889) și **spațiul cultural teleormănean**, înțeles ca rezonator și receptor pentru cel dintâi (între 1867-2014)" (p.5). Autorul își propune și reușește, firește, să arate „ce înseamnă, astăzi, **contribuția Teleormanului în constituirea patrimoniului Eminescu**" (p.6). De o mare forță reconstitutivă, cartea se ocupă cu acribie de trecerile lui Eminescu prin Teleorman în anii 1867 și 1868, de legăturile pe care poetul nepereche și gazetarul intransigent de la **Timpul** le-a avut cu distinse personalități teleormănene ale epocii în care România trecea de la relațiile social-economice de tip feudal la cele specifice capitalismului incipient.

Prima trecere a lui Eminescu prin județul Teleorman s-a întâmplat în vara lui 1867, când viitorul mare făuritor de limbă românească literară era actor, copist și sufleur în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiale. Fusese angajat la Giurgiu, unde lucra ca hamal în port, și avea să îndeplinească multiple însărcinări: extrăgea roluri, făcea figurație, ajuta la montarea decorurilor, suna din clopoțel la începerea actelor pieselor puse în scenă etc. Pe tot parcursul acestor peregrinări, Eminescu nu s-a despărțit niciodată de cărțile dragi lui. Exegetul nu se mulțumește niciodată cu o singură sursă de informații și nici nu preia fără discernământ sursele aflate de el în gazetele vremii, în arhivele epocii sau în mărturiile contemporanilor lui Eminescu ori ale eminescologilor din toate timpurile. El coroborează toate aceste izvoare și corectează discret și civilitar toate inadvertențele întâlnite, iar ipotezele pe care le lansează sunt întotdeauna plauzibile și de bun simț. Paginile sale constituie adevărate mini-monografii ale orașelor Teleormanului dintr-o vreme astăzi revolută, cu arhitectura clădirilor principale și cu destinațiile lor succesive de-a lungul anilor, cu dispunerea străzilor, cu politicienii de atunci, cu dascălii școlilor în care aveau loc reprezentațiile teatrale, cu principalii edili deschiși fenomenului teatral, fie că-i vorba de Turnu Măgurele, Alexandria sau Rușii de Vede, devenit Roșiorii de Vede. Eminescu s-a aflat în Teleorman, pentru a doua oară, doar la Turnu Măgurele, spre finele lui august 1868, împreună cu Mihail Pascaly a cărui trupă se întorcea pe Dunăre cu un vas de pasageri, după ce întreprinsese un turneu în Transilvania și Banat. Se presupune că vasul a ancorat în portul bulgar de la Nicopole și că Eminescu, însoțindu-l pe directorul trupei a trecut cu barca spre malul românesc să mijlocească roluri de impresariat. Tot în acest capitol, Stan V. Cristea întocmește un portret fizic și spiritual al lui Eminescu între anii 1867-1869 și se folosește de descrierile făcute poetului de Petru Uilăcan, Ieronim G.Barițiu, Mihail Pascaly, Ștefan Cacoveanu, I.L.Caragiale, Ioan Slavici etc. și se spulberă, totodată, mitul călătorului fără rost prin țară al lui Eminescu, aceste cutreierări fiind, după cum ne asigură ilustrul părinte al **Morii cu noroc**, hotărâtoare pentru „întreaga lui viață sufletească" (p.34). Un rol deosebit în relațiile lui Eminescu cu intelectualii teleormăneni l-au jucat Societatea „Românismul" (înființată la 24 ianuarie 1869) și Cercul literar „Orientul" (înființat la 1 aprilie 1869) și care, printre alte obiective, îl avea și pe acela de a strânge „din literatura poporană poezii, basme etc." (p.35). Legăturile marelui poet cu teleormănenii au continuat și în timpul studiilor sale studențești la Viena și Berlin, ca și după revenirea sa în țară. Când a avut loc celebra Serbare de la Putna, în 1871, Eminescu le-a distribuit participanților poemul „Închinare lui Ștefan cel Mare" și s-a crezut că acest poem îi aparține. Primul care s-a îndoit de acest lucru a fost teleormăneanul Gala Galaction și s-a dovedit, ulterior, că autorul poemului cu pricina era Dimitrie Gusti, „poet ocazional pe atunci" (p.37). Impresionează prin vastitate câmpul interrelațional al lui Eminescu. Se spulberă ideea unei legături tensionate, de pildă, între blândul Grigore G. Păucescu, care i-a luat, la un moment dat locul poetului de prim redactor la **Timpul**. Exegetul combate această afirmație făcută de Matei Eminescu într-o scrisoare. Stan V.Cristea investighează cu acribie și cu fler detectivistic saloanele literare bucureștene în care Eminescu s-a aflat sau se presupune că s-a aflat păstrând o tăcere ce devenise proverbială. Nu se conturează nicicum ipostaza de orator a poetului pentru că ea n-a existat. Ca membru în diverse societăți culturale ale epocii, poetul e mereu prezent în redactarea unor programe și statuturi de ființare a acestor foruri cu înalte scopuri patriotice de cinstire a trecutului nostru istoric. Din mărturiile teleormănenilor get-beget, ca și ale celor adoptați (cazul lui George Secășanu, ardelean care pentru iredentismul său a trebuit să părăsească Bucureștiul spre a preda la unele școli din Alexandria și Turnu Măgurele), se întregește portretul poetului care nu putea trece neobservat oriunde s-ar fi aflat el: pe stradă, în saloane, la întruniri culturale, la jocul de popice sau atunci când cânta doine ardelenești de lăcrimau și pietrele. Impresionează, de asemenea, numărul mare de adrese la care a locuit Eminescu cât a lucrat în București, arhitectura clădirilor care au fost demolate spre a face loc altora, inventarul tablourilor din saloanele în care, după moda pariziană aveau loc serate muzical-literare, participanții (Titu Maiorescu, I.L.Caragiale, Alexandru Vlahuță, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Anghel Demetriescu etc.), lucrările care s-au citit, cafenelele și birturile unde mânca poetul sau zăbovea la un taifas cu prietenii, prezența toposului teleormănean în unele scrieri poetice eminesciene cum ar fi **Scrisoarea III** sau **Doina**. Un subcapitol aparte este consacrat preocupărilor folcloristice ale lui Eminescu care a cules o serie de piese lirice sau satirice din zona Teleormanului, zonă prezentă cu vârf și îndesat în publicistica sa socială, culturală și politică. Gazetarul Eminescu este un justițiar și el pune patimă în apărarea celor năpăstuiți de presa așa-zis roșie a timpului, adică de orientare liberală, cum era, de exemplu, **Telegraful**. Astfel, e apărat fără rezerve, în repetate rânduri, Generalul I.Manu, acuzat de nereguli profesionale în timpul campaniei militare din vremea Războiului de Independență. Parlamentarii corupți nu-i puteau, de fapt, tolera verticalitatea morală, cultura temeinică și tăria de a spune lucrurilor pe nume. Alteori, Eminescu lasă impresia că plătește niște polițe, ca atunci când recenzează manualul de aritmetică elaborat de universitarul Dimitrie Petrescu căruia-i dovedește plagiatul după J.A.Serret.

LIGIA MACOVEI – *Oglindă a liricii eminesciene*

Dalia Bialcovski

Studenta ce frecventase, în răstimpul ultimilor cinci ani, secția de artă decorativă a Școlii de Belle-Arte din București sub îndrumarea Ceciliei Cuțescu Storck și a lui J. A. Steriadi, pornea în 1939 pe drumul creației sale și deopotrivă pe un nou traseu al vieții alături de proaspătul arhitect Pompiliu Macovei. Rodul cel mai de preț al îndelungatei lor căsnicii, presărată cu numeroase călătorii în spațiul european și asiatic, îmbogățește din 1992 patrimoniul Muzeului Municipiului București: *Colecția de artă Ligia și Pompiliu Macovei.*

Ligia Macovei, ***Autoportret***

Adăpostită în clădirea cu arhitectură de inspirație predominant franceză, situată pe actuala stradă 11 iunie, unde cuplul a locuit în a doua parte a vieții, deschide vizitatorului un univers încă acoperit de penumbra discreției. În ambianța eclectică - datorată impresionantelor piese de mobilier din perioada renașterii florentine, spaniole ori franceze și până la cele Biedermeier sau Thonet, împreună cu ornamente datând din goticul târziu, sfeșnice italiene, ibrice de alamă persane, porțelanuri chinezești, vase islamice sau ceramică siciliană, toate alese cu rafinament – întregesc o adevărată sărbătoare a frumosului lucrări semnate: Gheorghe Petrașcu, Iosif Iser, Ion Andreescu, Theodor Pallady, Nicolae Tonitza, Alexandru Ciucurencu, M. H. Maxy, Marcel Iancu sau Wanda Sachelarie-Vladimirescu, colega de studii. Alăturarea selectă, ce ar doborî orice valoare îndoielnică, pare a dezvălui calitățile de pictor ale Ligiei Macovei. Uleiuri, guașe și acuarele ale artistei, expuse astăzi în vastele interioare, s-au numărat printre cele peste cinci sute de exponate ale retrospectivei care încununa, în 1986, pe simezele Sălii Dalles, împlinirea celor șaptezeci de ani de viață. Contemporane cu modernitatea epocii, parcurgând etapa unui figurativ bântuit de imponderabilul picturii metafizice către un expresionism abstract, domolit însă prin fluiditatea traseelor cromatice și abia perceptibilă ironie, pânzele și cartoanele sale îi definesc în cele din urmă personalitatea vitală. Stau mărturie vioiciunea paletei, siguranța deciziei compoziționale și tușa plină de vervă. Seducătoare prin complexe efecte ale pastei obținute cu ajutorul tehnicii monotipiei și mătăsoase tranparențe și-au hrănit probabil exuberanța și din linia naiv-jucăușă a icoanelor pe sticlă ori din bogăția țesăturii și mobilierului transilvan ce ocupă somptuos una dintre camere, parte a colecției regăsindu-se în patrimoniul Muzeului Satului *Dimitrie Gusti*.

Ligia Macovei, ***Ilustrație la Călin, file din poveste (Alaiul nuntașilor)***

Și totuși, posteritatea a ales din întreaga creație a artistei - grafica - anume aceea ce o îngemănează cu versul eminescian. Întâia apropiere de lirica poetului s-a manifestat în 1950, când fusese numită conferențiar la Institutul de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu* din capitală și a participat la expoziția anuală cu trei guașe ilustrând *Călin, file din poveste*, lucrări delicate, solare, încărcate de bucuria inocenței. Prima ilustrare în volum avea să se materializeze însă patru ani mai târziu prin tipărirea la *Editura Tineretului* a culegerii *Somnoroase păsărele.* Dar, cu adevărat convingătoare s-a dovedit eleganta apariție editorială îngrijită de Perpessicius la *Editura pentru literatură*, publicată în 1964 sub titlul *Poezii,* ce va beneficia și de traduceri începând chiar din același an. Recunoașterea internațională nu a întârziat, volumul fiind recompensat cu *Mențiune* la prestigiosul târg de carte de la Leipzig. Grafica Ligiei Macovei atinsese maturitatea, linia îi era descătușată și expresivă iar transpunerea căpătase profunzime. O dovedesc desenele ce stau la baza ilustrațiilor, readuse în actualitate prin expunerea lor în incinta casei memoriale începând din luna martie pe tot parcursul lui 2019. Dominate de acea melancolie specifică liricii eminesciene, spre deosebire de ilustrarea mult mai incisivă și dramatică pe care a potrivit-o, de altfel exemplar, cuvântului arghezian, sinuozitatea ductului capătă fragilitate, aproape disipând-se zglobiu în *Dorința*, alunecă-n copleșitoare deznădejde în *Dintre sute de catarge;* brăzdează cu gânduri efemerul unui portret ce se repliază spre sine, nu doar la extremitatea paginii, ci și în încordata ghemuire a sprâncenelor sau crispata respirație dintre ridurile buzelor în *Trecut-au anii;* împodobește baroc abandonul din *Călin, file din poveste,* iar cu o subtilitate încântătoare se contorsionează întortocheat pulsând ca țesătura unei inimi disperate în *Peste vârfur*i. O simbolică spirală captează implacabil sofisticata construcție în *Scrisoarea I*, păstrând aceeași undă suprarealistă ce traversează întregul creației sale.

Aproape ca o semnătură, în autoportretul realizat în tuș - care deschide albumul expoziției din 1961 - se regăsește amprenta emoțională ce dictează permanent raportul între dimensiuni pe suprafața hârtiei. Primplanul dominat de mâna mototolind ultima schiță are darul de a sublinia exigența față de sine. Nu numai că evită idealizarea și ascunde zâmbetul strălucitor cu care întâmpina interlocutorul, dar își confesează mai ales neliniștea răspândită în toată agitația traseelor negre ce tulbură suprafața. E o mărturisire plastică ce recunoaște că toate recompensele lumești nu pot aduce liniște unui adevărat creator.

Câteva cuvinte la bustul lui Mihai Eminescu

Radu Adrian

Din spațiul operei și vieții lui Mihai Eminescu n-a mai rămas de cercetat nici un amănunt. Despre nici o personalitate din istoria României nu s-a scris atât de mult. O mulțime de analiști s-au chinuit să-i analizeze cuvânt cu cuvânt întreaga gândire, au tradus-o în limba înțelegerii maselor largi, și și-au tipărit opiniile în zeci de mii de foi. Se pare că despre marele nostru poet s-a scris tot, și orice adaos e de prisos. Totuși, ca să justific felul în care i-am modelat bustul, astăzi expus la Biblioteca Academiei Române, voi etala câteva repere esențiale din *fenomenul Eminescu*, puncte care mi-au stat la baza formării unei imagini plastice speciale.

Încă din anul debutului în poezie, când avea 16 ani, poetul atrage ca un magnet atenția cititorilor și a pătimiților în arta condeiului. În scurt timp își definește un stil lingvistic aparte, plin de limpezime și sens adânc. Măiestria cu care își așterne cuvintele pe hârtie este unită perfect cu ideea din conținut. La 20 de ani, bazându-se pe informațiile cules din biblioteca lui Aron Pumnul, publică prima înșiruire a poeților români, devenind întâiul istoric literar și critic (***Epigonii***).

Radu Adrian, ***Bustul lui Mihai Eminescu*** **(Academia Română)**

După încheierea studiilor în filosofie la Viena și Berlin, sfera largă a tematicii sale ne convinge că ajunsese inițiat, la cota cea mai înaltă, într-o mulțime de domenii. În afara cântării ca nimeni altul a iubirii și a naturii însuflețite, este și un excelent istoric (***Scrisoarea III***), filozof (***Scrisoarea I***), astronom și cosmolog (***Scrisoarea I și Luceafărul***) patriot și analist social (***Doina***), și strălucit politician (toate articolele din ziarul Timpul). Dar peste așteptări, descoperim că-n poezia ***La steaua*** a avut capacitatea de-a anticipa, cu o jumătate de secol, teoria relativității a lui Einstein, iar în ***Scrisoarea I*** introduce ideea originii materiei, a dilatării și expansiunii universului, ca și posibilitatea dispariției acestuia prin revenirea la starea inertă a vidului anterior. Anticipează, cu alte cuvinte, puterea de absorție a spațiului întunecat intersteler și a găurilor negre, unde cosmologii actuali observă cum dispar constelații, stele și galaxii. Astăzi cercetătorii sunt de acord că universul s-a ivit dintr-un punct cât un atom, a crescut și va tot crește până la epuizarea energiei interioare, și va dispărea luând drumul invers al evoluției. Credem că Eminescu avea știință de teoria Big Bang-ului pentru că descrie perfect fenomenul în versuri, dar în aura unei meditații dumnezeiești.

Ascultându-l, mulți își notau informații, iar scriitorașii învățau ce înseamnă valoare și nonvaloare literară, dar și *cum să toarne-n formă nouă limba veche și-nțeleaptă*. Dintre ei, Ion Creangă, Ioan Slavici și I.L. Caragiale s-au bucurat de-o îndrumare specială și au devenit scriitori de elită. Cunoscându-i și acest har, Titu Maiorescu ținea să-l numească profesor universitar, dar poetul prefera libertatea totală a gândiri. Relevant pentru felul cum Caragiale își aduna bagajul studiilor superioare, este clipul notat de un comesean la o terasă Bucureșteană. *La un pahar, dramaturgul i-a cerut lui Eminescu informații despre Kant, dar poetul i-a amintit că-i vorbise despre asta cu o zi înainte. Caragiale a recunoscut, dar a insistat să repete motivând că vrea să țină minte !*

Impresionat de capacitatea geniului lui Eminescu, de faptul că a fost viu și a respirat aer la fel ca noi – așa cum a trăit și Iisus printre muritori – i-am modelat portretul încercând să-i sugerez o reală monumentalitate prin așezarea capului pe un gât înălțat peste nivelul real al mulțimii. Prin ochii decupați am intenționat să-i redau adâncimea privirii, iar prin gura întredeschisă i-am sugerat dorința de a vorbii de a ne transmite toate cunoștințele acumulate, și gândirea. Nu sunt adeptul figurativului naturalist în artă. De cele mai multe ori modelarea unui portret care copiază 100% forma anatomică, este în detrimentul emoției artistice și al mesajului. Trunchiul bustului l-am modelat într-un geometrism tridimensional de bază în scopul sublinierea structurii sale ferme, dar și pentru scoaterea în evidență a chipului. Deși era simplu, nu i-am modelat gulerul cămășii sau al hainei, dar i-am păstrat papionul de la gât din două motive. În primul rând fiindcă l-a purtat toată viața, cum vedem în cele 4 fotografii rămase de la el, dar și fiindcă piesa sugerează un spirit intelectual elevat, înscris bine în pulsația timpului.

Nota redacției: Episodul XXII al serialului "Călătorie în istoria multimilenară a ceramicii" va fi publicat în numărul viitor.

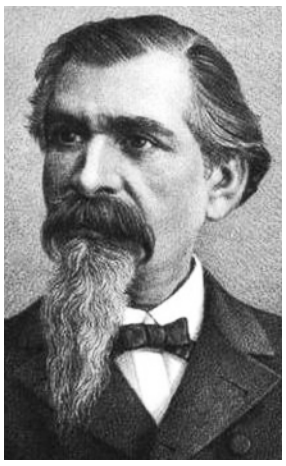

Petre Ispirescu

(n. 13 ianuarie 1830, București
d. 21 noiembrie 1887, București)

Cărțile de învățătură ale „uncheașului sfătos"

Cu 158 de ani în urmă, într-un ianuarie „amurgit de gerurile Bobotezei", apărea la București, în gazeta *Țeranul român*, a lui Ion Ionescu de la Brad (1818-1891, cunoscut mai ales ca agronom, dar și ca gazetar și om politic) unul dintre „cele mai frumoase și mai bizare basme ale culturii române" (Mircea Constantinescu, *Triumful lui Făt Frumos*, București, Ed. Albatros, 1979, p. 7), *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, de Petre Ispirescu. Intrat în circulația publică îndeosebi prin contribuția spornică a mediului școlăresc, basmul ispirescian, continuă, după mai bine de un secol și jumătate de la publicare, să genereze numeroase semne de întrebare. E destul a enumera câteva dintre ele: astfel, în acest basm, Făt Frumos, eroul emblematic al prozei noastre folclorice, *moare de bătrânețe*, așteptat și vegheat de Moartea cea prea-răbdătoare; la fel, Calul năzdrăvan, prietenul tradițional al voinicului, îl părăsește într-un moment de răscruce, abandonându-l morții.

Dacă ar fi numai atât și tot ar fi de ajuns să medităm la *stranietatea* acestui basm. Înainte de a rememora împrejurările culegerii și difuzării *Tinereții fără bătrânețe*, ca și a întregii opere ispiresciene, veritabilă *carte de învățătură* a neamului, lăsată de „uncheașul sfătos" (un alter-ego al naratorului) posterității, se cuvine a zăbovi asupra *motivului*, chiar a *mitului*, putem spune, *vieții fără de moarte*. Prezent, sporadic, deopotrivă, în folclorul românesc, ca și în cel al altor popoare, trăitoare din Orientul extrem și până în ținuturile ghețurilor veșnice, motivul nemuririi este comun întregii umanități. De la Hasdeu încoace, știm că basmul este „o prețioasă comoară pentru scrutătorul mitologiei naționale, ba chiar și pentru istoric". La fel, Constantin Noica ne învață că *basmul nemuririi*, în cazul nostru, este „o cheie care deschide priveliștea unei lumi dispărute" (*Creație și frumos în rostirea românească*, București, Ed. Eminescu, 1973, p. 14).

Aceste argumente ne îndeamnă că privim aventura căutării *tinereții fără bătrânețe* (un mit, un ideal sau un simplu vis ?) ca pe un drum cu dus-întors, căci, nu-i așa ?, avem de-a face cu „cea mai minunată călătorie a dorului românesc". Morala acestei *povești*, transformată într-o pură speculație mitico-filosofică, ține de o *iluzorie* călătorie în timp, încheiată, fatalmente, cu o revenire la momentul inițial. Cum o astfel de speculație, mai degrabă filosofică, decât literară, nu e comună basmului tradițional românesc, nu ne rămâne decât să urmăm calea *comparatistă*, generatoare de întrebări. Așa s-a născut teza, noiciană, a motivului *tinereții fără bătrânețe* văzut ca o „viziune românească a existenței".

Cum, evident, Petre Ispirescu, la vârsta de 32 de ani când publica acest basm, nu avea conștiința acestor interpretări tardive, nu ne rămâne decât să ne imaginăm că „ideea românească despre ființă", ascunsă în broderia savantă a acestui basm, al „timpului rotitor", ieșit din *învăluirile trecutului,* este mai degrabă o născocire savantă, decât o realitate folclorică. *Istoria critică* a literaturii noastre reține faptul că excesul de valorizare a înțelesurilor filosofice a avut ca rezultat, paradoxal, „reticența" cercetătorilor, care s-au mărginit a-l include pe Ispirescu între *folcloriști*, iar nu între „artiștii" cuvântului. De vină este, susține N. Manolescu, și Ispirescu însuși, a cărui *limbă* e „lipsită de culoare": nici țărănească, nici orășenească, nici populară și nici cultă (*Istoria critică*, Pitești, Paralela 45, p. 312).

Tipograf, editor și scriitor, Petre Ispirescu ne apare azi ca o personalitate complexă, un moralist „sfătos" preocupat în cel mai înalt grad de folclor, de istorie, și, complementar, de soarta poporului: „Te plâng Românie. Popor blând și generos oare o să se termine odată suferințele tale ? Cu banii tăi aceste lepădături - „turma fanarului" - te disprețuiesc, te omoară, te jefuiesc. Gunoiul acesta, perfecționat în urma rapacității, te strânge de gât" (*Jurnal*, Biblioteca Academiei, Mss. 3279, p. 55, publicat parțial de Elena Piru și Paul Cornea în *Ducumente și manuscrise literare*, II, Ed. Academiei, 1969, p. 173 și urm.).

Surprinzător, conștiința artistică a povestitorului se formează și se rafinează la „școala vieții", el fiind mai degrabă un autodidact. Regretul de a nu fi beneficiat de un sfat, de un sprijin, străbate ca un fir roșu, *Jurnalul* său intim: „Dacă aș fi avut pe cineva care să-mi arate adevărata cale a studiului, poate aș fi învățat ceva, aș fi pătruns în sanctuarul luminii. Voință aș fi avut..." (*Op.cit.*, p. 11). Fiu al unui bărbier din mahalaua bucureșteană Pescăria Veche, Ispirescu abia dacă a învățat literele/„buchile", cum se spunea pe atunci, la „școala" dascălului Stan Lupescu, din mahalaua Olteni, iar apoi Psaltirea/ „Psaltichia", Gramatica *Anastasimarul* și *Irmologhionul* (noțiuni de muzică bisericească - n.n.), la Biserica Domnița Bălașa. Apoi, la nici 13 ani, „m-au coprins grijile". Ajuns ucenic de tipograf la celebrul Zaharia Carcalechi, citește cam tot ce îi pică în mână: *Vămile văzduhului, Ușa pocăinței, Erotocritul* și *Arghir Crăișorul*, celebre „cărți populare" ale vremii, mulțumindu-și în același timp și părintele, care era convins că „meșteșugul e brățară de aur la mâna omului". Treptat, din ucenic, ajunge calfă, tot la o publicație a lui Carcalechi, *Vestitorul românesc* (bisăptămânal, „gazetă cuprinzătoare a tot felul de științe", 1845-1857), pe care o culege singur, și în care mai publică, sporadic, câte o „novela"/știre politică, găsită de el în gazetele străine. Mai târziu, părăsește *Vestitorul* și se mută, o vreme la C.A. Rosetti, care edita *Românul*, la una din cele mai performante „mașini" de tipărit din București, amplasată pe strada Doamnei (inițial Tipografia Valbaum, devenită, mai târziu Gobl și Aziel - n.n.). În 1858 se mută iar, de data aceasta la Vasile Boerescu (1830-1883 „revoluționar" și patron al *Naționalului*), ce deținea „un buchet de tipografie" inzestrată cu presă mecanică, *teasc*, și litere suficiente. În 1861 se căsătorește cu Sevastița, fata „cavafului" /cizmarului Dima Petrescu, și se mută în strada Sălciilor, nr. 17, unde va locui până la sfârșitul vieții, având zece copii (3 morți prematur).

În 1862, „debutează" publicistic la *Țeranul român*, sub semnătura *Colectorul* („Meritul [basmelor-n.n.] este al poporului care a păstrat aceste legende, dacă este un merit. Limba, pe cât a fost cu putință, este a lui. Nimic, dară absolut nimic nu este al *colectorului*, decât plăcerea de a scrie" - *Legende sau basmele românilor*, urmate de *Ghicitori și proverburi, cu o introducere de P.P. Hasdeu, adunate din gura poporului, scrise și date la lumină de un lucrător tipograf*, București, Tipografia Laboratorilor Români, 1872). În studiul *Ispirescu, tipograf și editor bucureștean*, Victoria Roman menționează că povestitorul era animat de „spiritul de colaborare". În acest sens înființează *Tipografia Lucrătorilor Asociați* (devenită mai târziu Tipografia Laboratorilor Români - n.n.) și scoate chiar o gazetă profesională (revista *Tipograful român* - n.n.). Visul său era să-i reunească pe cei mai buni tipografi („Spiritul de asociație cam lipsește dintre români", se lamenta el în *Jurnal, Op.cit.*, p. 56), dar și pe ucenicii care doreau să învețe arta tipăritului (Revista *Materiale de istorie și muzeografie*, martie, 1967), obiectivul fiind acela de a tipări cărți ieftine, care să se difuzeze, eventual, pe bază de abonament.

Principala operă literară a lui Ispirescu, *Legende sau basmele românilor* (prima ediție, 1872, fiind urmată de numeroase reeditări, unele beneficiind și de „solide" recomandări literare din partea lui Alecsandri, Moses Gaster, Hasdeu, Odobescu ori Barbu Ștefănescu-Delavrancea), este urmată de *Pilde și ghicitori* (1880), apoi *Calendarul poporan* (rămas, din păcate, în manuscris, păstrat la Biblioteca Academiei), și în fine, ciclul *Povestirile uncheașului sfătos*, tipărite (parțial), inițial în gazeta lui Hasdeu *Columna lui Traian*, apoi în broșuri succesive, la tipografia proprie, după 1885, cuprinzând legende, tradiții și portrete ale domnitorilor din vechime. Între acestea, se impun evocările lui *Mihai Viteazul*, cea al lui *Ștefan Vodă cel Mare și Bun*, apoi *Viața și faptele lui Vlad-Vodă Țepeș* și altele, mai puțin cunoscute, precum *Doamna lui Neagoe-Vodă.* Modelul acestor „reconstituiri" istorice îl găsim, fără îndoială în literatura romantică, pre-eminesciană. Abundă, așadar, „licențele" literare, erorile de datare, totul în numele unui eroism *exemplar*, de o înaltă valoare morală. Astfel, Mihai-Vodă e „blând cu oamenii de treabă", dar neîndurător cu „făcătorii de rele" Ștefan cel Mare e „un mare om de stat, care a luptat o viață întreagă pentru neatârnarea poporului român". Lupta cu Radu cel Frumos este relatată în pur stil folcloric: „Și se luară la luptă, dară unii, dară și ceilalți, nu se lăsară mai prejos". Ajuns în Ardeal, Mihai Viteazul îi pune pe fugă pe secui: „Ce să vezi dumneata ! Atunci să te ții, Pârleo, unde nu o luară, nene, la fugă de le sfârâiau călcâiele... de văzu și Mateiaș că fuga e rușinoasă, dar la urmă e sănătoasă. Ce mai ? le dete secuilor o snopeală de le scăpărară măselele..." Cu acest ton, „uncheașul sfătos" nu doar că face istorie, dar, mai cu seamă, face educație, valorificând la maxim procedeele hiperbolice ale basmului, transformând povestirea în *legendă*.

În aceeași serie tematică se înscriu și *Basmele păgânești* (1879, cu o prefață de Al. Odobescu), prilej de a „explica" anumite expresii cu substrat mitologic: „Ce va să zică un *Ercule, un Prometeu, ori un Amphytrion. Ce poamă (s.n.)* va fi fost *mărul discordiei*, ce croială mai deosebită aveau *urechile lui Midas* ?" Repovestite, Legendele Olimpului capătă calități „românești", prin adaptări, echivalări și chiar „împământeniri" de termeni. Astfel, Hercule devine un soi de Făt Frumos, „un român desghețat care scoate lapte dulce din piatră seacă", iar Bachus își „încălzește măseaua", „ia purceaua de coadă" sau gustă din „luleaua turcului", pe când C*himera* „spune la cai verzi pe pereți", sau vorbește „dușilor de pe lume". În aceeași manieră sunt compuse și *Amintirile* din școala primară, ori cele două *Memoriale de călătorie*, (prima, la Alexandria, de Teleorman, și alta, la Câmpulung Muscel). Povestirea *D-ale școalei dascălului Stan Lupescu* este comparată de biograful lui Ispirescu, Mircea Anghelescu, cu una din *Scrisorile* lui V. Alecsandri: *Școala de acum cincizeci de ani* (*Introducere în opera lui Petre Ispirescu*, București, Ed. Minerva, 1959, p.120).

Concluzia acestor *cugetări* este cât se poate de tranșantă: „Dacă ar fi puse înaintea celor care doresc a nu muri, le-ar tăia pofta de nemurire. După mine, mai bine e să fii muritor, dar să nu fi lipsit de deliciurile vieții (*Documente*, *Op.cit.*, p. 175). Petre Ispirescu moare prematur, la numai 57 de ani, răpus de apoplexie, în timp ce lucra la *Războiul de independență*, ultima povestire (neterminată) a „uncheașului sfătos".

Marian Nencescu

Coman Șova

Nu mai eram

Eram chemat de urgență să fac minuni.
Trebuia ca un anumit fruct să dea mireasmă.
Și fructul rămânea inert.
Mă uitam în jur,
femeile deveniseră bărbați,
iar bărbații piese de schimb
pe care le lustruiau ele pe genunchi,
caii deveniseră ogari,
ogarii drumuri
și drumurile nu duceau nicăieri.
Am mai observat că nu eu,
ci altul care eram eu
vorbea pentru mine,
spunea da fără să creadă că da este da,

șoptindu-mi ce trebuie să fac

și cât trebuie să fac
din ceea ce nu mă pricepeam să fac.

Și se făcea că nu mai aveam față,
că nu mai eram deloc.
Și mă bucuram.
Reușisem să nu mai fiu.
Tocmai când se pregăteau să mă prindă...

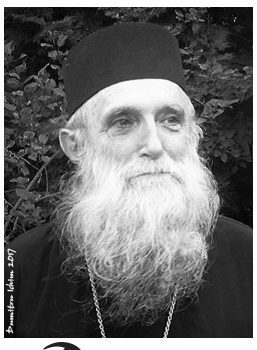

Dumitru Ochim

COLINDUL ALB DE ATUNCI

Luând-o în brațe,
cum brazii mireasa și-o duc,
cu cântecul lor aplecat de lumini
și de neaua netoarsă pe fus,
aud și acum cum i-a spus:
"Hai, cum n-a nins niciodată,
nici de cer, nici de nor de cuvânt,
haide, să ningem în sus,
să te prind
din neprins
de colind !"

Și au nins, și au nins și au nins,
dar ea mai departe de ceruri s-a
dus
și n-a mai știut să ningă-napoi...

O, DACĂ-AȘ FI POET

O, dacă-aș fi poet
aș căuta cu stihul meșterit în fir
să-ți spun
că buzele tale-s ispitei
ca pâlpâirea spaimei din rubin,
dar tu ai râde,
sălbaticul meu trandafir,
așa cum știi, cu fiecare spin
s-aprinzi
ecoul sprinten de vioară:
"Mai lasă-mă cu poeziile în pace,
că fumul lor doar rotocolul urcă;
buzele noastre
prin vorbe mari se-ncurcă.
Nu ai văzut aseară,
fără de ele ce bine se descurcă ?"

MI-E SOMN

Mi-e somn,
dar e prea devreme țărâna
s-o întristez
cu bulbul amar de lalea...

S-ar putea
să visez
că am uitat să trag
zăvorul la ușă,
iar să cobori
sute și sute de trepte
e-ngrozitor de greu.

O viață-ntreagă le-am urcat
doar pentru-o singură privire
să-l prind pe Dumnezeu
cum își descuie veșnicia grea
doar c-o cheiță violetă
de brândușă.

Mi-e somn,
dar e prea devreme țărâna
s-o întristez
cu bulbul amar de lalea...

PEISAJ

Nici o corabie în genele zării.

Nici măcar un nor să modeleze
fantoma așteptării...

– De ce mă întrebi cât de mult
demultul ce-a fost îl iubesc ? –
peste umăr răspunse amar.
– Cât cerul
cântându-și tristețile mării ?
– Privirea
nu ochiu-și privește,
albastrul nu-l pui în cântar.

Oare de ce lacrima
are gustul ars ca al mării
și-atât de sărat ca lumina
renăscută din propriu-i apus ?

...pe țărm Iubirea
aștepta un răspuns.

DACĂ-AR FI SĂ VISĂM...

Dacă-ar fi să visăm
invers,
lumina și-ar urca înapoi
cascada-i spre stele
încercând atunci să te fure
din brațele mele.

Ce bine
că ne visăm de-a normalul,
cum poienile se-ntorc în știubeu.
Bunăoară, din poveste și vis,
o să-ți trimit cireșul primului sărut
să-ți aducă voalul
abia înflorit din cântecul meu.

DOUĂ DREPTE PARALELE...

Discutam
tot de-ale școlii,
dar tu m-ai întrerupt
lângă iazul morii
arătându-mi cum norii
se sărută în alb de magnolii
pe ape...

Eram atât de aproape,
iar tu ai ridicat din sprâncene
și ai zâmbit...
Sărmanele drepte din carte !

Mâinile noastre
cât s-au strigat una pe alta !
Încă puțin și-ar fi fost infinit,
dar noi am mers mai departe...

DIN SCRIPTURILE INIMII

"Piatra de râu
nu poate fi mai mare
decât scânteia ei de amnar"
grăitu-a iubirea.

Apa
și-a-ntrebat șuvoirea sa:
"Cum oare
niciodată nu am gustat,
din cântecul de noapte al ei,
măcar un sâmbur de stea ?"

În cele din urmă,
ca un cactus la vremi de soroc,
piatra spre apă-nflori
răspunsul făpturii de foc:

"Oare de ce lacrima
e jumătate apă,
jumătate sânge
și-atât de rotundă-n târziu ?"

CU TĂCEREA TA

Cu tăcerea ta îmi vegheai întoarcerea
printre felinare strălucind
într-o iarnă tăioasă
pe acel peron pavat cu dale albastre
dintr-o gară de provincie
la frontiera Europei
pe care o găseam mai frumoasă decât
povestea sfâșietoare
ce rulează în sălile de cinematograf
când pașii din zăpada afânată
erau urmele de nevinovăție sau greșală
și ghirlande de flori înghețate
așteptau să atârne de gâtul călătorilor
sosiți cu ultimul tren ce aducea
pe șinele oțelite praful și pulberea
unor viitoare imperii
când pasărea ninsă și adormită
părea un angelus fugit de pe acoperișul catedralei
la fereastra sălilor de așteptare

OCTOMBRIE SECESIÓN

Să nu spui de ce aștepți la orele amiezii
ca într-o cancelarie aulică
un sol de tare departe
printre străzile plumburii
unde visele se adună prin lucarne
și copii se joacă cu cercul planetei Saturn
zâmbetul lor fiind rămas dintr-un altul
cum frimiturile unei mese bogate
din care mănâncă cei flămânzi

Să nu spui de ce aștepți la orele amiezii
ca lucrurile să se întoarcă în locul
unde nu au putut învinge
pe digul alungit spre mare
unde nici o sirenă nu bântuie
în acest Octombrie seccesion
unde țesutul lemnos al arborilor
strânge zilele ce au trecut iar lumina țîșnește
din depărtările reci și animale mici își strâng ochii
pregătiți să o întâmpine

NUMAI ÎNDRĂGOSTIȚII

Răcoarea ieșind din cănile de lut prin odăi
unde tu imi spuneai că numai îndrăgostiții pot vedea
cum lucruri invizibile și luciul oglinzii tremurând
de frică sau singurătate atunci când ne aducem aminte
de tabachera metalică de argint
ca de o scoică strângand în ea o peruzea de sute de gesturi
și de tavanul jos al casei vechi care adună în fiecare tăcere
un fel sunet îndepărtându-se ca o ieremiada sau cântare
printre fantome de aer ce se insinuează domol
în această dimineață unde cadranul vechiului ceas
pare ochiul unui femei frumoase
iar diacriticele oricărui text
niște lacrimi ce nu au apucat să se evapore

MĂRGELELE UNUI ROSARIUM

Ziua se dilată încet și un fel de amiază
susține întreg eșafodajul acestei toamne
unde trei corăbii genoveze nu ajung să o descopere
și trecem pe lângă ființe având o lacrimă în loc de craniu
iar gradele noastre de libertate și dependență se amestecă
sub strania defilare a norilor printre crengile arborilor înnegrite
când paiațele propriilor orgoliine înfruntă fără convingere
și mărgelele unui rosarium se înșiră după fiecare „Da"
trecut dintr-un cuvânt în altul
lângă fântâna cu statui când păsările țipă rar
după catargul unor epave scufundate-n mări
precum armata de teracotă
a împăratului Qin acoperită de nisipuri

Alexandru Cazacu

Constantin P. Kavafis

AȘTEPTÂNDU-I PE BARBARI

– Ce așteptăm, întruniți în Forum ?

Azi trebuie să sosească barbarii.

– De ce, în Senat, e această apatie ?
De ce stau senatorii și nu legiferează ?

Pentru că azi vor sosi barbarii.
Ce legi să mai facă senatorii ?
Când vor sosi, barbarii vor face legi.

– De ce Împăratul nostru s-a trezit așa devreme
și stă în fața celei mai mari porți a orașului,
pe tron, cu mărire, purtând coroana ?

Pentru că azi vor sosi barbarii.
Și Împăratul așteaptă să întâmpine
pe căpetenia lor. Chiar a și pregătit
un pergament, să i-l dea. A scris acolo
multe nume și titluri.

– De ce consulii noștri amândoi, și pretorii,
au ieșit azi în togile roșii brodate;
de ce și-au pus brățări cu atâtea ametiste
și inele cu smaralde bogat scânteietoare ?
De ce să poarte azi prețioase toiege
cu argint și cu aur măiestrit încrustate ?

Pentru că azi vor sosi barbarii,
și asemenea lucruri îi orbesc pe barbari.

– De ce retorii noștri demni nu se apropie iar
să-și arate elocința, să-și spună ale lor ?

Pentru că azi vor sosi barbarii,
și pe aceștia îi plictisesc perorările și predicile.

– De ce, deodată, atâta îngrijorare
și răvășire ? (Cât de grave au devenit fețele !)
De ce se golesc în grabă străzile, piețele,
și foarte îngrijorați se duc toți înspre casă ?

Pentru că noaptea s-a lăsat și barbarii n-au venit.
Și câțiva soli s-au întors de la hotare
și-au spus că nu mai există barbari.

*

Și acum ce ne vom face fără barbari ?
Oamenii aceștia erau totuși o soluție.

VOCI

Voci ideale și dragi
ale celor ce au murit, sau ale celor care sunt,
precum morții, pierduți pentru noi.

Uneori, în vise ne vorbesc;
uneori, în gând, spiritul nostru le percepe.

Și cu sunetul cunoscut pentru o clipă revin
sunete din prima poezie a vieții noastre –
ca, în noapte, departe, o muzică ce se stinge.

ITACA

Când pentru Itaca te vei porni pe cale,
dorește-ți ca drumul să fie lung,
plin de aventuri și bogat în descoperiri.
De Lestrigoni și de Ciclopi,
de mâniosul Poseidon – nu te teme;
căci din acestea în drumul tău nu se vor ivi,
dacă gândirea îți rămâne înaltă și o aleasă
emoție îți prinde trupul și sufletul.
Pe Lestrigoni și pe Ciclopi, pe sălbaticul
Poseidon, nu-i vei întâlni
dacă nu-i cari în propriul suflet,
dacă propriul suflet nu ți-i scoate înainte.

Dorește-ți ca drumul să fie lung.
Ca multe să fie diminețile de vară
când, preamulțumit, bucuros,
vei pătrunde în porturi nemaivăzute;
la târguri feniciene te oprește,
să cumperi marfa cea bună,
sidefuri și corali, chihlimbar și abanos,
și voluptuoase parfumuri de tot soiul,
cât poți mai multe voluptuoase parfumuri;
mergi în multe orașe egiptene,
învață, învață de la cei învățați.

Păstrează Itaca mereu în gând;
s-ajungi acolo îți este țelul.
Dar nu te grăbi în această călătorie.
Mai bine să dureze ani mulți;
și, de-acum bătrân să acostezi în insulă
bogat doar prin ce ai câștigat pe drum,
fără să mai aștepți ca Itaca să-ți dea bogății.

Itaca ți-a dat frumoasa călătorie.
Fără ea, nu te-ai fi pornit pe cale.
Altceva nimic nu-ți mai poate da.

Și chiar săracă de-o vei găsi, Itaca nu te-a înșelat.
Așa-nvățat cum ai ajuns, cu atâta experiență,
ai înțeles ce înseamnă o Itacă.

REGI ALEXANDRINI

Se adunară alexandrinii
ca să-i vadă pe copiii Cleopatrei,
Cezarion și cu frații lui mai mici
Alexandru și Ptolemeu; îi scoteau
la Gimnaziu, prima dată,
să-i proclame acolo regi,
în mijlocul strălucitei alinieri a soldaților.

Alexandru – i-au spus rege
al Armeniei, Mediei și Parților.
Ptolemeu – i-au spus rege
al Ciliciei, Siriei și Feniciei.
Cezarion sta în față,
îmbrăcat în mătase trandafirie,
la piept, un mănunchi de zambile,
centura, un dublu șir de safire și ametiste,
pantofii, legați cu albe
cordelițe brodate cu mărgăritare roz.
Acestuia mai mult decât celorlalți i-au spus,
i-au spus Regele Regilor.

Alexandrinii, desigur, își dădeau bine seama
că toate erau doar vorbe și înscenări.

Ci ziua era caldă și poetică,
cerul era albastru deschis,
Gimnaziul din Alexandria, un măreț efect de artă,
luxul curtenilor, superb,
Cezarion, numai grație și frumusețe
(fiu al Cleopatrei, sânge de Lagizi);
și Alexandrinii alergau la sărbătoare,
se aprindeau și aclamau
în greacă, în egipteană, și în ebraică unii,
fermecați de strălucirea spectacolului –
deși știau, negreșit, cât înseamnă,
ce vorbe goale erau aceste regate.

Traduceri de Aurel Rău din volumul
Constantin P. Kavafis – Poezii, *Editura Univers, București, 1971)*

Selecție de Titus Vîjeu

Ion Lazu, prozator, poet și eseist s-a născut la Cioburciu-Tighina, la 6 ianuarie 1940. Este fiul Verei (n. Ciobanu) și al lui Grigore Lazu, proprietari agricoli și mici negustori. A copilărit în comuna Cireașov (jud. Olt), unde familia s-a refugiat în 1944 din cauza războiului. A urmat școala la Slatina, absolvind liceul în 1956. Este licențiat al Facultății de Geologie-Geografie a Universității București. Din 1961 până la pensionare (1999) a lucrat ca geolog-prospector la Intreprinderea de Prospecțiuni Geologice și Geofizice București. Între 1984 și 2002 este redactor-șef la Editura Vinea. A debutat cu versuri în revista „Ateneu" în 1964 și editorial cu vol. *Ningea în ochii ei albaștri* (schițe și povestiri, 1970).

Scrieri: *Ningea în ochii ei albaștri* (1970), *Despre vii, numai bine* (1971), *Blana de viezure* (1979), *Muzeul Poetului* (1981), *Rămășagul* (1982), *Curtea interioară* (1983), *Natura sculptează* (1984), *Capcana de piatră. O anchetă pe cont propriu* (1987), *Întâmplări din pădure* (1991), *Poemul de dimineață* (1996), *Cuvinte lângă zid* (1999), *Veneticii* (1999), *Ruptura* (2004), *Sălbaticul* (2005), *Himera literaturii – dialog epistolar* (în colaborare cu Ion Murgeanu, 2007), *Scene din viața literară* (2007), *Cartea lui Andrei* (2008), *Eu scriu la lumina mâinii mele* (2012), *Odiseea plăcilor memoriale* (2012), *Tinerețea pe sfârșite. Rămășagul* (2012), *Vreme închisă. Jurnal* 1979-1989 (2012), *Omul bun are timp pentru toate* (2016), *Nu putem pleca toți din România* (2018).

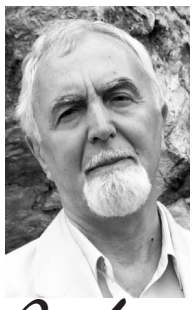

Ion Lazu

Seniorii literaturii noastre

„Am făcut aceste lucruri pentru că mi s-a părut firesc să le fac..."

Florentin Popescu: *Să tot fie, cred, aproape patruzeci de ani de când ne-am cunoscut, într-o împrejurare de care azi ne amintim nu atât cu nostalgie cât mai degrabă cu umor: Eu eram redactor la Editura Sport-Turism și dumneata ai venit acolo cu un foarte original album în care adunaseși fotografii cu trovanți din Oltenia. Imaginile erau atât de sugestive încât păreau sculpturi ale unor iscusiți artiști (concurându-l pe Brâncuși ? !). Mi-ai spus că ești geolog și că ai strâns acolo experiențe de teren care i-ar putea interesa și pe alții. Nu ți-am respins albumul, căci era prea bine realizat din punct de vedere artistic, dar nici nu l-am putut publica imediat din cauza obtuzității unora mai mari, administrativ vorbind, decât mine. Ți-am propus să așteptăm vremuri mai bune și am așteptat. Cât am așteptat ?*

Ion Lazu: Îmi e mai lesne să răspund la întrebarea: Până când am așteptat ? Până în 1984, când a apărut în fine albulul „nostru", și nu oricum, ci cu un titlu pe care alții ni l-au impus: *Natura sculptează.* Iar ca să-ți dau un răspuns mai precis, deschid *Vreme închisă*, jurnal 1979-1989 și la pagina 293 citesc: „10 aprilie. Aflu că albumul a plecat la tipar."; iar peste niște pagini: „12 mai. Mare bucurie. Ieri Florentin Popescu îmi dă vestea că albumul a și apărut !. Azi Lidia trece pe la editură și îmi aduce 5 exemplare. A ieșit excelent, peste toate așteptările. Ne întrecem în exclamații, laude și aprecieri, foarte fericiți de eveniment. Și, la o adică, albumul acesta nu a apărut decât cu zece ani întârziere !". După așteptare de vreun deceniu, desigur că m-am foarte bucurat. Însă la drept vorbind, dimensiunile albumului se reduseseră simțitor, iar din planșele prezentate lipseau vreo treime. Și nici textul de prezentare nu apăruse decât cu paragrafe suprimate. Mai trebuie să adaug, că tot în 1984 așteptam să apară *Haina de brumă*, o plachetă din lirica lui Valeriu Ciobanu, dispărut de vreo 18 ani, poet de aleasă stirpe, însă o fire rebarbativă la comanda socială, asistentul lui D. Caracostea și apoi al lui G. Călinescu, mutat împreună cu acesta la Institutul de Istorie literară, unde i-a fost mâna dreaptă, însă pe care divinul critic nu l-a ajutat să publice niciun singur vers sub dictatură...O a treia experiență întru răbdare / așteptare era în acel an lupta pentru scenariul meu *Rămășagul*, prezentat Caselor de Film cam tot prin 1974-75, ca și albumul nostru, și pentru care aveam să mai duc lupte încă niște ani... Fără niciun rezultat, până la sfârșit.

F.P.: *În fine, „după lupte seculare", ca să zic așa, duse de mine atâta amar de vreme, albumul a apărut. Era, la acel moment, a patra sau a cincea carte a dumitale. De atunci ți-ai urmat drumul literar, ai scris, ai publicat romane, ai făcut (și mai faci și azi !) publicistică. Într-un cuvânt, ți-ai construit un destin literar cu totul aparte. Azi am răsfoit o carte abia ieșită de sub tipar – „Ion Lazu – identitatea pierdută/regăsită. Receptare critică", de Nicolae Ciobanu-Roman (eLiteratura, 2019) și am aflat acolo o mulțime de informații care te privesc și care, fără îndoială, îi interesează și pe cititori. Colegi scriitori, critici, jurnaliști par a se fi reunit în această carte de peste 500 pagini spre a-ți face un portret literar cât mai exact, la împlinirea rotundei vârste de 80 de ani. O întrebare apare firească în acest context: Ai fost / ești mulțumit în general de felul în care ți-au fost / îți sunt primite cărțile, sau nu ?*

I.L.: Sigur, mi-am urmat drumul, am scris romane, poezii, dar e cazul să spun că toate cărțile mele au apărut cu întârzieri de 7-10 ani, iar primul volum de poezii, cel în care autorul își pune toate nădejdile, depus în 1967, a apărut abia în 1983: *Muzeul Poetului*, cum altfel să-l fi intitulat ? !; dar trebuie să te conrazic, parțial, căci subsemnatul nu am făcut defel publicistică până în Decembrie, practic eu nu am scris niciun singur articol în presa comunistă. Nu fac caz de asta, e o simplă precizare, necesară pentru înțelegerea opțiunilor mele de viață.

F.P.: *Cei mai mulți dintre actanții care îți comentează viața și opera sunt „în ton" cu Magda Ursache, care scrie undeva: ...„Ion Lazu, onest, cuviincios, echilibrat, cu simțul măsurii, devotat... Printre literați, Ion Lazu se consideră și chiar este Intrusul. Îi percepe pe colegi cu un soi de sfială, ca de frate mai mic, nu de confrate". De ce atitudinea asta, de vreme ce ai în spate o operă (și nu exagerez !) care te-a consacrat și ți-a asigurat un loc important în literatura noastră contemporană ?*

I.L.: Pentru simplul fapt că nu mi-am făcut iluzii cu privire la succesul meu literar. Acești oameni pe care îi apreciez foarte mult, și cărora le urmăresc cu mare atenție activitatea critică-eseistică, au scris despre cărțile mele, se pare că au apreciat în primul rând aplecarea mea spre problemele de viață ale omului simplu, în condițiile draconice ale regimului comunist; au remercat stilul și mesajul, dar și realizarea artistică în final, singura care contează.

F.P.: *„Veneticii", dar și "Rămășagul", „Ruptura", "Sălbaticul" pot sta oricând în primele rânduri ale reușitelor literare de la noi și pot concura, la o adică, cu scrieri mari și valoroase din Europa și din lume. Primul dintre romanele amintite transpune literar o experiență unică de viață: plecarea forțată din Basarabia, ocupată abuziv de ruși. Consideri că o carte memorabilă trebuie să cuprindă neapărat o experiență de viață a autorului ? Dacă Da, de ce ? Argumentează, te rog !*

I.L.: Experiența personală este decisivă, cred eu, în scrierea unui roman, chiar și când nu pare evidentă, ci doar dedusă. Sunt de dat prea multe exemple, de-ar fi să restrângem discuția numai la literatura noastră. Ce altceva este *Ion* decât o scriere accentuat autobiografică, în care autorul și întreaga familie Herdelea sunt implicați în toate evenimentele romanului ? Faci o excursie în Maramureș, ajungi la Prislop și imediat în capul satului dai de Casa memorială Rebreanu; peste drum, afli că a fost casa lui Ion al Glanetașului; orice sătean este dispus să te conducă prin tot satul, până la casa Anei, dar deja ți-a arătat locul unde se ținea hora, ai aflat unde este petecul de pădure al popii, peste vale vezi poiana și stejarul sub care scria Liviu Rebreanu. Etc. Nimeni nu dă impresia că ar fi vorba despre un roman de ficțiune, ci dimpotrivă, despre fapte de viață, unanim cunoscute în zonă. Ce altceva este *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* decât prelucrarea în regim de urgență a jurnalului de front ținut de Camil Petrescu și lăsat de-o parte, până ce scriitorul și-a dat seama că alții se întreceau să scrie despre un război în care poate nici nu fuseseră ? ! Ioan Missir, autor de o singură carte, ne dă în *Fata Moartă,* 1937, tot un jurnal de front, destul de frust, cum altfel ?, cu detalii care îți produc fiori, nu alta ! Din câte îmi dau seama, în exegeza noastră funcționează „la blană" o prejudecată de neclintit, pe cât de veche altfel: numai ficțiunea contează, cică, numai ea este cu adevărat literatură, iar tot restul nu sunt decât biete copii după natură și deci musai să fie scos din discuție ! De parcă a scrie din experiența proprie ar fi o scădere, din start, un cusur insurmontabil al viitoarei opere. Se trece cu ochii închiși peste un aspect poate chiar mai important decât faptul că te-ai inspirat din realitate sau, dimpotrivă, ai croit o poveste după cum te-a dus mintea, inspirația, moda... Este a eluda faptul că arta se organizează după legi proprii, care transcend astfel de calcule simpliste ale criticilor literari.

F.P.: *Și celelalte romane ale dumitale, de cine, de ce au fost inspirate ?*

I.L.: Romanul *Despre vii, numai bine,* căci el este primul în ordinea apariției, în 1971, la nici un an după debutul în proză din anul precedent, la aceeași editură, a făcut bună impresie, ba mai mult de-atât, a fost lăudat la Europa liberă, și nu oricum, pentru calitățile stilistice, și de-adreptul pentru abordarea realistică a problemelor de viață în anii de groază 1960-70. Motiv pentru cei de la E.L. să vitupereze pe acest ton: „Acolo, la voi, nu este nicidecum viața poleită de care tot vorbiți, ci este realitatea crudă pe care o descrie romanul lui Ion Lazu !" A fost deajuns ca să fiu trecut pe o listă neagră și n-am mai putut publica nimic vreme de vreo 7-8 ani. Abia în 1979 Mircea Ciobanu mi-a publicat un volum de povestiri la prestigioasa editură Cartea românească, unde, musai să adaug, mi-au apărut în acele vremuri amarnice, în doar 8 ani, încă două romane ! (Nu este exclus ca și amânarea albumului nostru să se fi datorat tot listei negre pe care figuram... Tristă consolare, nu ?)

Romanul ***Rămășagul***, 1981, a fost inspirat de o pagină de cronică medievală, găsită de mine întâmplător la bătrâna mea gazdă din Ioneștii de Vâlcea, octogenarul Gheorghe Purcărescu, om de mare demnitate, unul dintre oamenii adevărați, care mi-au întărit încrederea de principiu în valoarea umană a omului simplu din cătunele pierdute printre dealuri și munți. O relatare din anii 30 ai secolului XVI, și care m-a impresionat încă mai mult, dacă se poate spune așa, prin limbajul de o mare frumusețe, expresivitate și adecvare. Imediat am văzut „filmul", așa că am scris un scenariu, căci eram îndrăgostit de cinema și, la drept vorbind, mai scrisesem un scenariu, premiat în 1970 și care, cum știi, nu s-a făcut niciodată. După lupte de 4-5 ani cu Casele de film, am scris romanul și el a apărut tot prin generozitatea lui Mircea Ciobanu. Și poate nu e lipsit de tâlc să spun că tot la Ionești-Vâlcea, am scris în următoarea campanie de cercetări romanul ***Capcana de piatră***, de data asta despre o întâmplare dramatică din stricta actualitate.

Cu ***Ruptura***,2004, un roman de amor din anii studenției, deci de pe la 1960, m-am întors la realitarea trăită, dar totuși atât de îndepărtată în amintirea primei tinereți. Am scris romanul în 1993, deci la distanță de 3 decenii de sfârșitul studenției mele - și fapt este că el a apărut tot cu întârzierea „tradițională" de vreun deceniu. De data asta nu mai era, slavă Domnului ! cenzura comunistă ca atare, dar surveniseră opreliștile financiare, nemiloase și ele...

Celelalte romane ale mele ? N-am să spun decât că ***Sălbaticul***, despre viața în zona minieră bănățeană Bocșa-Ocna de Fier-Dognecea, scris între 1987 și 1990 a apărut abia în 2005, după trecerea a 15 anișori.

F.P.: *Întrucât despre cărțile dumitale de beletristică s-au pronunțat criticii de-alungul timpului, iar opiniile lor se pot citi în cartea dlui Nicolae Ciobanu-Roman, îți propun să trecem acum la un alt subiect: activitatea prin care ai dovedit / dovedești o solidaritate cu colegii scriitori de ieri și de azi cum n-am mai întâlnit, cel puțin în ultima jumătate de secol, la nimeni. Și știi la ce mă refer: la proiectul de amplasare de plăci memoriale pe clădirile în care au locuit marii noștri scriitori, apoi la Calendarul Scriitorilor pe care l-ai ținut și îl ții încă pe Internet și în care, practic, i-ai cuprins pe toți scriitorii importanți de ieri și de azi ai României. „**Odiseea plăcilor memoriale**" este o carte în care ai descris „aventurile" acestui gest unic pe care l-ai făcut. Care au fost resorturile intime care te-au îndemnat la el ? Te rog să detaliezi puțin subiectul...*

I.L.: Mi s-a părut nu doar foarte firesc ci și absolut necesar să punem plăci memoriale pentru marii scriitori dispăruți. Peste tot pe unde am umblat, în țările civilizate, am dat de plăci memoriale care mi i-au reamintit pe Balzac, Hugo, Zola, Dante, Petrarca etc. Am făcut un Proiect, Uniunea l-a aprobat și în doar doi ani și ceva am fixat plăci memoriale pentru nu mai puțin de 210 scriitori. Uniunea noastră pusese 60 de plăci în tot atâția ani... Trebuia să recuperăm. Însă pe tot parcursul acestor 2 ani m-am izbit de neînțelegerea și chiar de reaua voință a colocatarilor, inclusiv a familiilor de scriitori...Am recurs la uneltele diaristului și a ieșit ***Odiseea plăcilor memoriale***, cca 350 pagini, o carte ajunsă la a doua ediție și care s-a bucurat de o receptare fără egal: peste 40 de cronici, ceea ce nu se întâmplă nici cu marile romane ale acestor ani...

(continuare în pag. 17)

A consemnat Florentin Popescu

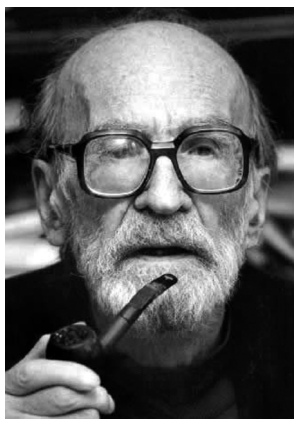

Mircea Eliade

ÎNCERCAREA LABIRINTULUI

În 1978 la Paris (Editura Belfont) și în 1990 la Cluj-Napoca (Editura Dacia), apărea volumul Incercarea ***Labirintului*** *(în traducerea Doinei Cornea), cuprinzând o amplă culegere de interviuri pe care marele scriitor și om de știință român le acorda lui Claude-Henri Rocquet.*

Întrucât atât tirajul redus al versiuni românești, cât și difuzarea defectuoasă a acestuia au făcut ca volumul să ajungă la puțini cititori, ne-am gândit că ar fi interesant și binevenit să preluăm și noi textul și, începând din acest număr să prezentăm fragmente din el sub forma unui serial care, suntem convinși, îi va interesa pe mulți.

(Redacția)

PREFAȚĂ

Însuși titlul acestei cărți ne dezvăluie natura ei: ***Încercarea Labirintului****. Obiectul ar cere confidentului să prefațeze dialogul provocat printr-un joc de întrebări. Pot invoca însă motivele care m-au adus, pentru a o iscodi, pe țărmul acestei lumi aproape legendare: Eliade. Aveam doar douăzeci de ani când am citit, la biblioteca Institutului de Studii Politice, unde, la drept vorbind, nu-mi prea aflam locul, o primă carte de Eliade – cred că era* ***Imagini și Simboluri*** *– și când arhetipurile, magia legăturilor, mitul perlei și al scoicii, botezuri și deluvii, toate acestea m-au mișcat mai mult decât știința profesorilor mei de economie politică: era vorba de savoarea și de sensul lucrurilor. Apoi cu mulți ani mai târziu, având menirea să arăt viitorilor arhitecți că spațiul omului nu-și găsește adevărata măsură decât atunci când se orientează după punctele cardinale ale inimii, aliații mei cei mai buni au fost Bachelard al* ***Poeticii Spațiului*** *și Eliade din* ***Sacru și Profan****. Iar mai apoi, citind și recitind, precum ai hoinări prin Siena sau Veneția,* ***Fragmente dintr-un Jurnal****, desfășurare a unei lumi, prezență a unui om, drumul unei vieți, am văzut lucind, chiar neașteptat de aproape, prin mijlocirea cărților înfăptuite, flacăra unei persoane. Cred că dorința mi-a fost împlinită: l-am întâlnit pe strămoșul mitic, aș putea chiar spune că ne-am împrietenit și prin stăruințele mele am scos în vileag din spațiul scrisului și al gândirii, din chiar miezul lor, – opera lui Eliade – acest microcosm, acest loc pivotal, alcătuit din* ***Întrevederile*** *noastre.*

Ca să pătrunzi în labirint și să descoperi în curând unitatea unei opere și a unei vieți, orice intrare e potrivită. Ucenicia în India la douăzeci de ani și apropierea de Jung la „Eranos", cu douăzeci de ani mai târziu; adâncile rădăcini românești, de recunoscut până și în felul de a considera lumea drept patrie; inventarul miturilor alcătuit pe baza înțelegerii lor; străduința istoricului și străvechea pasiune de-a născoci legende; Nicolaus de Cusa și Himalaia: se înțelege de ce la Eliade tema ***coincidenței contrariilor*** *răsună atât de des și de stăruitor. Se poate însă susține că, în cele din urmă, totul converge ? Mai degrabă aceasta: totul a izvorât din sufletul originar și acest suflet, precum sămânța sau copacul, a atras spre sine fețele diferite ale lumii ca să-i răspundă întrebând-o, ca s-o îmbogățească cu propria sa prezență. Până la urmă, începutul se manifestă în tot ce a devenit, în tot ce s-a alcătuit.*

Credeam că voi întâmpina un om a cărui operă mi-a luminat adolescența, dar am întâlnit un gânditor actual. Eliade n-a făcut niciodată greșeala de-a considera că științele despre om au model pe acelea ale naturii; și n-a uitat niciodată că atunci când este vorba despre lucruri umane, ca să le poți înțelege, trebuie să le fi înțeles dinainte, și că cel ce întreabă n-ar putea să rămână străin de obiectul întrebării sale.

A respins ispita ***freudismului****, cea a* ***marxismului*** *sau a* ***structuralismului*** *sau mai degrabă, acel amestec de dogme și de mode denumite prin acești termeni, în sfârșit, n-a uitat niciodată locul ireductibil al interpretării, dorința nestăvilită de sens, cuvântul filosofic. Dar, trebuie să precizăm, această actualitate a lui Eliade nu este cea a revistelor de magazin. Nimănui nu i-a trecut prin minte să vadă în el un precursor al pelerinilor californieni din Katmandu, sau să descopere în el vreun „nou filosof" neașteptat. Dacă Mircea Eliade este* ***modern****, se datorează faptului că a înțeles cu o jumătate de veac înainte că această „criză" a omului este de fapt o criză a „omului occidental", și că s-ar cuveni să o înțelegem și să-i supraviețuim învățând să recunoaștem rădăcinile – arhaice, sălbatice, familiare – ale condiției noastre umane.*

Mircea Eliade, „istoric al religiilor". Acest mod oficial de a-l defini comportă riscul de a-i nesocoti valoarea. Cel puțin prin istorie ar fi bine să înțelegem memorie și să nu uităm că orice memorie este un prezent. Ar fi bine, de asemenea, să ne amintim că pentru Eliade piatra de încercare a stării religioase este sacrul, adică întâlnirea cu ***realul*** *sau presentimentul lui. Arta, precum și religia, sunt pătrunse de acest real. Dar pe ce ne bazăm când facem o deosebire între ele ? Cred că vom putea desluși gândirea lui Eliade dacă considerăm cât de mult îi corespunde gândirii lui Malraux. Dacă pentru Malraux arta este* ***moneda absolutului****, Eliade consideră riturile, miturile omului arhaic – religia sa – ca fiind tot atâtea opere de artă și capodopere. Aceste două gândiri au comun faptul de a fi recunoscut valoarea de nezdruncinat a imaginarului și că nu există alt mijloc de a cunoaște unele forme ale imaginarului, părăsite sau ciudate, decât recreându-le și propunându-le oamenilor imprevizibili. Nici dorința de știință, nici atenția filosofului nu mi se par a fi lăcașul esențial al lui Eliade: ci însuși izvorul poemului prin care viața muritoare uneori se transfigurează și ne hrănește cu aparențe.*

Claude-Henri Rocquet

SENSUL ORIGINILOR. NUMELE ȘI ORIGINEA

Claude-Henri Rocquet (arhitect, profesor la Montpellier): – Mircea Eliade, e frumos numele pe care-l purtați…

Mircea Eliade: – De ce ? Eliade: *helios*; și Mircea: *mir*, rădăcină slavă care înseamnă *pace* ?

– … și lume ?

– și lume, da, cosmos.

– La început nu m-am gândit la sens, ci la muzicalitatea lui.

– Cuvântul Eliade este de origine greacă și fără îndoială te face să te gândești la *Helios*. La început se scria *Heliade*. Un joc între *Helios* și *hellade*: *soare* și *grec*… Numai că nu a fost numele tatălui meu. Bunicul se numea Ieremia. Or, în România, când cineva este puțin leneș, sau foarte încet, sau șovăielnic, i se aduce aminte zicala: „Ești ca Ieremia care nu poate să-și scoată căruța". Și la școală asta i se spunea tatălui meu. S-a gândit să-și schimbe numele când va fi major. Și-a ales acest nume, Eliade, deoarece era numele unui scriitor foarte cunoscut din veacul al XIX-lea: Eliade Rădulescu. A devenit deci „Eliade". Îi sunt recunoscător fiindcă îmi place mai mult *Eliade* decît *Ieremia*. Îmi place numele meu.

– Acei care au citit *Fragmente dintr-un Jurnal* vă cunosc deja puțin ca om, precum și în liniile mari ale vieții dumneavoastră. Dar acest jurnal începe în 1945, la Paris: aveați, pe atunci, către patruzeci de ani. Înainte ați trăit în România, în India, la Lisabona, la Londra, Erați un scriitor renumit în România și un „orientalist". Jurnalul dumneavoastră face aluzie la toate acestea. Dar aici nu se știe aproape nimic despre anii care au precedat sosirea dumneavoastră la Paris și, în primul rând, despre primii dumneavoastră ani de viață.

– Ei bine, m-am născut în nouă martie 1907, lună teribilă în istoria României: toate provinciile erau cuprinse de răscoală. La liceu mi se spunea adesea: Ah ! dumneata te-ai născut în toiul răscoalei. Tatăl meu era militar, ca și fratele său. Era căpitan. În București mergeam la școala primară de pe strada Mântuleasa, la școala pe care am evocat-o în povestirea *Pe Strada Mântuleasa* – în franceză, *Le vieil Homme et l'Officier*. Apoi, la liceul Spiru Haret. Era un liceu destul de bun, i se zicea „Jules Ferry românesc".

– Deci tatăl dumneavoastră era ofițer… Dar restul familiei dumneavoastră ?

– În ce mă privește, mă consider o sinteză: tata era moldovean și mama olteancă. În cultura românească, Moldova reprezintă polul sentimental, melancolia, înclinarea pentru filozofie, pentru poezie, și un fel de pasivitate în fața vieții, moldovenii sunt mai puțin atrași de politică decât de programe politice, precum și de revoluții pe hârtie. Am moștenit această tradiție moldovenească de la tata și de la bunicul care era țăran. Sunt mândru să spun că sunt a treia generație care poartă pantofi. Deoarece străbunicul umbla desculț, sau în opinci, un fel de sandale. Iarna purta niște cizme uriașe. O zicală românească spunea: „A doua, a treia, sau a patra generație… de pantofi". În ce mă privește, fac parte din a treia… Această moștenire moldovenească mi-a dat înclinarea spre melancolie, spre poezie și metafizică – să zicem, pentru „noapte".

Mama, dimpotrivă, se trage dintr-o familie oltenească, adică dintr-o provincie din vest, de lângă Iugoslavia. Oltenii sunt oameni mândri, energici, care îndrăgesc caii, ei sunt, nu numai țărani, dar și haiduci, fac negoț, vând cai (uneori îi fură !). Este provincia cea mai întreprinzătoare, cea mai entuziastă și cea mai aprigă; ea se opune cu desăvârșire Moldovei… Părinții mei s-au întâlnit la București; și când am aflat de moștenirea mea, am fost foarte fericit. Ca toată lumea, ca toți tinerii, aveam crize de deznădejde și de melancolie, uneori aproape o depresie nervoasă: era moștenirea mea moldovenească. În același timp, simțeam în mine o imensă rezervă de energie. Atunci îmi spuneam: asta mi se trage de la mama. Le datorez mult amândorura. La treisprezece ani, eram cercetaș și mi se dădea voie să-mi petrec vacanțele în munți, în Carpați, sau în barcă pe Dunăre, în Deltă sau la Marea Neagră. Familia îmi îngăduia totul. Mai ales mama. La douăzeci și unu de ani, i-am spus: plec în India. Familia mea aparținea micii burghezii și, totuși, părinții mei socoteau că era ceva normal. Eram în 1928 și nici chiar unii mari indianiști nu cunoșteau încă India. Louis Renou și-a făcut prima călătorie, cred, abia la treizeci și cinci de ani. Iar eu, la douăzeci… Familia mi-a îngăduit totul: să merg în Italia, să-mi cumpăr tot felul de cărți, să studiez ebraica, persana. Dispuneam de o mare libertate.

– Spuneați parcă: familie din mica burghezie dar care are o înclinare pentru lucrările spiritului. Nu este mai degrabă o familie de „oameni de cultură" ?

– S-ar putea, dar fără pretenție de mare cultură și, în același timp, fără opacitatea unei familii, așa zise, mic-burgheze.

– Erați copil unic ?

– Nu, eram trei copii. Fratele meu, născut cu doi ani înaintea mea și sora mea, cu patru ani mai mică. A fost un mare noroc pentru mine că am venit pe lume între ceilalți doi. Pentru că, bineînțeles, preferatul, ani în șir, a fost fratele meu, primul născut; apoi, sora mea: mezina. N-aș putea spune că nu mă simțeam iubit, dar nu eram sufocat de un exces de dragoste maternă sau paternă. A fost un mare noroc. Pe lângă acela de-a fi avut, mai târziu, o prietenă și un prieten: pe sora mea și pe fratele meu.

– Imaginea care se conturează este aceea a unui om fericit de nașterea și de originea sa…

– Într-adevăr, nu-mi aduc aminte să fi fost nemulțumit, să fi protestat vreodată, când eram adolescent. Cu toate acestea, nu eram bogat, nu prea aveam bani să-mi cumpăr cărți. Mama îmi dădea din micile ei economii, sau când se vindea câte ceva; mai târziu, o parte din casă a fost chiar închiriată. Nu eram bogat, dar nu protestam niciodată. Eram împăcat cu condiția mea umană, socială și familială.

Despre Caragiale

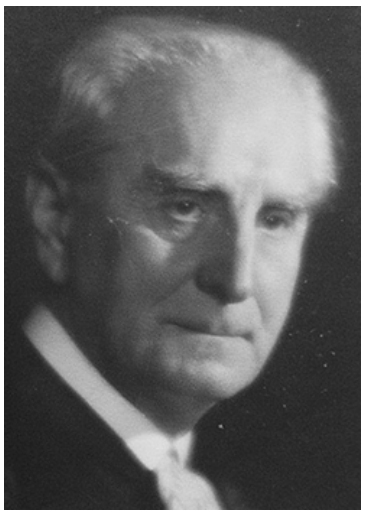

Radu D. Rosetti
(1874-1964)

„Nu cunoaște ce e viața cine n-a plâns niciodată !" a zis Alfred de Musset. Fraza s-ar putea completa: nu cunoaște ce e viața cine n-a îndurat grija zilei de mâine. Caragiale, ca om desăvârșit, a cunoscut grija aceasta chinuitoare și de aceea l-am văzut când arhivar la Regie, când profesor de istorie la Liceul Sfântul Gheorghe.

Anghel Demetriescu, regretatul savant răpit prea devreme dintre noi, și-a dat seama de cultura enciclopedică, deși autodidactă, a maestrului: și, iată-l pe Caragiale profesor, prezent în fiecare dimineață la ora 8, în localul frumos al Liceului Sfântul Gheorghe de pe Calea Victoriei, printre elevii căruia aveam cinstea să mă număr și eu.

Natură distinsă, Caragiale nu era un profesor ca oricare altul. Școala lui pedagogică ajunge la concluzia că nu elevul este vinovat când nu știe lecția, ci profesorul care n-a fost în stare să se facă îndeajuns înțeles de elev, și atunci, firește, toată strădania lui tindea spre acest scop.

Pe nici un profesor nu-l iubeau elevii ca pe autorul *Scrisori pierdute,* pe nici unul nu-l stimau mai mult, nici unuia nu-i răspundeau mai bine și mai inteligent.

Îl revăd într-o dimineață splendidă de primăvară, vorbind despre viața lui Mihai Viteazul.

„Domn al Țării Românești, prin calitățile-i fine de diplomat, el este singurul nostru voievod care a știut să unească la un moment dat, sub un singur sceptru, toată suflarea romînească", explică maestrul inspirat, copiilor, pagina aceasta frumoasă din istoria românilor. Dar observă că un elev nu e atent. Copilașul, cu ochii țintă pe fereastra deschisă, prin care se zărește cerul albastru, pomii verzi și „cocoarele" venind – cum zice Alecsandri – pare dus pe ceea lume.

– Popescu Ion I – (mai era un Popescu Ion II) – ce am spus acum ?

Popescu Ion I bâlbâie de frica pedepsei, uitând că are de-a face cu unul care nu pedepsește niciodată; și nu știe ce să răspundă.

– Dacă-mi spui drept unde te gândeai, te iert, îi zice dascălul îngăduitor.

– Ascultam mierloiul din pom, mărturisește cinstit elevul.

Într-adevăr, prin fereastra deschisă, trilurile mierloiului se-nălțau, nebune de veselie, în natura renăscândă. În tăcerea mormântală care se făcuse în sală, cântecul se ridica la cer ca un imn.

– Bine, mă, Popescule ! îl dojenește maestrul iertător și glumeț în același timp; eu fac aci diplomație înaltă, îmi sparg plămânii să vă explic politica lui Mihai Viteazul, și tu – ochii la mierloi ?

Dar profesorul n-apucă să-și urmeze lecția, și Popescu Ion I tot cu ochii la mierloi !

Chestia se complică, însă, căci acum iată și alți distrați de cântecul păsării minunate; profesorul însuși, tot vorbind de Bartolomei Pezzen, comisarul lui Rudolf al II-lea, și de banul Mihalcea, face din când în când pauze, cu ochii duși spre mierloi.

Frumos grăiește profesorul dinăuntru, dar mai frumos ciripește pasărea de afară. În cele din urmă dascălul se dă învins.

– Știți ce, copii ? Hai cel puțin s-o facem pe față. În grădină, s-auzim mierloiul !

Și mierloiul cânta ca un nebun, cum n-a mai cântat mierloi pe lume, în mijlocul naturii renăscânde, sub cerul mai albastru ca oricând, până ce, speriat de hazul copiilor, își luase zborul aiurea.

– Numai de nu l-ar împinge dracul să se ducă la Sfântul Sava, că acolo sunt dascăli severi ! glumește iar Caragiale.

Apoi, adresându-se din nou copiilor:

– Și acum, că v-am făcut o lecție despre natură, în aer liber, să ne reîntoarcem în clasă, la politica lui Mihai Viteazul ! Popescu Ion I, vezi să fii atent de astă dată, că a doua oară nu te iert; te iau de urechi când te-oi mai prinde cu ochii pe fereastră !

O amintire aduce alta și iată că pe pânza suvenirului

IL Caragiale văzut de Mykola Kapusta (Ucraina)

scena unei alte lecții de istorie la Liceul Sfântul Gheorghe, cu Caragiale, se desfășură încet și duios.

A sunat ora de intrare și, în așteptarea profesorului, draci de copii zburdalnici, bârfim:

– Parcă el știe mai mult decât noi !

– Învață seara acasă și vine apoi să ne asculte dimineața.

– Tata spunea duminecă mamii că n-a trecut nici un examen cumsecade. În tinerețea lui a fost sufleur.

Și deapănă-l pe bietul Caragiale, care, deși fără titluri academice, avea o cultură autodidactă puțin comună; râzi de el cu inconștiența copilăriei nevinovate.

– Vorba e, ce ne facem, că n-am învățat lecția nici unul și va fi vai de noi ! conchide Popescu.

– Evrica ! dezleagă problema nu mai știu care. Și dezvăluie planul diabolic să scrie toate numele proprii și datele cu litere grecești, pe tablă, habar n-având dascălul analfabet de limba lui Socrate.

Zis și făcut.

Profesorul apare cam mahmur și întrebările încep.

– Ei, băieți, să vă văd; dacă nu-mi răspundeți nici azi, să știți că vă las repetenți. Dară fără sufleur – că eu cunosc meseria. Ați înțeles ?

Privirile toate se îndreptară spre piciul relevator al convorbirii familiare.

„Așa e că e adevărat ?" are aerul să spună copilul.

– Tu de colo, care te umfli în pene, Rădulescule, ia fă-te-ncoa. Al cui fiu a fost Filip al II-lea, regele Spaniei ?

– Al lui Carol Quintul, răspunde Rădulescu, trăgând cu ochiul la tablă.

– Bravos ! Dar poți tu să-mi spui cum îi zicea oastei pe care a trimis-o contra Angliei ?

Rădulescu se face că se gândește, până descifrează „alfele și vitele" și iar știe:

– Invincibila Armada.

– Perfect ! Și după moartea lui, cine a urmat la tron ?

– Filip al III-lea.

Încântat, dascălul îl mângâie și cere celorlalți răspunsurile din bancă.

– Ionescule, de la ce an până la ce an a domnit regina Elisabeta din familia Tudorilor în Anglia ?

– De la 1558 la 1603.

– Bine și tu. Să-l vedem acum pe Eftimie, că râde pe înfundate.

Eftimie răspunde îngerește.

Din ce în ce mai minunat de sârguința elevilor săi în ziua aceea, apostolul pune întregii clase întrebări tot mai grele. În cele din urmă, perplex de atâta erudiție, dă cu ochii de tabla buclucașă.

Rămâne tablou. Dar nu-și trădează descoperirea și lecția de istorie devine una de limbă elenă.

– Rădulescule dragă, puiule, ia înarmează-te mata cu un plaivaz și cu o coală de hârtie și scrie-mi pe dânsa frumos cu litere grecești: Filip al doilea.

Rădulescu, sfeclit, se execută, și Caragiale, în noua sa calitate de expert grafolog, compară scrisul elevului cu cel de pe tablă, să vadă dacă se aseamănă.

Experiența nu reușește cu nici unul din micii savanți.

– Bine mă, pezevenghilor – izbucnește atunci autorul *Scrisorii pierdute* – lifte spurcate, voi n-ați auzit că eu sunt neam de grec ? Să iasă afară măgarul care a scris cu tibișirul pe tablă, că, de unde nu, vă ia mama dracului…

O tăcere lugubră, urmată de ieșirea profesorului, care trântește ușa furios, și câteva minute îndestulătoare pentru legământul solemn să nu dăm nici unul pe față pe delicvent.

O, sfântă credință în puterea jurământului ! Aud și acum formula groaznică: „Să se facă strigoi în mormânt care o spune" și douăzeci de voci tinere răspund grav la auzul numelui fiecăruia strigat de unul dintre noi, după catalog: „Jur".

Dar ușa se redeschide cu zgomot și Anghel Demetriescu, directorul liceului, înalt, zdravăn cum era, cu privirea severă și cu părul în vânt, își face apariția, urmat de Caragiale, roșu de mânie.

– Să știți că nu glumesc: vă bat de vă smintesc dacă nu spuneți cine a făcut porcăria, vibrează glasul răgușit de indignare al directorului.

Ne privim speriați, dar nu mișcăm.

– Deocamdată veți rămâne aici, nemâncați și nedormiți, trei zile.

Aceeași tăcere.

– Și pe urmă, afară din toate școlile statului ! Să fie un exemplu pentru toți, amenință, din ce în ce mai exasperat, directorul.

– Eu am scris ! răsună o voce pițigăiată, a celui mai nevolnic din clasă, cuprins, sub influența trecută a unei lecții despre sacrificiu, de un atac subit de jertfă.

Stupoare generală.

– Nu-i adevărat ! protestează în cor colegii, ridicați în picioare ca la un semn.

O ultimă expertiză dovedește îndată că elevul minte.

Și-n timpul acesta Caragiale, așezându-și ochelarii care au început să-i tremure pe nas, se uită la noi, sorbindu-ne cu privirea, până când nu se mai poate stăpâni :

– Cum se poate, mă ? nu se găsește printre voi nici o lichea să trădeze ? E fenomenal ! Bravos, picilor !

Anghel Demetriescu încremenește. Noi nu știm ce să credem. Vedem apoi pe ambii dascăli discutând aprins într-un colț, Anghel supărat, Caragiale căutând să-l domolească; distingem crâmpeie de frază, și din când în când câte un cuvânt: caracter, solidaritate, lașitate, Teofrast, La Bruyère, Emerson, Carlyle, lichelism, parlament etc. – până când figura directorului, convins, se înseninează, iar vocea lui ne dojenește blând:

– Profesorul vostru mă roagă să vă iert, fiindcă, deși pușlamale, ați dat dovadă de caracter și fiindcă, în definitiv, ofensa îl privește pe dumnealui, îl ascult. Dar, când veți fi mari, să nu uitați ceasul acesta. Să vă mândriți că l-ați avut profesor pe Caragiale și să spuneți și altora că el citea nu numai în cărțile cu slove pe care ați crezut că nu le cunoaște, ci și-n sufletele oamenilor.

(*Din volumul* ***Spicuiri****, ESPLA, 1958*)

Viața în fișe de roman

Cafegiul

Vasile Szolga

De foarte tânăr, băiatul din bucătăria cafenelei „Cafe Royal” era cel care prepara cafelele comandate de clienții simandicoși ai localului.

De multe ori privea în somptuoasa sală a cafenelei unde domni în costume elegante, sau fracuri, și doamne și domnișoare în toalete spumoase și extravagante, stăteau la mesele încărcate cu ceșcuțe și farfurii de porțelan și pahare de cristal. În sufletul lui de băiat sărman se trezea invidia, și regretul, că nu va sta niciodată în acea sală, precum clienții pe care îi servea.

Dar această invidie îl rodea prea tare, iar dorința de a se delecta și el precum clienții simandicoși, creștea pe zi ce trecea.

Într-o zi, când avea zi liberă de la serviciu, împrumută un costum elegant, pantaloni și pantofi la modă, o pălărie elegantă, apoi, încă un baston cu măciulie de argint, își schimbă și pieptănătura și intră cu inima bătându-i năvalnic în sala mare a cafenelei pline de domni, doamne și domnișoare. Se așeză la o masă, și, chelnerul apăru îndată lângă el. Se uită lung la el, parcă figura acestui client i se părea cunoscută. Se gândi: „probabil e un client mai vechi” și se adresă cu multă politețe aplecându-se:

– Ce dorește să servească domnul ?

– O cafea și un coniac, dar să fie de calitate, rosti oarecum cu glas tremurând.

Dar chelnerul se aplecă și mai mult în fața lui, spunând cu deferență:

– Îndată domnule ! și plecă să îi aducă comanda.

După puțin timp apăru cu o tavă de argint pe care, într-o ceșcuță de porțelen aburea o cafea și într-un pahar de cristal se vedea licoarea comandată.

– Poftiți domnule, comanda dumneavoastră ! și îl servi așa cum numai un client important era servit în cafenea.

După ce plecă chelnerul, băiatul sorbi din ceașca de cafea (nu era la fel de bună ca cea preparată de el), se lăsă pe spătarul scaunului, își puse picior peste picior, privi în jur cu mândrie, și își spuse în gând: „Ce bine e să fii domn !”

Portrete, ceață și fum

Coroana de spini

la Eminescu

Nicolae Dan Fruntelată

Între *Terra Occidentalis* și *Panslavia*
Coroană de spini e Patria mea
Rotundă, bogată și nefericită
Ca o pradă de purtat sub șa
Ca o colonie de jucat la zaruri
De trădat de câinii, coadă de topor
Vânzători în casă, vânzători afară
Toți dădură moartea pentru maica lor
Coboară, coboară
Oile spre țară
Cu ciobani cărunți
Cu nume de munți
Ele vin din Pind
Balcanii s-aprind
Și Carpații dor
Tot de mila lor

Apă beau din Bug
Doina mi-o înjug
La un car de slavă
Spre zarea moravă
Numa-n visul meu
Vede Dumnezeu
Grădina din Rai
Unde nu ne mai
Știe niciun grai
Coroană de spini e patria mea
Pusă pe capul Regelui Somnului
A Eminescului care doarme de viu
Aici în Grădina Maicii Domnului

Cărți primite la redacție

Nicolae Silade, *Miniepistole* (versuri), Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2017

Isabela Brănescu, *Om aproximativ* (proză), Editura Betta, 2019

Magda Bădoiu, *Egiptul ca o poveste* (crochiuri sentimentale), Editura Betta, 2019

Constantin Kapitza, *Amintitorul* (versuri), Editura Betta, 2019

Victor Pencu, *Elegiile pământului* (versuri), Editura Betta, 2019

Radu Cange, *Lumina condorului* (versuri), Editura Tracus Arte, 2019

Mircea Anghelescu, *Mistificațiuni* (istorie literară), Editura Spandugino, 2016

Gheorghe Mocanu, *Heideger* (teatru), Editura „Salonul literar”, 2017

Gheorghe Vlăduțescu, *Întreținerii* (eseuri), Editura Detectiv Literar, 2019

Aurelian Silvestru, *Străina de la Hollywood*, Editura „Tocono”, 2019

Mircea Tănase, *Prin Buzăul istoric. Locuri, fapte, personalități*, Editgraph, Buzău, 2018

Iulian Filip, *Iubirea dată-n căutare*, Editura Prut, 2019

Leonardo Guțu (album cu reproduceri de pictură), Editura Epigraf, 2005

Daniel Lăcătuș, *Istoria vieții literare a orașului Călan*, 1875-2018, Editura Pim, Iași, 2019

xxx *Lacrima Anei*, antologie de Gheorghe Păun, Editura „Tiparg”, 2019

Mioara Bahna, *Trepte în lut* (proză), Tipo Moldova, 2019

Adrian Costache, *Cele mai frumoase 101 poeme*, eLiteratura, 2019

Preot Nicolae Jinga, *Dicționarul lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2008

Dumitru Copilu-Copillin, *Eminescu în ultimul deceniu de viață*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019

Pompiliu Crăciunescu, *Eminescu, Paradisul infernal și transcosmologia*, Editura „Junimea”, Iași, 2018

Nicolae Gâlmeanu, *Ascultă cum zboară mormintele* (versuri), Editgraph, Buzău, 2019

Ion Dumitru, *Un destin între destine. Anii adolescenței noastre, 27 august 1954-26 august 1955*, Editura Ex Ponto, 2019

Savian Mur, *Timpuri vegetale* (versuri), Editura Bibliotheca, 2019

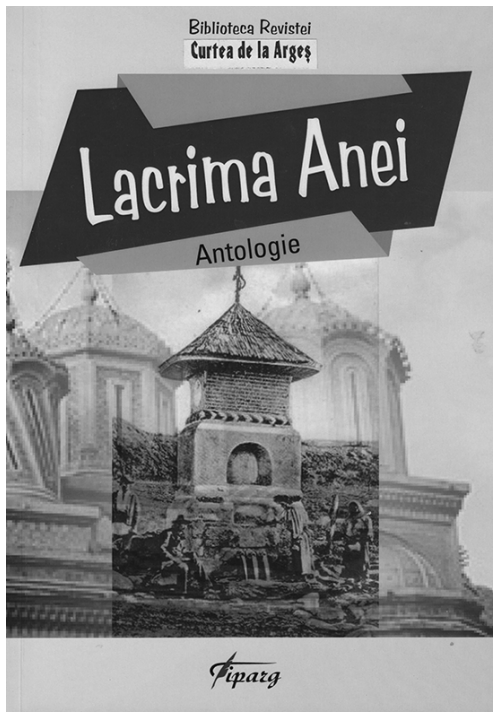

Cristina Ștefan, *Călătorie pe un ciob de stea* (versuri), Editura Fundației Culturale Cancicov, Bacău, 2010

Cristina Ștefan, *10 zile din martie* (poezii), Art Book, Bacău, 2015

Cristina Ștefan, *Culegătorii de flori* (versuri), Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2015

Cristina Ștefan, *Însemnări (ne)critice. Jurnal de lectură*, Art Book, 2016

Ion Weidner-Ciurea, *Acasă peregrin în inima țării* (versuri), Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2018

Catinca Agache, *Akassia* (cineroman), Editura Limes, 2019

Mihai Eminescu, *Mărgăritarul prețios al țării, Basarabia* (ediție de Mihai Cimpoi), Editura Știința, Chișinău, 2019

Mihai Cimpoi, *Hyperion și Demiurg. „Luceafărul”, mit și dramă existențială*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2019

Mihai Cimpoi, *Modelul de existență Eugen Simion*, Institutul Cultural Român, 2018

Nicolae Dabija, *Poeme alese*, Editura Uniunii Ziariștilor Profesioniști, 2019

Lucia Olaru Nenati, *Arcade septentrionale* (istorie literară), Editura Academiei Române, 2018

Victoria Fonari, *Atingeri de aripi* (versuri), Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2018

Marcel Miron, *Șarpele de pe balustradă* (poezii), Editura 24 ore, Iași, 2018

Theodor Damian, *Implicațiile spirituale ale teologiei icoanei*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, 2017

Theodor Damian, *Perihoreze* (poezii), Editura Eikon, 2018

Ecaterina Petrescu Botoncea, *Camino, drumul spre lumină. Din jurnalul unui medic anestezist*, Editura Eikon, 2018

Theodor Codreanu, *În oglinzile lui Victor Teleucă* (critică literară), eLiteratura, 2017

xxx *Școala prozatorilor târgovișteni. Receptarea critică a operei lui Barbu Cioculescu. Simpozion național*, ediția a VI-a, Târgoviște, 2018, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019

xxx *O viață în serviciul limbii române. Omagiu omului și savantului Vasile Bahnaru la 70 de ani,* Institutul de Filologie „B.P. Hasdeu”, Suceava, 2019

GEORGE COANDĂ

George Coandă, poet, prozator, critic și istoric literar, istoric al culturii și civilizației, geopolitician și ziarist, s-a născut la 12 octombrie 1937 în localitatea Șimian, jud. Bihor. Cursurile primare și gimnaziale le-a urmat la Târgoviște, apoi Liceul "Ienăchiță Văcărescu" din același oraș. Este absolvent de studii superioare pedagogice (1952), apoi al Facultății de Istorie a Universității din București (1971) și al Cursului postuniversitar de ziaristică (1974). Doctor în geografie/geopolitică la Universitatea din București. În timp, a îndeplinit mai multe funcții: crainic de radio (1955-1956), profesor (1962-1964), reporter cultural (1964-1968), ziarist (1968-2000). Din 1999, redactor-șef și fondator al revistei *Eroica* și din 1994 profesor onorific și fondator al Universității "Valahia" din Târgoviște și al specializării Jurnalism la aceeași universitate. Autor al numeroase volume de literatură beletristică și științifică și al peste 10000 de materiale de presă. Membru al unor academii, asociații, societăți și uniuni profesionale și de creație naționale și internaționale. A primit numeroase premii naționale și internaționale. Cetățean de onoare al Târgoviștei. A debutat cu poezie (împreună cu Ion Haineș și Mariana Costescu) în 1957 la "Gazeta literară" în cadrul rubricii "Mica antologie", patronată de Mioara Cremene, cu Nichita Stănescu redactor. Timp de 50 de ani, a desfășurat o bogată activitate publicistică la ziare și reviste locale și centrale, precum și la diverse posturi TV.

OPERA (selectiv): Literatură beletristică: *Universul liber,* versuri, 1974, *Secunda în plus,* versuri, 1980, *Spații de suflet,* proză, 1985, *Eternele columne,* versuri, 1989, *O cetate, o patrie,* proză*, 1996, 1999,* O mie nouă sute nouăzeci și șapte *după Hristos,* versuri, 1997, *Oarecum, Sine-mi,* versuri, 2004, *Cosmopoetica,* versuri, 2006, Holografiile, *versuri, 2007, Dacoursitele,* versuri, 2006, *Entropiile,* versuri, 2009, *101 poeme,* versuri, 2010, *Peisaje mișcate,* versuri, 2011, *Adio, fantastic secol XX,* versuri, 2011, *Secretul clepsidrei,* versuri, 2012, *Galaxii cu dor,* versuri, 2012, *O cetate, o patrie, o lume,* proză, 2013, Imago mundi, poezie, 2014, *Noimele,* poezie, 2015. **Literatură științifică**: *Cabinetul cu stampe,* articole și studii, 2002, *"Valahia", istoria unei universități,* monografie, 2002, *Geocivilizație românească,* monografie, 2002, *Carpații- spațiu de conservare și continuitate a vetrei etnice românești,* monografie,2003, *Arheologia viitorului,* 2004, *Istoria Târgoviștei,* monografie, 2005, *O istorie geopolitică și a geocivilizației românilor,* monografie, 2006, *Caragiale față cu... reacțiunea (istoriei),* monografie, 2010.

Primesc de la prietenul George Coandă trei cărți din bogata lui bibliografie, trei cărți reprezentative pentru talentul și diversitatea preocupărilor sale: **Homocosmos,** povestiri science fiction, 2018, **Clepsidra spartă,** memorii**, 2018,** și **Tainica toamnă albastră,** versuri, 2018.

Scriitorul este un om cultivat, cu o pregătire enciclopedică în diverse domenii de activitate. El este, așa cum mărturisește într-un interviu acordat lui Florentin Popescu: Sunt "un homo faber neliniștit. Asta mi se trage din bulimica mea aventură într-ale Cunoașterii". El a scris și scrie în toate genurile: poezie, proză, reportaj, monografie, eseu, evocare istorică etc. "În toate aceste genuri m-a încercat ambiția să produc ceva mai altfel", spunea el. Dorința de originalitate, de autodepășire și de evadare din comodul loc comun i-a călăuzit întreaga creație. Nu întâmplător, el se laudă că a "inventat" niște specii: **cosmopoezia, poemul-comentariu** și prozodica **lirirună.** De altfel, autorul face mărturisire de credință: „Profesia de ziarist a fost o adevărată *rațiune de a fi,* fiind eu un *miner al Clipei"*. (Camus spune "un istoric al clipei", iar Ion Andreiță se autodefinește ca "pălmaș cu condeiul"). (O altă invenție a sa este *geocivilizația,* o știință de graniță, care "își propune, hermeneutic, o nouă viziune asupra mersului culturii și civilizației Terrei".

Să începem însă cu **poezia.** Volumul **Tainica toamnă albastră/The Mysterious Blue Autumn,** 2018, se deschide cu capitolul **Vară nebună cu clipe hai-hui.** Dorința (egoistă), invitația adresată "la judecata lumii", de a pătrunde "cu un cuțit de foc", de a analiza până-n străfunduri cele mai vechi, cele mai adânci ale ființei sale, ale operei sale, cu maximă luciditate și exigență: "cutremurați-mă, cutremurați-mă". Acum, la judecata finală a lumii, poetul dorește "să mă curăț de mine însumi/ să mă curăț de cenușa vârstelor pierdute". El se adresează judecătorilor tainici ai lumii, când nu va mai fi găsit la "fosta mea adresă pământească", să-l găsească "într-un strat de eră pietrificată/și într-o fosilizată umanitate în celălalt Univers". (**La judecata lumii**). Poetul e conștient că "singuri ne complicăm viața/ne-o complică și alții/ ne-o complicăm reciproc/când încă e-atâta loc sub soare", când "pădurea îmbracă verde peren/tot muntele -l îmbracă cu suflet/iar prin brazi o ușoară briză/se-ngână cu saltul unei veverițe/pe-o rază de soare". (**Salt pe-o rază de soare**). Poetul este un visător, el vede cum "nori deasupra munților/ desenează acest atlas mișcător" prin care "un cartograf nevăzut" trasează un "atlas ceresc" cu Scandinavia, Norvegia, Suedia, Finlanda Estonia, Letonia, Lituania, Asia Mică/Turcia etc., dar deodată "vântul a risipit toți norii' și poetul rămâne singur, întrebându-se "cum va fi să arate /lumea asta când n-oi mai fi" (**Atlas ceresc**).

Un ciclu de versuri se intitulează **Sunetul zilei** (zece poezii). Este vorba despre delicate desene ale naturii, despre niște peisaje surprinse în crepusculul zilei când "peste crestele munților" "se lasă seara", "o zare de solară evanescentă", iar "la ultima umbră a zilei", "niște câini latră, iar în văzduh "e-o ciripire nebună" a rândunelelor care spulberă liniștea.(**Sunetul zilei** 1). Desenele sunt fine, poetice, concise, ca un fel de haiku-uri. Poetul aude "țiuiturile clipelor/pierzându-se-n sine", iar urletul unui om spre pădure este receptat de ecoul dintre brazi "ca un egocentric /țiuiut îm urechile zilei". (**Sunetul zilei 2**). La vecernie bate clopotul unei mici biserici de lemn "așezată pe un calm promontoriu montan/și turla ei e-un strigăt țâșnit/într-un azur înserat". Ochiul realist al poetului-ziarist surprinde, prin contrast, cum, în fața hoteluluii, bărbați "trecuți de floarea vârstei", joacă table, iar niște "copii de-o șchioapă" butonează diverse tablete, "pierduți în peșteri virtuale", în timp ce "peste promontoriu/trecu neștiut un OZN. (**Sunetul zilei 3**). "Foșnetul pădurii în noapte/și greierii într-un bezmetic/ concertdodecafonic au înnebunit/ de arșița încă ucigașă a zilei. E o noapte cum n-a mai fost alta și nu știu dacă după o astfel de noapte va mai fi aceeași." (**Sunetul zilei 4).** O căldură halucinantă ca un autodafe, la căderea nopții aerul îți taie respirația, iar o ploaie de stele se abate peste lume."Erau de bună seamă/lacrimile secrete ale Căii Lactee". (**Sunetul zilei 5).** Dumnezeu însuși "își vede de-ale Lui/ferindu-se după o galaxie/de vipia miezului zilei/de vară". (**Sunetul zilei 6).** Pentru niște turiști care urcă indiferenți la peisaj, "Istoria pe Valea Zânelor/ nu este altceva decât/un oarecare produs de consum". (**Sunetul zilei 8).**

Următorul capitol ne introduce în "sufrageria aurită marador", prin care trece "un vânt dement/dinspre autodafeurile Omenirii", care-i arde poetului "ultima speranță", "aia uitată în ochiul pineal".(**Vânt cu autodafeuri**). Poetul este prins "într-un vârtej de sensuri inutile" de "niște taifunuri de sensuri zăpăcite", care, "asemenea unor găuri negre", îl înghit pe de-a-ntregul. (**Vârtej de sensuri**). Pentru el, "fiecare zi e o iluzie/și nu mai știu dacă știu/alfabetul ploii și/nici tabla înmulțirii clipelor" (frumos), pentru că "dincolo de frică/este încă o iluzie că aș fi". (**Încă o iluzie**). Remarc și de data aceasta concizia versurilor, simplitatea și puterea lor metaforică. Copacul de peste drum, "șocat de seva existențială", e părăsit de o frunză care se refugiază "pe o fereastră de la balcon", implorându-l pe poet s-o așeze între filele "unei cărți de povești colorate. (**Frunza existențială**).

Amintirea iubirilor pierdute ale tinereții, cu "săruturile pe furate/sub castanii de pe bulevard"/ îi trezește poetului sentimentul așteptării unul alt sărut, "sărutul secret care/mă va trece/într-o iubire neștiută". (**Iubirile pierdute**). Poezia lui George Coandă are o notă de discreție și de ușor pesimism, de nostalgie a unui trecut care a fost și nu mai e. Nu întâmplător, el evocă "freamătul clipelor trecute", încercând să descifreze "freamătul clipelor viitoare", dar amintirile fugare nu ne-au lăsat nimic,iar viitorul nu e decât o inutilă iluzie, pentru că "o iluzie suntem/într-o cosmică iluzie". (**Freamătul clipelor trecute**). De aceea, poetul trăiește sentimentul melancolic al vârstei. al toamnei, convins că totul a fost aiurea, acoperit de liniște și de ninsoarea de frunze din parc. (**Timpul melancoliei).** El regretă frumoșii ani "ai copilăriei pierdute", pe care îi caută încă, dar nu zărește decât evanescentele zări, cu amintirea dramaică a alarmelor aeriene, a secetei postbelice și cu secretele aventuri. (**Evanescente zări**).

Cu umor și cu o ironie subtilă, la împlinirea vârstei de 80 de ani, (de "clipe hai-hnui"), încearcă să se detașeze, într-un dialog amical cu divinitatea, convins că "Panta Rhei", că totul curge conform viziunii heraclitiene, dar poetul declară că "deocamdată nu mă încearcă frigul morții"și că mărșăluiește "prin prigoanele Existenței", începându-și Călătoria "spre ultima mea/tainică toamnă albastră". (**Tainica toamnă albastră**).

Ultimul capitol al cărții, (**Octombrie, sub Turnul Londrei**), este un jurnal de călătorie în versuri, în care ochiul ziaristului-poet surprinde imagini clasice ale Londrei, cu palatele celebre, cu spectacolul schimbării gărzii, cu muzeele celebre, cu străzile celebre etc.

Prozatorul George Coandă ne oferă o altă fațetă a talentului său, aceea a unui autor cu o imaginație colosală, așa cum apare în **Homocosmos** (2018), sau a unui memorialist-romancier, așa cum apare în **Clepsidra spartă** (2018). Să le examinăm pe rând.

Homocosmos este o culegere de povestiri science-fiction. pasiune pe care scriitorul a avut-o de timpuriu și care ne invită să călătorim împreună cu el și cu eroii săi prin Cosmos, încercând, asemenea unor sateliți, o sondare în "cosmosul curiozității umane", așa cum mărturisește.

Pentru că nu sunt un fan al literaturii SF și nici un specialist în acest domeniu, nu voi face comentarii. Voi adăuga, totuși, o mărturisire a autorului: "Sunt un romantic împătimit. Este o declarație de principiu. Ca un fel de carte de vizită a caracterului meu real, dar și fundamental. Încă din copilărie, eram bântuit de viziuni înfiorate de ciudate tărâmuri astrale".

Celălalt volum reprezintă o altă mărturisire: a încercărilor dramatice prin care a trecut autorul în anul 2015, la împlinirea celor 77 de ani, când a suportat o operație pe cord deschis și când, "simțind că se apropie vremea judecății lui Dumnezeu", a crezut că mai are ceva de spus și a găsit momentul (pretextul) de a scrie un jurnal ("un antijurnal al unui reporte melancolic"), care este "o învălmășire de stări de spirit, de imagini, de judecăți și mărturisiri închegate în limitele a șapte zile de ianuarie 2015". Autorul îl numește "memoripuzzleroman", pentru că nu este un jurnal ppropriu-zis, ci un altfel de jurnal, dar și o carte de memorialistică, în care autorul își reface viața, cu suișuri și coborâșuri, într-o desfășurare epică de secvențe de roman, pe șapte coordonatae fundamentale ale Timpului, ale unei **Clepsidre sparte**. El povestește despre părinții săi, Nicolae și Margareta, despre bunici, despre anii de școală, despre internarea în Sanatoriul de boli osteoarticulare de la Azuga, în 1956, având coloana vertebrală măcinată de "morbul lui Pott", despre prima operație, despre lecturile din spital, despre călătoria în Bulgaria și în Polonia, în Canada, descrise în *Jurnalul de Dâmbovița* (2001), despre experiența sa de editorialist în anii dinainte și de după Revoluție. (Editorialele din *Jurnalul de Dâmbovița* sunt retipărite), despre apariția primului număr al ziarului revoluției din județ, în calitate de redactor responsabil, despre căsătoria sa și botezul (la biserică !)al primului său copil și toată aventura creată de acest eveniment, despre vizita lui Manea Mănescu în județ, despre demonstrația oamenilor muncii de 23 august în 1964, când George Coandă a fost ales să transmită la Radio acest eveniment, despre reducerile de personal în presă din 1982 și perspectiva de a rămâne pe drumuri, despre panica din redacție, despre lumea care lua sfârșit și în care trăise aproape o jumătate de secol. Recunoscându-și cinstit trecutul, scriitorul se simte eliberat. Trecutul lui nu este, așa cum autoironic spune, al unui ziarist de provincie, ci al unui om a cărui biografie se confundă într-un fel cu biografia țării ultimilor optzeci de ani.

Cartea se încheie cu un **Epilog**, o confesiune lirică de dragoste pentru "TARGOVIA, tărâmul meu magic, insula mea misterioasă". "Viața mea a fost, încă este o petrecere între orizonturi, iar deasupra mea, ocrotitoare, frunzele din coroana castanului bătrân sunt o melancolică rumoare în bătaia ușoară a vântului dinspre câmpia din sud. Stau acolo, pierdut între zări, și visez tainice arhipelaguri".

Ion Haineș

O revistă de ținută literară remarcabilă, într-un sat de pe Valea Buzăului

Semnalăm (e drept, cu întârziere, dar scuzabilă !) prezența în arena publicisticii noastre culturale a unei reviste interesante, cu un conținut pe măsură: „Întrezăriri”. Ea apare, de șapte ani încoace într-un sat vestit de pe Valea Buzăului – Parscov, locul în care a venit pe lume marele scriitor V. Voiculescu, a fost fondată și este „păstorită”, dacă putem zice așa, de către Gheorghe Postelnicu, el însuși unul dintre scriitorii de marcă nu numai ai Buzăului, ci ai întregii țări (ne-a dat, între altele, trei romane și două monografii – V. Voiculescu și Ion Gheorghe).

Publicația, cu apariție trimestrială și ajunsă în decembrie 2019 la nr. 28, este susținută prin colaborări de valoare atât

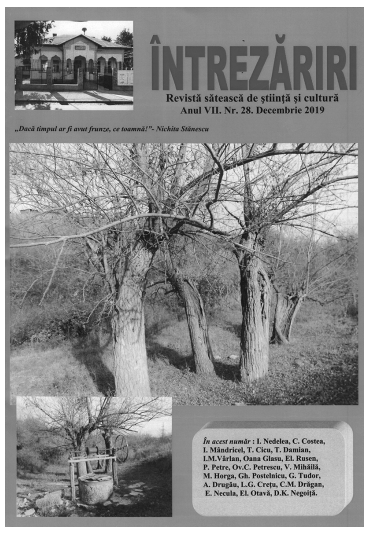

de către autori din comună, cât și din întregul județ Buzău, unii dintre ei membri ai Uniunii Scriitorilor, cu bibliografii remarcabile și deținători de premii literare naționale.

În paginile revistei, cu caracter de ateneu al artelor, cititorii pot face cunoștință atât cu literatura de ieri și de azi a Buzăului cât și cu celelalte valori (istorice, geografice, sociale etc. ale zonei). Dl. Gheorghe Postelnicu, care duce tot greul redacțional, își ține cititorii la curent cu faptele și evenimentele de aici, și, la rându-i, semnează articole cu o largă paletă tematică, demonstrându-și, astfel, pe lângă virtuțile literare, recunoscute de toată lumea și pe cele de publicist. Felicitări și viață cât mai lungă „Întrezăririlor” !, cărora le... întrezărim un frumos viitor.

Fl. Popescu

„Am făcut aceste lucruri pentru că mi s-a părut firesc să le fac...”

(urmare din pagina 12)

F.P.: *Mai de curând ai dat viață unui nou și important proiect: Dezvelirea unei Plăci memoriale pentru omagierea scriitorilor care au participat la primul Război Mondial, unii pierzându-și viața. Alții rămânând mutilați etc. Ți-aș propune să ne spui în ce au costat sacrificiile scriitorilor și ce a însemnat experiența războiului pentru literatura pe care supraviețuitorii ororilor de atunci au scris-o ulterior...*

I.L.: Proiectul meu datează din prima lună a lui 2017. El a fost aprobat de Uniune, dar după vreun an a fost dat de-o parte, ca și în cazul Proiectului pentru Memorialul scriitorilor încarcerați sub regimul roșu. N-am acceptat să cedez. Am deschis o Listă de subscripție publică, din banii adunați am confecționat și inscripționat placa, acum ducem lupte la baionetă cu Administrația. Este vorba, foarte pe scurt despre cei 120 scriitori români care au combătut în Războiul balcanic și în Marele Război al Întregirii. Paragraful final al Peoiectului spune clar: *27 voluntari, 38 morți, 10 grav răniți, 8 mari mutilați, 8 prizonieri, 9 decorați.* Or, să nu trecem prea repede peste aceste cifre ca atare: 38 de morți reprezintă de fapt o treime din numărul scriitorilor care au participat la ostilități ! Vreau să atrag atenția asupra unui aspect important: Ideea luptei pentru unitate națională nu era pe-atunci doar o vorbă în vânt, pentru exhibiționiștii parlamentari, ci reprezenta convingerea fermă a românității, cea care i-a animat pe mulți scriitori și i-a făcut pe unii dintre ei să se prezinte ca voluntari. Dau numai cazul lui Vladimir Streinu, care la doar 16 ani, licean fiind, s-a prezentat la încorporare, a declarat o vârstă mai mare și a participat la ostilități. Dintre morți, sunt câteva cazuri prea cunoscute, îl dau doar pe al lui Mihail Săulescu, poet, dramaturg, autor de 3 cărți, 29 ani, s-a prezentat voluntar, declarându-se „căsătorit cu Transilvania”, și a căzut în luptele de la Predeal. Un impresionant monument de Oskar Han străjuiește la ieșirea din Predeal: când treci în Transilvania afli despre jertfele pentru Unirea cu Ardealul.... Dintre marii mutilați l-aș aminti doar pe D. Panaitescu Perpessicius, grav rănit în Dobrogea, operat, transferat într-un spital de la Iași, unde i s-a amputat cotul, racordându-i-se o parte din antebraț la braț. A învățat să scrie cu mâna stângă și astfel a transcris întreaga operă a lui Eminescu, editându-i primele 6 volume. Dintre prizonieri l-aș aminti pe Camil Petrescu, rănit în Ardeal, spitalizat, reluând lupta în zona Oituz-Cireșoaia, rănit din nou, declarat dispărut/mort, de fapt luat prizonier pentru 2 ani în Ungaria și Austria. La revenirea în țară a trebuit să ducă alte lupte, acestea administrative, pentru a dovedi că este în viață și a-și primi actele de identitate. Toți acești tineri condeieri combatanți pentru Marea Românie au scris despre Războiul de întregire, fie că a fost vorba de jurnale de front, fie de volume de poezii care au apărut după terminarea ostilităților, fie romane, care au apărut după 5-10 sau și mai mulți ani. *Scut și targă* de Perpessicius, în 1927, idem Octav Dessila și Vasile Băncilă; Gib Mihăescu, debut editorial în 1928, idem D. Murărașu. Versurile lui Camil apăruserăt imediat după război, pe când *Ultima noapte...* a apărut la an 1930. Ca să nu spun că *Pirin Planina* a lui G. Topârceanu a apărut abia în 1936, cu un an înainte de dispariția autorului. Iar în 1937 a apărut *Fata Moartă,* romanul lui Ioan Missir, singura sa carte, ce-i drept, însă având un succes ieșit din comun, cu zeci și zeci de cronici, cu Premiul S.S.R. și al Academiei, cu nu mai puțin de 7 ediții în următorii 3 ani (ca totuși cartea să nu fie nicicum menționată în Istoria lui Călinescu, din aprilie 1941 !)

Cât despre destinul literar al lui Ioan Missir, lucru și mai grav: dacă nu l-a avut în vedere Călinescu, la 1941, nu l-au mai luat în seamă nici istoricii literari mari sau foarte mari de după Al Doilea Război... A trebuit să constat că din abordările criticii și istoriei literare, nimeni nu atrage atenția asupra unui aspect cu deosebire semnificativ: faptul că marea literatură română dintre cele două războaie, o literatură de anvergură, la nivel european, nemaiegalată după aceea de generațiile următoare, a fost scrisă de acești participanți la prima conflagrație: cei mai mari scriitori, dând cele mai importante creații literare ale Interbelicului.

F.P.: *Unde va fi amplasată placa centenară ? Și când ?*

I.L.: Placa centenară va fi amplasată într-un loc privilegiat și simbolic, printr-o întâmplare fericită, ce a încheiat șirul multor lupte pierdute, căci în final am dat curs sfatului Lidiei de a merge să vorbesc cu parohul Bisericii Sf. Gheorghe Nou de la Km Zero. Am apelat la spijinul poetei Ana Balndiana și împreună ne-am prezentat la parohul Bisericii amintite. Preotul prof. dr. Emil Nedelea Căărămizaru a dovedit înțelegere, solicitudine, generozitate. Trec în grabă peste emoția mea de a vedea că Placa centenară va fi amplasată chiar în curtea acelei biserici, la Km Zero al României, ca semn că jertfa scriitorilor s-a dedicat întregii noastre țări.

F.P.: *De unde și cum se explică această implicare a scriitorului Ion Iazu în arena literară și sub această formă ?*

I.L.: Simt că, deși cunoști măcar în parte mobilul abordărilor mele, dorești să spunem lucrurilor pe nume, ca o atenționare, nu atât pentru cititorii revistei dumitale, cât mai ales pentru confrații de viață literară. Da, după cele ce deja am făcut pentru obștea scriitorilor (sau poate mai bine ar fi să spun: în numele obștei noastre), trebuie să răspund cumva / și să-mi răspund și mie la această întrebare. Primul răspuns și cel mai simplu: am făcut aceste lucruri pentru că mi s-a părut cum nu se poate mai firesc să le fac: să punem plăci memoriale pentru marii scriitori dispăruți; să dăm nume de mari scriitori români unor școli și unor străzi care poartă nume anodine, (știu, edilii le-au cules la întâmplare din dicționar – dar dicționarul are și nume de scriitori, de intelectuali, de mari personlități, nu ?)

F.P.: *Ai fost, ești ajutat în aceste demersuri de Uniunea Scriitorilor și de alte autorități ? Dacă Da, în ce fel ? Dacă Nu, de ce ?*

I.L.: În principiu, da, în unele cazuri nu prea, sau deloc - dar de fiecare dată, pe cât mi-a stat în putință, am căutat soluții de a merge mai departe întru realizarea proiectelor privind memoria scriitorilor. Proiectul cu plăcile memoriale a fost susținut financiar de Uniunea noastră până la crahul economic din 2009. Sigur, eu nu am abandonat în principiu această idee și fapt este că am la îndemână o nouă Listă de așteptare, cu alte zeci și zeci de nume, căci, vai nouă, anual ne părăsesc scriitori importanți. Poate te întrebi cum am trecut de la un Proiect la altul și la altul...

F. P.: *Chiar că mă întreb. Și te întreb !*

I.L.: Circula pe Internet o Listă cu 7 scriitori români participanți la prima conflagrație. M-am uitat în fugă și imediat mi-am dat seama că lista trebuie să fie cu mult mai lungă, din ce știam deja lucrând la Plăcile memoriale, apoi la Memorialul scriitorilor încarcerați. Din aproape în aproape am întocmit lista celor 120. Însă, cum spuneam, totul pleacă de la cititul cărților...

F.P.: *Mai exact ?*

I.L.: Un exemplu: Am citit o carte de Petru Manoliu, mai multe cărți de-ale sale, dar și alte cărți din Interbelic, nemaieditate în comunism, dar nici după aceea, din păcate. I-am pus placă memorială numitului Petru Manoliu, în str. Labirint, nr. 106, Sector 3, București. Bucuros că Uniunea a aprobat. Apoi, pentru că citisem *Fata Moartă*, de Ioan Missir, am aflat că anume Petru Manoliu se zbătuse pe la redacții cu manuscrisul lui Missir, până ce Nicolae Iorga l-a citit și a scris o entuziastă recomandare, devenită Prefața cărții. E doar un exemplu privind modul cum am trecut de la un proiect la altul...

F.P.: *Consideri că aceste activități pot conduce, implicit, la apropierea publicului de literatură și de cei care au scris-o ?*

I.L.: Dacă mi s-ar fi părut că punerea de plăci memoriale, de pildă, nu poate avea niciun impact pozitiv asupra privitorului în trecere pe străzile Bucureștiului și asupra opiniei publice în final, atunci aș fi abandonat acțiunea în chiar secunda următoare. Ci eu am încredințarea că pe termen lung, cuvântul scris pe hârtie și cu atât mai mult cel inscripționat pe un dreptunghi de marmoră albă vor desfunda canale obturate în conștiința individuală și în cea publică.

F.P.: *Vârsta de 80 de ani, la care ai ajuns presupune uneori și anume bilanțuri, literare și nu numai. Consideri că ți-ai împlinit vocația de scriitor și că ți-ai folosit în totalitate (până acum) harurile pe care ți le-a dăruit Dumnezeu ?*

I.L.: Creativitatea/ talentul (?), dacă a existat, nu-l părăsește pe autor, deși își poate schimba forma de manifestare. Sigur, vârsta aduce disconfort, pune bețe-n roatele vieții. Dar autorul locuiește o vizuină cu mai multe ieșiri de urgență (după buget...). Cu doar câțiva ani în urmă am scris o rememorare a campaniei din anul 1968 la Pocola-Beiuș, în Țara Bihorului, la distanță de o zi cu trenul față de București și de familie. La ora bilanțurilor, cum bine zice, m-am ambiționat să scriu pe loc, după trecere de aproape jumătate veacul, o rememorare a acelei campanii dinspre începutul carierei mele de geolog și de scriitor în devenire - și ca din nimic au ieșit la suprafață, din străfunduri insondabile s-ar spune, amintiri de o pregnanță uimitoare, parcă ale unei alte persoane, de pe alt continent, dintr-o altă eră – a rezultat un volum de memorialistică, l-am numit *Pasărea din zid*, după titlul unui proze din primul meu volum. Și aștept să dau drumul în lume acestei cărți iscate dintr-o insidioasă nostalgie.

F.P.: *Cum privesc confrații acțiunile dumitale întru păstrarea memoriei marilor scriitori ?*

I.L.: Poate ai sesizat și singur: în cazul meu special, „ce mă mână pe mine în luptă” nu este neapărat firea mea de luptător, nici ambiția de a ieși în față, de a mă impune în fața confraților, nu. Rămân pe câmpul de bătaie numai și numai din convingerea că ideile pentru care militez sunt valabile în sine și fac parte din normalitate, în aste vremuri protivnice. Cu tristețe am constatat că nu vine niciun confrate să te sprijine, să te suplinească, să preia din mers inițiativele tale. De ce această atitudine non-combat la confrații noștri ? Am obosit să mă tot întreb. Îmi spun doar că acești oameni egocentrici, de nu chiar autiști, care sunt, din păcate confrații noștri de trudă literară, renunță din start la multele bucurii pe care le aduce chiar implicarea într-o activitate care îi are în vedere pe antecesorii noștri într-ale scrisului.

F.P.: *Inevitabilă întrebarea-șablon de final: Ce proiecte ai pentru viitor ?*

I.L.: Îmi găsesc o vină chiar în faptul că nu am găsit modalitatea de a le transmite confraților de condei acest mesaj, de altfel cum nu se poate mai evident, și aflat în atenția generală, sub forma dreptunghiurilor de plăci memoriale ! Deci sunt pe deplin hotărât ca, în ce mă privește, musai să duc mai departe, pe cât îmi mai îngăduie soarta, acțiunile în care m-am implicat de bună voie; să fac cât mai mult din ceea ce se poate efectiv face, în condițiile date, printre obstacole administrative; cu speranța mereu reînnoită că asta va îmbunătăți percepția publică privindu-i pe marii noștri scriitori și mai adecvata percepere a valorilor perene ale culturii noastre naționale.

Nenorocul sferei, norocul cercului

(urmare din pagina 6)

desăvârșit. *Unde este forma care să mă încapă* ? Formă, când e vorba de *Luceafărul*, înseamnă, deopotrivă, ideație, chiar ideologie, arhitectură, expresie, într-un cuvânt: Viața, ceea ce o determină: Iubirea – și ceea ce e dintotdeauna obiectivul și suportul ei: Arta, Creația.

Condiția morală a Cătălinei e de nediscutat. *Luceafărul* nu are reprezentare morală, ci numai una estetică. Comparația cu *Fecioara*, din portretul inițial, e tot sub unghi estetic: e vorba de frumusețea morală a *prea frumoasei* și nu de moralitatea ei. *Mândră în toate cele cum e Fecioara... și cum e luna...* Cuvântul e anunțat de versul sugestiv astfel: *Ți-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene*, cea imaginată ca născută din valurile mării. Un alt vers e complementar ideii, de frumusețe gândită, clădită estetic: *Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie*. Comportamentul moral al *Ei* iarăși nu e în discuție. Căci nu poți distruge moral un obiect construit, privit estetic. Cătălina nu-și pierde în final frumusețea morală, și nici pe cea fizică, sub ochiul astrului. În poem nu se judecă comparativ, o frumusețe comparată cu alta, un comportament moral cu altul. Nu e o alegere din mulțimea de femei posibile, de întrupări relative, oricât de frumoase, nici măcar de *frumoasa frumoaselor* ca în basme, pe care pune ochii fiul de împărat sau vreun zmeu.

El se retrage în lumea lui, acolo unde îi este locul, unde a fost *menit*. Alegoria geniului ne obligă la a înțelege că retragerea în artă, a geniului sau a ascetului, în credință, este o opțiune, când nu este o damnare. Este în firea lucrurilor ca geniul să se retragă în lumea lui, *nefericit și incapabil a ferici pe cineva*, pentru că *nu are noroc*. Recompensa e însă imensă. El *nu are moarte* și *scapă de noaptea uitării*. Să nu uităm că, în *Floare albastră*, iubita e conștientă că uitarea este moarte. *Cufundat* în *ceruri nalte*, cel „ingrat", „trădător" al iubirii ar fi cel ce caută depărtările, și nu iubita care, deși *mititica*, spune *adevărul*. Ceva din ideea celui care se simte *nemuritor și rece* este și aici, căci El *a râs, n-a zis nimica* e tot o formă de detașare rece, rod al unei înțelepciuni îngăduitoare, înțelegătoare. De aici tristețea femeii în preajma geniului, disperarea: *„De nu m'ai uita încalte, / Sufletul vieții mele."* Privind moral, ar trebui să definim mai întâi morala și să ne întrebăm până unde un lucru e moral sau imoral ! E femeia imorală, ușuratică din naștere ? Devine așa pentru că societatea o expune ? Este femeia ușuratică pentru că iubește ? Privim femeia categorial ? Sau individual ? De aceea, nu ne așezăm în polemică nici cu ctitorii analitici ai poeziei lui Eminescu, cei de ieri și de azi, care au performat – impresionnt de numeroși. Nimeni nu ar putea anula puncte de vedere adânc argumentate și urmărite până în cele mai delicate nuanțe. Susținem un punct de vedere fără pretenția naivă de a le anula pe celelealte, căci *Luceafărul* și, în general, poezia lui Eminescu produc în mod aproape straniu, în continuare, cele mai multe comentarii, analize, puncte de vedere, multe dintre ele polemic sănătoase, altele, din păcate, agresive – și fără fundament argumentativ, și fără alt efect decât acela de a stârni contraofensive.

Eminescu rămâne la exprimarea unui amor din *negura de vremi*, foarte posibil, așa cum explica doctorul C. Vlad, un complex tăinuit din copilărie și adolescență. Pe de altă parte, nicio altă vârstă nu e mai potrivită pentru a cuprinde o feminitate cuminte și visătoare. În epocă, vârsta la care o fată devenea femeie era una destul de precoce după standardele de azi. Să ne amintim doar vârsta la care se căsătorește Veronica Micle și când o cunoaște Eminescu. Idealul frumuseții femeii se derivă și din fragilitatea și frăgezimea vârstei. *Ochii mari*, *fața pală*, *părul blond* sunt semne ale nevoii de protecție pe care bărbatul simte nevoia să și le asume: *Copilă cuprinsă de dor și de taină*; *Ești demon copilă, că numai c'o zare // Din genele-ți lunge, din ochiul tău mare* – ca în *Înger de pază* (*copila-demon* e expresia ispitirii și „vinovăției" lui, a ispitei-vinovate, mai puțin a vicleniei ei, de care copila nu e conștientă și pe care nu o folosește ca pe o armă, încă). Ușor, ușor, *Ea* se transformă într-o imagine, se desprinde din însemnele proprii (*rochia*, de exemplu; ori: *ochii plini de lacrimi*, sugerând cochetăria și un început de „viclenie") și devine ideal, *marmură*, obiect de adorație estetică: *Din încrețirea lungii rochii / Resai ca marmura în loc – / S'atârnă sufletu-mi de ochii / Cei plini de lacrimi și noroc*. *S'atârnă* sugerează un soi de subjugare, „a se prinde", și, cu sensul figurat, „a se lega" , ca în *Atât de fragedă...* În alte versuri, chipul acesta trece prin *vreme*, amintirea copilei se eternizează în închipuirea poetului, dar aduce și mai multă tristețe, căci, nu-i așa ! ? *melancolia se face vers*. Se păstrează peste tot aureola unei vârste anume și se încununează estetic în mereu aceeași obsesivă imagine. *Cununa* devine astfel aură, închipuire îngerească și demonică. Cu atât mai mult, *Ea* nu mai e frumoasa frumoaselor, ci frumusețea în sine, cea de marmură, uneori e *rece*, alte ori, *caldă*, ca obiect artistic și, respectiv, ca întrupare: *Din valurile vremii, iubita mea resai / Cu brațele de marmur, cu părul lung bălai* [...] *Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei / Femeie între stele și stea între femei / Și întorcându-ți fața spre umărul tău stâng / În ochii fericirii mă uit perdut și plâng !* (*Din valurile vremii...*) Tu mângâi ochii mei e cu reciprocitate în *Luceafărul*: *Îl vede azi, 'l vede mâni; /* Astfel *dorința'i gata; / El iar, privind de săptămâni, / I cade dragă fata*.

E aparent oscilantă poziția poetului față de ipostazele feminității. Trebuie să acceptăm peste tot, în poezia lui Eminescu, ideea de „dublu". O ipostază nu o neagă obligatoriu pe cealaltă. Una este echilibrul celeilalte, pentru că sunt mereu complementare. Că, într-o poezie, o latură e mai mult luminată, ține de o alegere mai subtilă, poate o stare de moment, poate o intenție cultivată cu bună știință: *Căci azi le semeni tuturor / La umblet și la port / Și te privesc nepăsător / C'un rece ochi de mort*, ca în *Pe lângă plopii fără soț...* Este aici și ceva mai mult din finalul *Luceafărului*. Asemănarea *la umblet și la port* e cu trimitere la chipurile lutifere, unul sau altul oarecare, numai că acolo e pentru întreaga specie, *sub specie*, iar aici e doar a femeii, *in specie*. În *S'a dus amorul...*, suntem în situația iluziilor pierdute – pierdute, dar neșterse din minte; visul nu s-a împlinit, dar nici nu s-a spulberat: *un vis misterios*, așadar. Nu altfel e în poemul suprem. Și unul și altul, *El* și *Ea*, pierduți în visul comun al iubirii. Versurile, dincolo de un rar farmec expresiv, rezumă, și aici, o atitudine, conștientizată și asumată de poet, și care trebuie să rămână ca atare și pentru cititor, căci nicio fracturare în două a semnificației, a imaginii nu ni se pare permisă: *Prea mult un înger mi-ai părut / Și prea puțin femeie.* Omul îndrăgostit uită de lume și uită de sine, cufundat în visul lui misterios, pierduți în iluzia fericirii eterne : *precum uitarăm toate...* Păcatul e însă mai mare, căci a uita de Dumnezeu e o rătăcire a omului și singura salvare e revenirea la conștiința propriei condiții, ca în *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, sau ca în *Tinerețe fără tinerețe* a lui Mircea Eliade.

Uitarea de Dumnezeu e susținută, iarăși bizar, dar atât de bine înveșmântată în expresie, și în *Luceafăru*l. Și aici, Hyperion uită de Părintele său, fermecat de visul, misterios pentru el, al iubirii, pe care vrea să-l cunoască, trăindu-l. Iubirea are orgoliul ei și îl poate pierde pe cel furat de himeră. Și astrul, rătăcit, se smerește, revenind la locul lui *menit*, *din cer*, și la *Cuvântul dintâi* al Tatălui ceresc (când poemul afirmă, prin cuvintele astrului: *„Iar cerul este tatăl meu / Și mumă-mea e marea"*, e imaginea stabilă a nașterii universale, din *Satira I*: *Eată'l // Cum din chaos face mumă, eară el devine Tatăl... / Punctu-acela de mișcare mult mai slab ca boaba spumii / E stăpânul fără margini peste marginile lumii.* Rămânem aici, fără a polemiza, pe convingerea generală, conform căreia Demiurgul e Tatăl cerului, Creatorul însuși (și nu, numai, tatăl demonilor): *Era un vis misterios / Și blând din calea afară / Și prea era de tot frumos / De-au trebuit să piară. // Prea mult un înger mi-ai părut / Și prea puțin femeie / Ca fericirea ce-am avut / Să fi putut să steie. / / Prea ne perdusem tu și eu / În al ei farmec poate / Prea am uitat de Dumnezeu / Precum uitarăm toate.* (*S-a dus amorul*)

În București, pe urmele pașilor lui Eminescu

(urmare din pagina 4)

Poate că deseori l-au fulgerat privirile din „bulbucații ochi de broască" ai lui C.A. Rosetti, ce își avea aici tipografia și redacția ziarului liberal „Românul". Greu își croia drum printre plimbăreți și stâlpi de cafenea, care se împărțeau după gusturi și apucături: biliargii la *Café Briol,* trișorii, șmecherii și chibiții la cafeneaua lui *Radu în Pasagiu*, băutorii, la *restaurantul lui Filip,* iar amatorii de iaurt, *cu caimacul de-un deget,* la lăptăria cu firma *La vechea madamă din Pasaj*, întrucât, o intrusă îndrăznise s-o concureze cu emblema *La madama din Pasaj…*

Cât de neînsemnată era atunci Capitala, dacă se concentrase atâta viață pe treptele și platformele acestui pasaj, unde, cum spune un cronicar al vremii, se întâlneau „cărturarii și nebunii" !...

Dar printre cărturari, nebuni, pierde-vară și *marșande* se strecurau și oameni de afaceri, ca acel Villemont, care stârni o revoluție în obiceiurile boierilor noștri, introducând în București soneria electrică. Până atunci, boierii își chemau slugile bătând din palme, iar la porți atârna sfoara clopotelor ori stau înfipte ciocane. Acum, febra soneriei cuprinse orașul; franțuzul își umplea repede punga cu aur și plecă să-și trăiască liniștit restul vieții în țara lui.

Uneori, Eminescu intra și la *Fialcovski,* fiindcă veneau aici poeții, scriitorii și artiștii. Mai târziu, ei s-au mutat la cafeneaua *Imperial,* unde în jurul mesei rotunde ce ocolea unul din stâlpii de susținere ai clădirii, se adunau toți cei ce cochetau cu muzele, cu foamea și cu oftica.

Cafeneaua era pe locul unde s-a ridicat aripa nordică a *Palatului Republicii*, cu sala cea mică de concerte, și o ținea un neamț adus de Strussberg să se îmbogățească în celebra afacere a căilor ferate.

După izbucnirea scandalului, neamțul își investise banii în acea cofetărie-cafenea.

În jurul mesei rotunde și-a înfiripat Macedonski cenaclul său *Literatorul*. Tot aici a dat citire acelei epigrame brutale la adresa lui Eminescu, și care, pe bună dreptate, i-a atras poetului *Rondelelor* și al *Nopților* atâtea ponoase.

Se anunțase fugitiv în presă că lui Eminescu i s-au tulburat mințile. Bătăios, nonconformist și pus pe bravade, Macedonski a și dat publicității cunoscuta infamie:

„Un X, pretins poet – acum
S-a dus pe cel mai jalnic drum.
L-aș plânge, dacă-n balamuc
Destinul său n-ar fi mai bun
Căci, până ieri a fost năuc
Și nu e azi decât nebun".

Ne povestește Vlahuță că la *Imperial* îl sfătuia odată Eminescu să traducă din tragediile antice. O fetiță vindea flori, Vlahuță cumpără o garoafă pe care i-o oferă lui Eminescu. În toiul nopții, pe ploaie, au părăsit amândoi cafeneaua și, după un scurt popas acasă la autorul „României pitorești", s-au despărțit.

„Mă culc – scrie Vlahuță. Ascult cum răpăie ploaia pe acoperiș; și mă gândesc la marele Eminescu cât îi de sărac și de chinuit. Am un bilet de loterie și fac planuri generoase pe câștigul cel mare, de 100.000 lei. Aud pași pripiți pe sală… O bătaie discretă în ușă.

– Cine-i ?

Aprind lumina. Eminescu, ud leoarcă, își ia floarea de pe masă și zgribulit, c-un surâs copilăresc, îmi zice „Noapte bună" și pleacă.

Pentru prima oară poetul îmi da de gândit".

Tot fugind „să-și scrie gazeta", el și-a dat cea mai prețioasă și nobilă parte din viața sa, suferință pe care i-o mărturisește într-o scrisoare Veronicăi Miele: „Trag ca un catâr, fiindcă sunt singur la negustoria asta de principii. Aștept telegramele *Havas*, ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc".

Deasupra birtului din casa lui Vanicu, a luptat cu condeiul lui viguros împotriva „păturei superpuse,… sediment de pungași și de cocote… altoi care produce alte fructe decât trunchiul pe care s-a altoit" și care încerca să-i umilească mizeria cu luxul, îmbuibarea și viața ei strălucitoare, căutând să-l strivească sub imensa sărăcie de duh, învăluită în aur și îmbibată cu toate sucurile puterii. Dar, tuturora, Eminescu le răspundea sincer cu zâmbetul său amar și disprețuitor până ce, c-o asemenea armă fragilă, cel căruia „i-a fost dat să plângă plânsul tuturora" s-a prăbușit în vâltorile vieții „ca un zeu învins și umilit".

La 15 iunie 1889 sfârșește în casa de sănătate a doctorului Șuțu, din strada Plantelor nr. 13.

Sicriul, depus în biserica Sf. Gheorghe-Nou, a fost sufocat curând, sub maldărul crengilor de tei, aduse de necunoscuți. Sub vechile bolți brâncovenești a răsunat atunci pentru prima oară un cântec sfâșietor, care avea să-și facă apoi loc în sufletul unui neam întreg. Corul Mitropoliei aducea la căpătâiul poetului mesajul venit parcă de dincolo de moarte, prin care Eminescu cerea – celor cărora le-a dăruit sublimul jertfei și al poeziei – numai răsplata unui somn etern „la marginea mării":

Cred că istoria muzicii n-a cunoscut cândva o primă audiție atât de uluitoare prin tragicul momentului și atât de serafică prin mesajul ei !

Rugămintea adresată de semizeu muritorilor a pecetluit un prohod; dar vibrațiile ei n-au ajuns la urechile oamenilor. Surpriza acestui original prohod o produsese tânărul dirijor al corului – Dumitru Chiriac – care aflând de stingerea Luceafărului, prezenta lumii melodia nemuritoare a elegiei eminesciene *Mai am un singur dor,* compusă cu o noapte înainte de ardeleanul Șorban.

Cum din toate adăposturile bucureștene ale poetului nu s-a păstrat în ființă decât odaia neidentificată din Calea Victoriei, ne rămâne doar umbra unei amintiri să-și rătăcească pașii tremurători prin zilele și nopțile bătrânului pod domnesc și prin colțurile risipite ale unor „negre, vechi zidiri" din cuprinsul Bucureștilor.

(Din voumul "Dâmbovița apă dulce", 1970)

Vitralii

Porni Luceafărul…

Ion Andreiță

Singurătatea Poetului

La Eminescu, apud Ion Vlad

Pe Des Ecoles,
Colț cu Beauvais –
Jean de Beauvais, vestitul Episcop
Și Cancelar –
În diagonală scurtă cu Ronsard,
Doi pași mai jos de Pantheon,
Pendulul lui Foucault ținând înaltul,
Plin Cartier Latin, în umbra
Hulitului François Villon,
Sub cumpăna azurului boltit
Își doarme somnul zbuciumat Poetul
Pe propria sa liră răstignit.

Nepăsători îi trec prin preajmă semeni
Târâți de griji, de câini și de noroc.

Studenții doar, în fiecare toamnă,
Înfășurați în mantii largi de vis,
Îi spun că nu, n-a învățat murire –
Și-n pragul clipei noi de veșnicire
Zălog pun cerul dorului deschis.

Luceafărul privește blând în zare,
În înserarea sură ce răsare.

La solitude du Poète

à Eminescu, apud Ion Vlad

Rue des Ecoles,
Au coin de la rue de Beauvois –
Jean de Beauvois, éveque célèbre
Et chancelier –
En courte diagonale avec Ronsard,
A deux pas du Panthéon,
Le pendule de Foucault en son sommet,
En plein Quartier Latin, dans l'ombre
De François Villon le blamé,
Sous la balance de l'azur du ciel
Dort le Poète d'un sommeil agité
Sur sa propre lyre crucifié.

Impassibles passent auprés de lui ses semblables
Alourdis des soucis de leurs chiens et de leur fortune.

Seuls des étudiants chaque automne,
Enveloppés deans leurs larges pèlerines de reves,
Lui disent: non, tu n'as pas appris à mourir –
Et sur le seuil de nouveaux instant éternels
En gage ils donnent se ciel à leur amour.

Hypérion du fond de l'horizon jette un doux regard,
Dans le lent crépuscule.

Întâlniri cu Eminescu

Vine cineva și zice:
„M-am întâlnit cu Eminescu !"

Vine altcineva și zice:
„M-am întâlnit cu Eminescu !"

Vine un actor și declamă:
„L-am descoperit pe Eminescu !"

Și așa mai departe,
Din descoperire în descoperire,
Corsari calificați
Ori navigatori solitari
Se întâlnesc mereu cu Eminescu...
În timp ce noi
Cercetăm Calea Lactee
Și Steaua Polară
Așteptând, din frunzișul sonor,
Planeta Eminescu să răsară.

Unde... când... și cum...

(urmare din pagina 2)

care l-am recitat în fața colegilor. Poate nu întâmplător la examenul de bacalaureat am avut un subiect din lirica poetului nostru național: "Natura și dragostea în poezia eminesciană". De asemenea, spre bucuria mea, lucrarea a primit nota maximă. L-am iubit pe Poet din copilărie, îl iubesc și îl voi iubi mereu !

Mariana Pândaru BÂRGĂU – scriitoare, red. șef revista „Ardealul literar" - Deva: În primii ani ai copiăriei aveam încasă o singură carte: „Amintiri din copilărie", din care tata ne citea în serile de iarnă. Într-o seară el ne-a povestit că Ion Creangă a fost un mare povestitor al nostru și că el a fost prieten foarte bun cu cel mai mare poet român, pe care-l chema Eminescu. Apoi, uneori o auzeam pe mama cântând „Mai am un singur dor" sau „Pe lângă plopii fără soț" și ne spunea că sunt poezii scrise de Mihai Eminescu. În ciclul II al școlii primare, pentru că îmi plăcea să citesc și descoperisem cărțile din biblioteca școlii, îmi doream să le am și eu biblioteca mea. Am început să cumpăr cărți și așa am găsit într-o librărie un volum de poezii de Mihai Eminescu, pe care îl mai păstrez și acum, deși trecerea timpului i-a îngălbenit serios filele, iar coperțile a trebuit să le recondiționez !

Le reciteam mai tot timpul pentru că ele mă făceau să visez cu ochii deschiși. Proza eminesciană am descoperit-o prin clasa a VII-a, iar jurnalistica în liceu. În liceu, am urmat secția umanistă, am aprofundat întreaga operă eminesciană, pentru că aveam un profesor de literatură deosebit: Domnul Vintilescu. El a insistat asupra creației marelui poet cerându-ne să studiem și să citim, realizând și fișe, pe diferite teme: privind limbajul poetic, tablourile de natură, mijloacele artistice folosite de poet... Prin acest mod de a studia, mi-am dat cu adevărat seama de geniul creator al poetului Mihai Eminescu.

Romanița Maria ȘTENȚEL – jurnalist: Eram în prima clasă primară când am auzit primele versuri de Eminescu, recitate de colega Monica. Erau din "Scrisoarea a III-a", întâlnirea lui Mircea cel Bătrân cu sultanul Baiazid, apoi lupta de la Rovine... a fost o emoție puternică, și de aceea în curând am învățat și eu acele versuri ! Mai târziu, în gimnaziu, aflam de la colegele mele cum că ele ar știi versuri eminesciene precum „Lacul", "Sara pe deal", „Ce te legeni, codrule" și erau tare mândre ! Eu am dorit să fiu mai ceva și să mă laud cu o poezie despre care ele nu știau... am deschis cartea de poezii și am ales, ceva... exotic, poezia "Kamadeva" ! Nu se potrivea cu vârsta și cunoștințele mele despre... iubire, dar speram să le dau gata, și chiar așa a fost, le-am impresionat ta-re ! Când le-am recitat eu cu patos: „De durerile iubirii voind sufletul să-mi vindec/l-am chemat în somn pe Kama, Kamadeva, zeul indic"... etc., etc... și uite așa mi-am atras admirația lor. Apoi, l-am cunoscut pe Eminescu cu poeziile de mare valoare, chiar și din "Luceafărul" știam multe strofe, apoi Doamna de română, Rodica Vidrașcu mi l-a descoperit cu adevărat, cu profunzimea liricii sale pe marele Poet. Din proza eminesciană m-a cucerit mai ales basmul nepereche "Făt-Frumos din lacrimă". Și astăzi îl recitesc, îi descopăr alte frumuseți... Pe gazetarul Eminescu l-am studiat mai ales la facultate, la cursul de presă pe care îl aveam opțional, eu dorind să devin jurnalistă ! În biblioteca mea de ieri și de azi se află multe volume din scrierile eminesciene și din studiile exegeților privind operele sale. Unele sunt chiar piese rare, cum ar fi Ediția Morțun a poeziilor eminesciene, reeditată... pe care am primit-o în dar de la un om de litere, era pe atunci directorul Bibliotecii Metropolitane – București, domnul Florin Rotaru...

Românul sublim

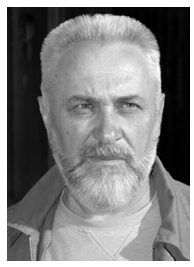

G. Th. Popescu

Un strigăt –
înserând în vecinătatea mării,
așa mi-am imaginat
totala neasemănare a Poetului
cu el însuși.
A fost atât de pur,
încât mi-e greu să cred
că a putut deprinde altă normă
în afara subtilului – Resurecția
luminii într-un bob de rouă ? !
În depărtata și deloc previzibila
istorie a adevărului, unic –
O reintegrare a numărului
în demnitatea lui pitagoriciană
de *logos spermatikos*.
Tot așa îmbrățișarea unei privelști
cu ideea de singurătate.
Negreșit suava sa memorie
afectivă are drept sursă
prezentul perpetuu; cel de ieri,
de azi, de mâine,
calificându-l, bunăoară,
în desimea unei limbi tragice –
adultere. Există aici,
un cheag doctrinar imanent,
de natură cosmică.
Ins de excepție, în esență mistuit,
Eminescu recuperează
nesfârșirea cu un cântec.
Printr-un efort "fundamentalist"
de supraViețuire.
De aceea Sacrificiul de Sine
"Nu credeam să-nvăț a muri vreodată"
nu admite termen de comparație.
Altminteri – schimbând punctul de fugă
pe temeiul evidenței desigur, EL ESTE
steaua noastră vorbitoare – LOGOSTEAUA.
Încordarea-i izbăvitoare
dă măsura străvechimii și aspirațiilor
acestui neam.

Bucureștiul literar și artistic apare prin autofinanțare

Mulțumim tuturor colaboratorilor, prietenilor și cititorilor care contribuie financiar la apariția revistei noastre.

(Redacția)

BUCUREȘTIUL LITERAR și ARTISTIC

Marcă înregistrată la OSIM sub nr. 146985/9.09.2016
Director: COMAN ȘOVA (Tel: 0212101693; 0722623622)
Redactor-șef: Florentin Popescu (Tel: 0213177508; 0762865074)
Seniori editori: Acad. Mihai Cimpoi, Acad. Nicolae Dabija, Acad. Valeriu Matei, Acad. Gh. Păun, Acad. Vasile Tărâțeanu, Horia Zilieru.
Corespondenți speciali: Theodor Damian (New York), Alexandru Cetățeanu (Canada), Jean-Yves Conrad (Paris), Constantin Lupeanu (Beijing),George Roca (Australia), Leo Butnaru, Vasile Căpățână (Chișinău)
Compartimente:
Literatură, critică și istorie literară: Florentin Popescu
Publicistică: Ion Andreiță
Teatru: Candid Stoica
Film: Călin Stănculescu
Redacția: Ion Haineș, Iuliana Paloda-Popescu, Romulus Lal, Ioan Barbu, Mihai Stan
Culegere, machetare și prezentare grafică: Raluca Tudor
Manuscrisele se primesc pe adresele de e-mail și site:
revistabucurestiulliterar@yahoo.com
ralucatudor2000@yahoo.com
Întreaga responsabilitate pentru conținutul textelor revine autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Textele apărute nu se remunerează. Rugăm colaboratorii să nu publice în alte reviste articolele reținute de noi, iar recenziile propuse să fie însoțite de volumele tipărite.
ISSN: 2601 - 4351; ISSN-L: 2601 - 4343

Revista poate fi procurată de la chioșcul de presă din Piața Romană (la Coloane), sector 1, București, sau direct de la redacție, Calea Griviței nr. 403, Bl R, Ap. 27, sector 1, București, tel.: 0720773209)

OMAGIUL SCULPTORILOR

Bust în piatră de Vladimir Florea (Casa Pogor, Iași)

Bust în bronz de Lazăr Dubinovski (1910)

"Eminescu... omul deplin al culturii românești"
(Constantin Noica)

Bust în bronz deAdrian Radu (Curtea de Argeș)

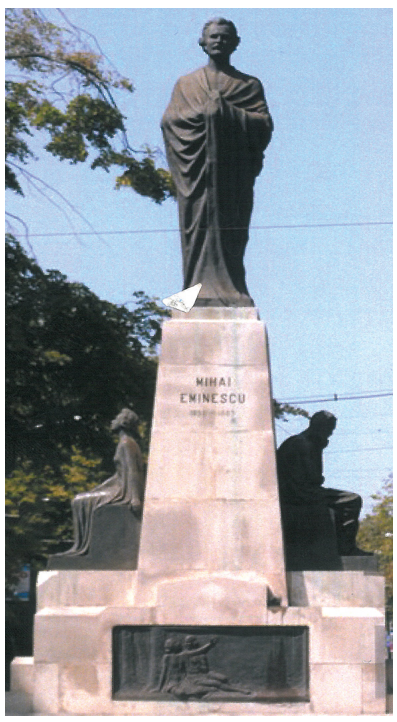

Statuie în bromz de Ion-Schimdt Faur, 1928 (Iași)

Bust în piatră (Parcul dendrologic Buziaș)

Bust în piatră de Pavel Mercea, 1995 (Macea-Arad)

Statuie de Vasile Gorduz (Montreal, Canada)

Bust în marmură de Gheorghe Gheorghiță, 2010 (Bălți, Republica Moldova)

Bust în bronz (Vevey, Elveția)

Bust (Comrat, Republica Moldova)

Statuie de Oscar Han (Curtea bisericii Uspenia, unde a fost botezat poetul în 1850)